

การช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา :
ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายญี่ปุ่น

นางสาวกัญจน์ชญา โกมลวง

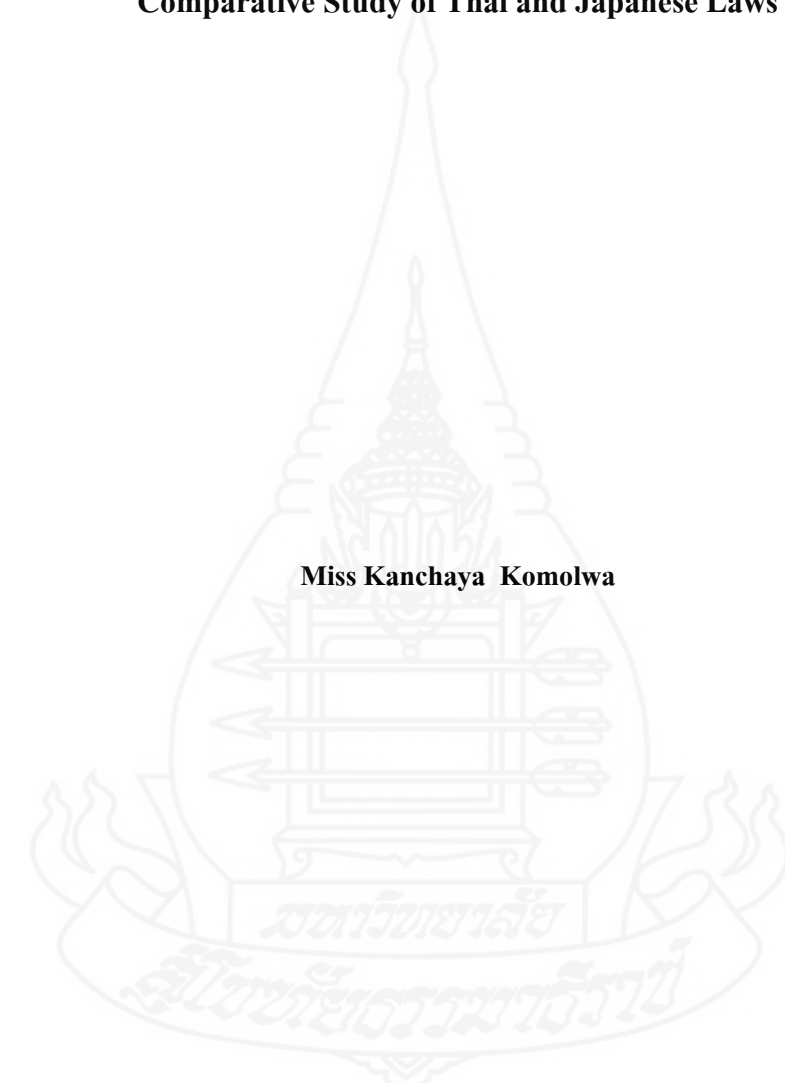

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2562

**The Treatment of Victims and Innocent Defendants in Criminal Cases : A
Comparative Study of Thai and Japanese Laws**

Miss Kanchaya Komolwa

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Laws

Sukhothai Thammathirat Open University

2019

หัวข้อการศึกษาคั่นคว่ำอิสระ การช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา :
ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายญี่ปุ่น
ชื่อและนามสกุล นางสาวกัญจน์ชญา โกมลวาท
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีคส์

การศึกษาคั่นคว่ำอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2563

คณะกรรมการสอบการศึกษาคั่นคว่ำอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีคส์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สิริพันธ์ พลรบ)

.....
(รองศาสตราจารย์วรุฒิ เทพทอง)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา :
ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายญี่ปุ่น

ผู้ศึกษา นางสาวกัญจน์ชญา โกมลวาท รหัสนักศึกษา 2564002349 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ชนินาฏ ลีดส์ ปีการศึกษา 2562

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง การช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาวิวัฒนาการแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ (2) เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาสิทธิผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในไทยและญี่ปุ่น (3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ตามกฎหมายไทยและญี่ปุ่น (4) เพื่อหามาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหนังสือ ตำรา วารสาร ทางวิชาการ ตำบทยกฎหมาย คำพิพากษาของศาลวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย ข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ยังคงมีประเด็นปัญหาบางประการ ได้แก่ (1) ทายาทตามความเป็นจริงไม่มีสิทธิได้รับเงินค่าตอบแทนหรือค่าทดแทน จึงควรบัญญัติกฎหมายให้ทายาทตามความเป็นจริงมีสิทธิดังกล่าว (2) ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกคุมขังในชั้นพนักงานสอบสวนไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทน จึงควรบัญญัติกฎหมายให้ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกคุมขังในชั้นพนักงานสอบสวนให้ได้รับสิทธิด้วย (3) ความล่าช้าในการให้ความช่วยเหลือ จึงควรบัญญัติกฎหมายให้ศาลอำนาจมีในการพิจารณาค่าทดแทนของจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา เพื่อความเหมาะสมและรวดเร็วในการปฏิบัติงาน (4) กำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิเรียกร้องไม่เพียงพอ จึงควรบัญญัติกฎหมายขยายกำหนดระยะเวลาการใช้สิทธิเรียกร้องมากกว่า 1 ปี (5) การจำกัดสิทธิอันพึงได้รับตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ฯ เนื่องจากผู้เสียหายอาจได้รับการบรรเทาโดยทางอื่น ซึ่งไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย จึงสมควรตัดข้อจำกัดดังกล่าวออก เพื่อให้ผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาได้รับการช่วยเหลือเยียวยาตามความเป็นจริงและสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

คำสำคัญ : การเยียวยาผู้เสียหาย การเยียวยาจำเลยผู้บริสุทธิ์ ผู้ถูกกล่าวหา

Independent Study title: The Treatment of Victims and Innocent Defendants in Criminal Cases: A Comparative Study of Thai and Japanese Laws

Author: Miss Kanchana Komolwa; **ID:** 2564002349; **Degree:** Master of Law;

Independent Study advisor: Chaninat Leeds, Associate Professor; **Academic year:** 2019

Abstract

The objectives of this independent study were 1. to study the evolution of concepts and theories about rights of the victims and the innocent defendants, 2. to study the law on the remedy of the rights of the victims and the innocent defendants in Thailand and Japan, 3. to study the comparative analysis of the law on rights of victims and innocent defendants under Thai and Japanese laws, and 4. to find appropriate measures for amending the law on remedying the victim party and the innocent defendants.

This independent study was a qualitative research using documentary research by studying and collecting data from documents, books, academic journals, legal provisions, court verdicts, thesis, research report, media information, and the internet network (both Thai and English).

The study results showed that Victim Remuneration and Defendants Compensation and Expenses in the Criminal Act B.E. 2544 (2001) still have some issues such as: 1. the problems of true descendants do not receive remuneration or compensation. Therefore, the law should be enacted to give the said right to true descendants, 2. the problems of the accused or the detainees in the inquiry official's level were not paid compensation. Therefore the law should be enacted to give the said right to the accused or the detainees in the inquiry official's level, 3. the problems with delay work. The law should be enacted so that the court has jurisdiction to consider the compensation of innocent defendants in criminal cases to achieve appropriate and fast operations, 4. the problems due to insufficient time to exercise claims. Therefore, the law should be extended to extend the period of claims for more than 1 year, and 5. the problems of disqualification under the Compensation Act that should be received. Because the victims may be relieved by other means which is not fair to them. Therefore, the said restrictions should be excluded. This is to ensure that the victims and the innocent defendants in criminal cases receive true remedies and are able to return to normal life in the society.

Keywords: Remedy of victims, Remedy of the innocent defendants , the accused

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเล่มนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของท่านรองศาสตราจารย์ชนินาฏ ถิศจิตต์ ที่ได้ให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และรองศาสตราจารย์สิริพันธ์ พลรบ ที่กรุณาเป็นกรรมการในการสอบ โดยท่านทั้งสองได้กรุณาเสาะเวลาอันมีค่าช่วยชี้แนะความรู้ทางวิชาการ ติดตามความคืบหน้า และให้ความเมตตาทุกครั้งที่ได้พบท่าน ถือเป็นอีกหนึ่งกำลังใจของผู้เขียน จนผู้เขียนสามารถทำการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จได้

นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบพระคุณบิดามารดา ผู้มีพระคุณยิ่งที่เป็นกำลังใจสำคัญ คอยช่วยเหลือส่งเสริมผู้เขียนทุกด้าน รวมถึงครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาทุกท่านที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียนตั้งแต่เด็กจนโต และคุณพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงที่ผู้เขียนนับถือที่เป็นที่พึ่งพิงทางใจในยามที่ผู้เขียนท้อแท้

กัญจน์ชญา โกมลวาท

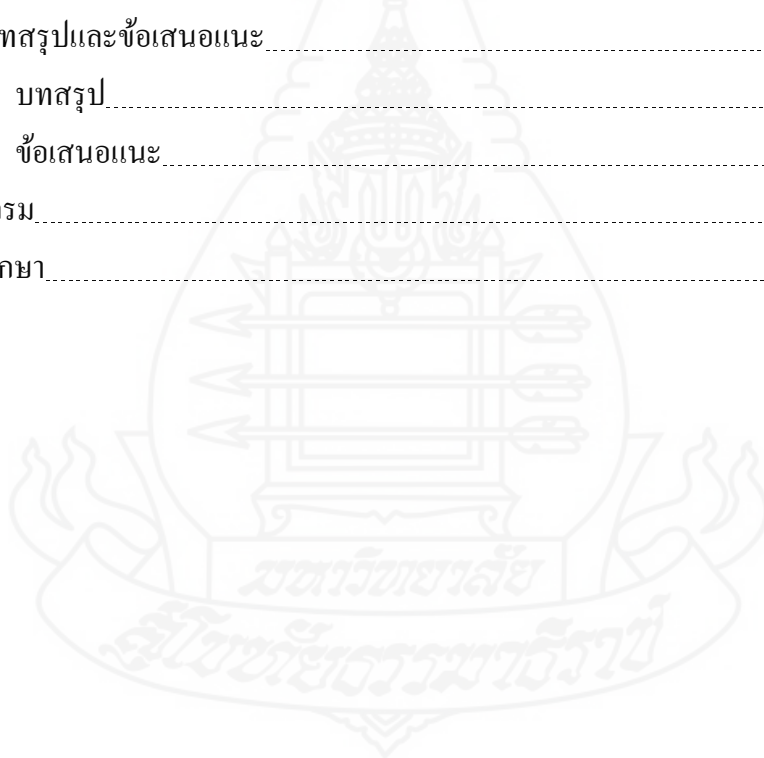
กุมภาพันธ์ 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
3. ขอบเขตการศึกษา	5
4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
5. ระเบียบวิธีวิจัย	6
บทที่ 2 ความเป็นมาและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหา และจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา	7
1. ความหมาย ประเภท ทฤษฎี วิวัฒนาการและแนวคิด เกี่ยวกับสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา	7
2. ความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา และจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา	21
บทที่ 3 กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ ในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและประเทศญี่ปุ่น	39
1. กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหาย และจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาตามกฎหมายไทย	39
1.1 กฎหมายไทยเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหาย	39
1.2 กฎหมายไทยเกี่ยวกับสิทธิผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยผู้บริสุทธิ์	53
2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหาย และจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่น	61
2.1 กฎหมายการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือ เหยื่ออาชญากรรม	61
2.2 กฎหมายค่าตอบแทนในคดีอาญา	70

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหาย และจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา.....	78
1. ปัญหาทนายตามความเป็นจริงของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ไม่มีสิทธิ.....	78
2. ปัญหาผู้ต้องหาหรือผู้ถูกคุมขังในชั้นพนักงานสอบสวนไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย.....	79
3. ปัญหาความล่าช้าในการให้ความช่วยเหลือ.....	80
4. ปัญหากำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิเรียกร้องไม่เพียงพอ.....	82
5. ปัญหาการจำกัดสิทธิอันพึงได้รับตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ฯ.....	84
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	86
1. บทสรุป.....	86
2. ข้อเสนอแนะ.....	88
บรรณานุกรม.....	93
ประวัติผู้ศึกษา.....	97

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญาครั้งหนึ่ง ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำ ความผิดย่อมเกิดแก่บุคคลหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดนั้น หรือบุคคลในครอบครัวในอุปการะของผู้เสียหาย สังคม และผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยที่ตนไม่ได้มีส่วนร่วมในการกระทำผิดหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ในฐานะที่รัฐเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลรักษา ความสงบเรียบร้อยในสังคม ผู้ศึกษาจึงเห็นว่ารัฐควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำ ความผิดอาญานั้นด้วย เพราะการกระทำความผิดทางอาญาส่วนหนึ่งเกิดจากความบกพร่อง ในหน้าที่ของรัฐที่ไม่อาจให้ความคุ้มครองประชาชนภายในรัฐให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินและชื่อเสียงได้

กรณีผู้เสียหาย เมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญาขึ้น ย่อมแสดงให้เห็นถึง ความบกพร่องต่อหน้าที่รัฐในการดูแลรักษาความสงบสุขของประชาชน เมื่อประชาชนได้รับความ เสียหายจากการกระทำผิดทางอาญา รัฐจึงมีหน้าที่ในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยเร็วที่สุด เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายจากผู้กระทำผิดนั้น ในขณะที่รัฐเองก็มีหน้าที่ ในการช่วยเหลือและเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำผิดทางอาญาให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตใน สังคมได้อย่างปกติที่สุด

กรณีผู้ถูกกล่าวหา เมื่อบุคคลใดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด รัฐซึ่งมีหน้าที่ ในการรักษาความยุติธรรม จึงต้องนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง ซึ่งในระหว่าง การปฏิบัติงานตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมนั้น อาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของ ผู้ถูกกล่าวหา ทั้งทางด้านร่างกาย ทรัพย์สิน และชื่อเสียง ซึ่งทำให้บุคคลนั้นต้องตกเป็นจำเลยของ สังคม แม้ต่อมาข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้วว่าผู้ถูกกล่าวหาคนนั้นมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด และไม่ต้องรับโทษทางอาญา ก็มิอาจลบล้างหรือบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการดำเนิน กระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดของรัฐได้ ดังนั้น รัฐจึงมีหน้าที่ในการเยียวยาบุคคลดังกล่าว ให้สามารถกลับคืนสู่ฐานะดั้งเดิมในสังคมได้รวมถึงการชดเชยความเสียหายที่บุคคลนั้นสูญเสียไป เพราะการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่บกพร่องด้วย

กรณีจำเลย เมื่อศาลมีคำพิพากษาว่าบุคคลใดกระทำความผิดทางอาญา บุคคลนั้นต้องรับโทษทางอาญาและตกอยู่ในฐานะจำเลย หากต่อมาปรากฏข้อเท็จจริงว่าจำเลยนั้นมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิด จำเลยนั้นย่อมเป็นจำเลยผู้บริสุทธิ์ ที่รัฐมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบโดยตรง ไม่ว่าจะด้วยเพราะรัฐได้กระทำไปตามหน้าที่หรือข้อเท็จจริงที่ปรากฏในขณะนั้น หรือเพราะความประมาทบกพร่องต่อหน้าที่ก็ตาม

ตัวอย่างคดีที่ถือเป็นความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐควรแสดงความรับผิดชอบ คือ คดีฆาตกรรมนางสาวเชอริแอน ดันแคน ถือเป็นคดีประวัติศาสตร์ที่ทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องมารับโทษทางอาญา จนกระทั่งมีการรื้อฟื้นคดีพบว่าจำเลยที่ถูกลงโทษมิได้เป็นผู้กระทำผิด สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงต้องชดใช้ค่าเสียหายตามคำพิพากษาศาลแพ่งจำนวน 26 ล้านบาทให้กับจำเลยผู้บริสุทธิ์และครอบครัวแต่ค่าเสียหายเหล่านั้นเทียบไม่ได้เลยกับระยะเวลาที่จำเลยผู้บริสุทธิ์เหล่านั้นต้องได้รับความทุกข์ทรมานจากการถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพภายในเรือนจำ เพราะความผิดที่ตนมิได้ก่อขึ้น

การรับผิดชอบของรัฐต่อผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดโดยตรง หรือผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยผู้บริสุทธิ์นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 -2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 25 วรรคท้าย บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” และมาตรา 29 ได้บัญญัติให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้เป็นต้น

ทั้งนี้ เพื่อให้บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญบังคับใช้ได้จริงและมีประสิทธิภาพในการคุ้มครองเยียวยาประชาชน จึงได้ตราประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขึ้นเพื่อรองรับแนวทางปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยต้องนำประมวลกฎหมายทั้งสองมาใช้ร่วมกันแบบสอดคล้อง ไม่แยกใช้แต่เพียงประเภทใดประเภทหนึ่ง¹ เช่น เมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญา เราจะทราบได้ว่าเป็นความผิดทางอาญา ก็ต่อเมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายอาญาที่มีอยู่ว่าเข้าลักษณะองค์ประกอบความผิดที่กฎหมายกำหนดและมีโทษสำหรับความผิดนั้นหรือไม่ ส่วนวิธีการปฏิบัติในการหาข้อยุติในข้อเท็จจริงจะต้องปฏิบัติอย่างไร

¹<https://numfoniiz.wordpress.com> เข้าถึงเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2562

เพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกันและป้องกันไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในการดำเนินคดีตั้งแต่การรับคำร้องทุกข์ การสืบสวนสอบสวน การฟ้องคดีต่อศาล การพิจารณาคดีการพิพากษาและการลงโทษนั้น จะต้องศึกษาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ในส่วนของการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย กำหนดให้รัฐต้องพิสูจน์ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ก่อนที่จะลงโทษ จึงได้บัญญัติที่ให้ความคุ้มครองฝ่ายผู้ต้องหาและจำเลยตั้งแต่ในชั้นสอบสวน โดยวางแนวทางการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานสอบสวนให้รวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และเมื่อทำการสอบสวนแล้วพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนมายังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งการสอบสวน สั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง สั่งให้มีการเปรียบเทียบ หรือพนักงานอัยการอาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือเรียกพยานมาซักถามด้วยตนเองก่อนสั่ง ซึ่งดังกล่าว ถือเป็นอีกกระบวนการหนึ่งในการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนว่ามีน้ำหนักเพียงพอที่จะฟ้องผู้ถูกกล่าวหาเป็นจำเลยหรือไม่ จนกระทั่งถึงชั้นศาล หากจำเลยไม่พอใจผลคำพิพากษาศาล จำเลยก็มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ ฎีกาคำพิพากษาศาลชั้นต้นได้

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายอาญาจะมีบทบัญญัติในการกำหนดความผิดและลงโทษผู้กระทำความผิดไว้เคร่งครัดเพียงใดก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่ากระทำความผิดทางอาญายังคงเกิดขึ้นในสังคมอยู่เสมอ และไม่มีแนวโน้มจะลดลง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในทุกปีสวนทางกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ตกต่ำลง จึงก่อให้เกิดการกระทำความผิดทางอาญามากขึ้น มีผู้เสียหายหลายรายไม่ได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิด หรือได้รับในจำนวนที่น้อยกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้น จึงเกิดเป็นกรณีปัญหาให้นักศึกษาว่ารัฐควรมีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายเหล่านั้นหรือไม่เพียงใด และกรณีที่เกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทำให้ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงไม่ถูกลงโทษ แต่รัฐกลับลงโทษบุคคลอื่นซึ่งไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดแทน ดังนี้ เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่น่าสนใจว่า รัฐควรมีบทบาทในการชดเชยค่าเสียหายให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาเหล่านั้นหรือไม่ และจะต้องชดเชยเพียงใดจึงจะเพียงพอต่อความเสียหายที่บุคคลนั้นได้รับ

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 มีวัตถุประสงค์เพื่อชดเชยค่าตอบแทนให้กับผู้เสียหายและค่าทดแทนค่าใช้จ่าย

²ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

³ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143

ให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้า ผู้ศึกษาเห็นว่าพระราชบัญญัติดังกล่าว มีช่องว่างทางกฎหมายหลายประการที่ไม่สามารถคุ้มครองและเยียวยาสิทธิแก่ผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาได้ จึงเกิดเป็นประเด็นปัญหาที่สมควรได้รับการแก้ไข ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาทนายทนายของผู้เสียหายหรือจำเลยตามความจริงไม่มีสิทธิได้รับเงินค่าตอบแทนหรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย กล่าวคือ ในส่วนของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา กำหนดให้กรณีของผู้เสียหายหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ตาย ทนายทนายที่มีสิทธิได้รับเงินค่าตอบแทนหรือเงินค่าทดแทนจะต้องเป็นทนายที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น เช่น สามีภรรยา จะต้องมิใช่เป็นสมรส บิดาต้องเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้ทนายตามความเป็นจริงไม่ได้รับความยุติธรรมจากพระราชบัญญัตินี้

2) ปัญหาผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนและชั้นพนักงานอัยการไม่ได้รับการคุ้มครองเยียวยา เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดให้จำเลยผู้บริสุทธิ์ที่มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย ต้องเป็นจำเลยที่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี และต่อมาปรากฏว่าจำเลยนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น ทำให้สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาถูกละเลยและไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ทั้งที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้ต้องหาต่างก็เป็นบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดเช่นกัน

3) ปัญหาความล่าช้าในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ แม้ว่ากฎหมายไทยจะกำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา มีอำนาจในการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ ฯ ขึ้นคณะหนึ่งหรือหลายคณะ เพื่อมาช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานก็ตาม หากแต่ในทางปฏิบัติ นั้น คณะอนุกรรมการ ฯ มีอำนาจเพียงช่วยคลี่คลายและทำความเข้าใจต่อคณะกรรมการ ฯ เท่านั้น หากได้มีอำนาจในการพิจารณาสั่งจ่ายหรือไม่จ่ายเงินช่วยเหลือเยียวยาให้กับผู้เสียหายหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ได้

4) ปัญหากำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิเรียกร้องที่กฎหมายกำหนดให้ ไม่ยาวนานพอที่ผู้เสียหายหรือจำเลยจะสามารถเข้าถึงสิทธิรับการเยียวยาจากรัฐได้ กล่าวคือ สำหรับกฎหมายไทยกำหนดระยะเวลาการใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้เสียหายหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์เข้ายื่นคำร้องได้ภายในระยะเวลาเพียง 1 ปี นับแต่ผู้เสียหายรู้ถึงการกระทำผิด หรือนับแต่วันที่ศาลอนุญาตให้ถอนฟ้องหรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด

5) ปัญหาการตัดสิทธิที่ผู้เสียหายและจำเลยพึงได้รับตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ฯ โดยกำหนดให้คณะกรรมการ ฯ พิจารณาสั่งจ่ายหรือไม่จ่ายเงินช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและจำเลยได้โดยคำนึงถึงสิทธิหรือโอกาสที่ผู้เสียหายและจำเลยได้รับมาก่อนแล้ว หากผู้เสียหายหรือจำเลย

ได้รับเงินช่วยเหลือตามกฎหมายอื่นแล้ว คณะกรรมการ ฯ อาจพิจารณาสั่งไม่จ่ายเงินช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและจำเลยทั้งหมดหรือบางส่วนได้ทำให้ผู้เสียหายและจำเลยเสียสิทธิไม่ได้รับความเป็นธรรมตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

ด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมานี้ เพื่อให้ผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาได้รับความคุ้มครองเยียวยาตามกฎหมายอย่างแท้จริง ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศญี่ปุ่นเกี่ยวกับการคุ้มครองเยียวยาสิทธิผู้เสียหายและจำเลยเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหากฎหมายไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา

2.2 เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาในประเทศไทยและญี่ปุ่น

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและญี่ปุ่น

2.4 เพื่อหามาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์

3. ขอบเขตการศึกษาวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเรื่องการให้ความคุ้มครองและเยียวยาจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง คือพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองเยียวยาจำเลยในต่างประเทศ จากวิทยานิพนธ์วารสาร บทความ และตำราต่างๆ

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ทราบความเป็นมาและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา

4.2 ทราบกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาในประเทศไทยและต่างประเทศ

4.3 ทราบข้อดีข้อเสียของกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

4.4 ได้มาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหนังสือ ตำราวารสารทางวิชาการ ตำบทยกกฎหมาย คำพิพากษาของศาลวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย ข้อมูลทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทที่ 2

ความหมาย ทฤษฎี วิวัฒนาการ และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิผู้เสียหาย และผู้ถูกกล่าวหา และจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา

ในบทที่ 2 เป็นการศึกษาถึงความหมาย วิวัฒนาการ แนวคิดเกี่ยวกับผู้ถูกกระทำในคดีอาญา ซึ่งแบ่งเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มผู้เสียหายจากการกระทำผิดในคดีอาญาโดยตรง และกลุ่มผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาถึง ทฤษฎีและหลักการที่มีผลต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการเยียวยาผู้เสียหาย และผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาด้วย

1. ความหมาย ประเภท ทฤษฎี วิวัฒนาการและแนวคิด เกี่ยวกับสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา

1.1 ความหมาย “ผู้เสียหาย” “เหยื่อ” หรือ “เหยื่ออาชญากรรม”

จากการศึกษานิยามความหมายของคำดังกล่าว พบว่ามีความหมายในทำนองเดียวกัน โดยมีผู้ได้ให้นิยามไว้ ดังนี้

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ให้นิยาม “ผู้เสียหาย” หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ซึ่งบัญญัติในมาตรา 4,5,6

จากนิยามดังกล่าว จึงแยกประเภท “ผู้เสียหาย” ได้ 2 ประเภท คือ ผู้เสียหายที่แท้จริง หรือ ผู้เสียหายโดยตรง และผู้มีอำนาจจัดการแทน¹

สำหรับกรณีของผู้เสียหายที่แท้จริงหรือผู้เสียหายโดยตรงหมายถึง บุคคลที่ได้รับ ความเสียหายเนื่องจากการทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิดอาญาฐานหนึ่งฐานใดเกิดขึ้นแล้วมีผลให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือหลายคนได้รับความเสียหาย ไม่ว่าในทาง

¹รองศาสตราจารย์สุจินตนา ชุมวิสูตร การฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หน่วยที่ 7 เอกสาร การสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีสารบัญญัติ 3: วิธีพิจารณาความอาญา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช หน้า 7-7

ทรัพย์สิน ชีวิตหรือร่างกายเนื่องจากการกระทำนั้น บุคคลที่ได้รับความเสียหายย่อมเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง

อย่างไรก็ดี ผู้เสียหายที่แท้จริงนั้น ต้องปรากฏด้วยว่าเป็น “ผู้เสียหายโดยนิตินัย” กล่าวคือ ต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิด ไม่เป็นผู้ยินยอมในการกระทำผิด และต้องไม่ได้มีมูลมาจากการที่ตนเองมีเจตนาฝ่าฝืนกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย

- กรณีไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดนั้น หมายความว่า ผู้เสียหายต้องไม่มีส่วนในการกระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นการร่วมกระทำกับผู้อื่นในลักษณะตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน หรือต่างคนต่างมีการกระทำผิดต่อกันก็ตาม

- กรณีไม่เป็นผู้ยินยอมให้มีการกระทำความผิดต่อตนเอง หมายความว่า ตนรู้อยู่แล้วว่ามีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำอย่างไรเป็นความผิด แต่ตนก็ยังยินยอมให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นแก่ตน จึงถือไม่ได้ว่าเป็นผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีนั้นได้

- กรณีไม่ได้มีมูลมาจากการที่ตนเองเจตนาฝ่าฝืนกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หมายความว่า การมาขอความเป็นธรรมนั้น ผู้มาจะต้องไม่มีเจตนาที่จะกระทำการใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย

“ผู้เสียหาย” หรือ “เหยื่ออาชญากรรม” หมายถึง ผู้ที่ประสบผลร้ายหรือความเสียหายทั้งด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินอันเนื่องจากการละเมิดกฎหมาย²

“ผู้เสียหาย” หมายถึง บุคคลที่ถูกประทุษร้ายในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน โดยปราศจากความยินยอมของผู้นั้น ยังรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิด หรือ อยู่ในความรับผิดชอบ หรือในความอุปการะของผู้ถูกทำร้าย³

“เหยื่อ” หรือ “เหยื่ออาชญากรรม” หมายถึง ผู้ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำผิด ซึ่งมีได้หมายความถึงผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการก่อเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงผู้เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากการเสียหายด้วย⁴

²กุลพล พลวัน และรัชนิกร โชติชัยสถิตย์. “สถานภาพของเหยื่ออาชญากรรมกับผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศไทย.” วารสารอัยการนิเทศ.33,3.2534, หน้า 331-332.

³ศุวิทย์ นิ่มน้อย และประเทือง ธนนิผล. อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพฯ : หจก.แสงจันทร์ การพิมพ์, กรกฎาคม 2533, หน้า 29.

⁴ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ. อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการควบคุม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์พระนคร, 2531 หน้า 125.

1.2 ประเภทของเหยื่ออาชญากรรม⁵

แฮน โวน เฮนติก (Han Von Hentig) นักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียง ได้เขียนหนังสือชื่อ “อาชญากรและเหยื่อ” (The Criminal and His Victim) โดยในหนังสือเขาได้แบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้ถูกทำร้าย และยังแยกอาชญากรออกเป็นประเภทของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้ถูกทำร้าย และยังแยกอาชญากรออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อหาความสัมพันธ์ของอาชญากรและเหยื่ออาชญากรรมซึ่งให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างผู้เสียหายโดยกำเนิด (Born Victims) กับผู้เสียหายโดยสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Society Made Victims) ได้แบ่งเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายออกเป็น 13 ประเภท ดังนี้

1) ผู้เยาว์ (The Young) เป็นผู้เสียหายที่ควรให้การสังเกตรมาก เพราะผู้เยาว์ขาดประสบการณ์และเป็นผู้อ่อนแอ นอกจากนี้ Hentigยังมีความเห็นว่าเนื่องจากเด็กส่วนมากยังไม่ได้เป็นเจ้าของในทรัพย์สิน ฉะนั้นจึงเท่ากับว่าเขารับขบแค้นจากการเป็นผู้เสียหายของอาชญากรรมประเภทผลประโยชน์ ผู้เยาว์ส่วนใหญ่มักจะตกเป็นเหยื่อโดยถูกหลอกลวง หรือลักพาตัวไปเพื่อเรียกค่าไถ่

2) ผู้หญิง (The Female) โดยเฉพาะกรณีผู้เยาว์ที่เป็นผู้หญิงก็มักจะตกเป็นเหยื่อ อาชญากรรมประเภทความผิดเกี่ยวกับเพศ โดยทั่วไปแล้วผู้หญิงจัดเป็นบุคคลที่อ่อนแออีกแบบหนึ่ง หญิงวัยรุ่นนอกจากจะตกเป็นผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับการข่มขืนกระทำชำเราแล้ว บางครั้งก็ถูก ฆาตกรรมอีกด้วย หญิงที่มีอายุสูงขึ้นมามากตกเป็นเหยื่อผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินถ้ามีฐานะดี เนื่องจากอาชญากรรมส่วนมากเป็นเพศชายกำลังทางกาย ในการต่อสู้ขัดขวางจึงผิดกัน

3) บุคคลสูงอายุ (The Old) ผู้ที่มีฐานะดีมักตกเป็นผู้เสียหายในการกระทำความผิด เกี่ยวกับทรัพย์สิน บุคคลสูงอายุอ่อนแอทั้งกายและกำลังใจ ความมั่งคั่งและความอ่อนแอเมื่อ รวมกันเข้าจึงทำให้บุคคลดังกล่าวตกอยู่ในอันตราย

4) ผู้มีจิตบกพร่อง (The Mentally Defective and Other Mentally Deranged) บุคคลประเภทนี้ต้องตกเป็นผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก เพราะเป็นธรรมดาที่บุคคลวิกลจริตก็ดี ผู้เป็นโรคจิตหรือจิตบกพร่องอย่างอื่นก็ดี บุคคลผู้คิดยาเสพติดก็ดี เป็นเรื่องของการเสียเปรียบอาชญากรทั้งสิ้นและง่ายต่อการถูกหลอกให้กระทำผิด ตามความเห็นของ Hentig ผู้ติดยาเสพติดจัดเป็นประเภทพิเศษ คือ เป็นผู้เสียหายเองและก็เป็นผู้กระทำผิดเอง

5) คนต่างด้าว (The Immigrants) บุคคลประเภทนี้มีจุดอ่อนอยู่ที่ความขัดแย้งในเรื่องวัฒนธรรมการย้ายถิ่นที่อยู่จากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งคนต่างด้าวมักจะพบกับ

⁵ปกรณัม มณีปกรณัม. (2553).อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา: 46-49.

อุปสรรคต่างๆ เช่น ความลำบากด้านภาษาพูด ความขัดแย้งในเรื่องวัฒนธรรม และความยากจน เพราะถูกปฏิเสธหรือไม่ยอมรับ โดยคนของประเทศนั้น ดังนั้นคนต่างด้าวและคนพื้นเมืองจึงมักแสดงออกซึ่งความเป็นปรปักษ์ต่อกัน คนต่างด้าวจะปรับตัวได้ก็ต้องเรียนรู้เทคนิคต่างๆ และใช้เวลาานที่เดียว

6) คนกลุ่มน้อย (The Minorities) บุคคลประเภทนี้จัดเข้าประเภทเดียวกันกับคนต่างด้าว

7) พวกโง่งทึม (The Dull Normals) บุคคลประเภทนี้ Hentig เรียกว่า “ผู้เสียหายโดยกำเนิด” (Born Victims) จัดอยู่ในลักษณะใกล้เคียงกับคนต่างด้าวและคนกลุ่มน้อย

8) พวกที่มีแนวโน้มไปในทางต่ำ (The Depressed) ผู้เสียหายประเภทนี้มักมีความบกพร่องทางกายและทางจิตอยู่ก่อนแล้วมาประสบกับความผิดหวังหรือขาดในสิ่งที่ตนเองปรารถนา จึงเกิดบุคลิกภาพแบบใหม่ที่มีแนวโน้มในทางต่ำทำให้อาชญากรเห็นช่องทางที่จะประกอบอาชญากรรมต่อบุคคลประเภทนี้

9) พวกโลภมาก (The Acquisitive) Hentig เรียกว่า “ผู้เสียหายชั้น 1” คือ มีทั้งความปรารถนาที่จะประกอบอาชญากรรมด้วยและปรารถนาที่จะเป็นผู้เสียหายเองด้วย เช่น นักการพนัน นักต้มตุ๋น ทั้งนี้เพราะตัวเองเป็นผู้วางแผนอาชญากรรมเองจึงทำตามแผนโดยยอมตกเป็นผู้เสียหายบ้าง

10) พวกเสเพล (The Wanton) เป็นผู้ที่มิชีวิตอันมีคณภาพได้บัพัญญติของกฎหมายและระเบียบของสังคม ชีวิตไร้ค่า จึงง่ายที่จะตกเป็นผู้เสียหาย 11) พวกเปล่าเปลี่ยวและอกหัก (The Lonesome and the Heartbroken) พวกนี้มีความบกพร่องทางจิตอยู่แล้ว จึงมีแนวโน้มที่จะตกเป็นผู้เสียหายได้ง่าย ลักษณะทั่วไปบุคคลประเภทนี้คล้ายกับพวกโลภมากอยากได้ ผิดกันแต่ว่าบุคคลประเภทนี้อยากได้เพื่อนอยากได้ ความสุข แทนการอยากได้เงินทอง

11) ผู้อยู่ในฐานะถูกทรมาน (The Tormentor) ในครอบครัวที่น่าเศร้า สมาชิกของครอบครัวซึ่งอาจเป็นบิดา หรือมารดา หรือใครคนใดคนหนึ่งต้องตกเป็นโรคจิตบกพร่อง หรือ พิษสุราเรื้อรังจึงต้องตกเป็นภาระของคนอื่นๆ ในครอบครัวที่จะต้องคอยปรนนิบัติ ในที่สุดผู้ปรนนิบัติทนถูกทรมานไม่ไหวจึงต้องฆ่าผู้นั้นเสีย

12) พวกถูกตัดโอกาส ถูกละเลย พวกต่อสู้ขัดขวาง (The Blocked Exempted and Fighting) Hentig หมายถึงบุคคลที่ถูกกักรร โศกทรัพย์หรือริคเอาทรัพย์และบุคคลดังกล่าวนี้ต่อสู้ขัดขวางนอกจากนี้ก็มีพวกที่สูญเสียโอกาสหรือเสียสถานภาพของตนทำให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง อาจจะถูกใส่ร้ายป้ายสี จึงต้องหาทางต่อสู้เพื่อตนเอง คนพวกนี้จัดเป็นพวกที่ยากที่จะตกเป็นเหยื่อ และตนเองก็อาจจะประกอบอาชญากรรมเสียเองก็ได้ จัดว่าผู้เสียหายประเภทที่ยากที่สุด

1.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม

1.3.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของเหยื่อ⁶ (Victim Precipitation)

ทฤษฎีนี้กล่าวโดย Marvin Wolfgang อธิบายว่าเหยื่อบางคนเป็นตัวกระตุ้นทำให้ตัวเองต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่นำไปสู่การบาดเจ็บหรือความตายได้ ซึ่งตัวเหยื่ออาจมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาหรือนิ่งเฉยก็ได้

พฤติกรรมที่แสดงออก (Active Precipitation) เช่น เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นเหยื่ออาจใช้คำขู่หรือคำทำทนาย หรืออาจเป็นผู้ช่วยก่อนหรือเริ่มก่อนในการทำร้ายก็ได้ รูปแบบนี้เรียกว่า “Victim - Precipitation Crime” หรืออาชญากรรมที่เหยื่อมีส่วนร่วม โดยในปี ค.ศ. 1958 Marvin Wolfgang ได้ศึกษาการฆาตกรรมของอาชญากร สรุปพฤติกรรมของเหยื่อกลุ่มนี้ว่า มีพฤติกรรมที่กระตุ้นให้อาชญากรต้องฆ่า ตัวอย่างจากการประทุษร้ายในร้านคาราโอเกะต่างๆ หรือจากการที่ภรรยาถูกประทุษร้าย และขู่ว่าจะฆ่าสามี เป็นต้น

ในปี ค.ศ. 1971 Menachem Amir ศึกษาการข่มขืนกระทำชำเราและสรุปว่าผู้หญิงที่ถูกข่มขืนมักจะมีความสัมพันธ์กับผู้ข่มขืน เช่น การข่มขืนของกลุ่มที่เรียกว่า Date Rape แสดงให้เห็นว่าทั้งชายและหญิงไปเที่ยวด้วยกันจากความยินยอมพร้อมใจของทั้งสองฝ่าย แต่เป็นความโรแมนติกที่ยังขาดความสนิทสนม เมื่อสถานการณ์เลยเถิดฝ่ายหญิงขัดขืนจึงกลายเป็นการข่มขืน ซึ่งดูเหมือนจะไม่รุนแรงเท่ากับการข่มขืนจากคนที่ไม่เคยรู้จัก ที่เรียกว่า Stanger Rape

อย่างไรก็ตาม ได้มีนักกฎหมายหญิงหลายระดับพูดถึงการข่มขืนของกลุ่มนี้ว่าเป็นการข่มขืนเช่นเดียวกับการข่มขืนอื่นๆ เพราะฝ่ายชายได้ทำให้หญิงรู้สึกหมดทางสู้ กลัวจนไม่กล้าต่อสู้จนทำให้ถูกมองว่าฝ่ายหญิงมีส่วนร่วมในการมีเพศสัมพันธ์ หรือมีความสมัครใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลฝ่ายหญิงจึงเป็นฝ่ายเสียเปรียบ การตัดสินใจชนิดที่โทษผู้ตกเป็นเหยื่อ เช่น กรณีข่มขืนเพราะการใส่กระโปรงสั้นลายลูกไม้ โดยไม่ใส่ชุดชั้นใน แสดงถึงหญิงเป็นคนถามหาพฤติกรรมให้โดนข่มขืน (Asked for It the Way She was Dressed) หรือแต่งตัวเพื่อโฆษณาขายด้านเพศ (Was Advertising for Sex) และโยนความผิดส่วนหนึ่งให้แก่หญิง เป็นต้น

การอยู่เฉย (Passive Precipitation) ของเหยื่อเกิดโดยเหยื่อไม่รู้ตัวเลยว่าจากบุคลิกภาพส่วนตัวของผู้ไปข่มขู่หรือช่วยอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น กรณีการแข่งขันการสมัครงาน การเลื่อนตำแหน่ง เรื่องความรัก เป็นต้น บางครั้งตัวเหยื่ออาจไม่เคยพบกับผู้กระทำ (Attacker) เลยก็ได้ และบางคนไม่รู้เลยว่ามีคนประเภทนี้อยู่ด้วย ผู้กระทำจะทำร้ายเหยื่อ เมื่อตัวเขาารู้สึกว่าจะพ่ายแพ้แก่เหยื่ออีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นบ่อย คือ กลุ่มเหยื่อจำพวกที่ทำให้ผู้กระทำรู้สึกกลัวไม่ปลอดภัย ทำลายชื่อเสียง เกียรติยศ สถานะ รวมถึงเศรษฐกิจความเป็นอยู่ต่างๆ ที่เรียกว่า อาชญากรรมแห่ง

⁶สุดสงวน สุธีสร. (2543).เหยื่ออาชญากรรม .กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด หน้า 6-9

ความเกลียด (Hate Crime) กรณีผู้อพยพลี้ภัยที่ย้ายมาอยู่ในชุมชน เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้ชาวอเมริกันรู้สึกถูกรังแก ความมั่นคงในชีวิต ความเป็นอยู่เดิมๆ เปลี่ยนไป

ทำให้เกิดความกลัว กลุ่มผู้ลี้ภัยเลยเป็นเป้าหมายหรือเหยื่อให้ถูกกระทำต่างๆ นานา เช่น กรณีกลุ่มคนขาวใส่ถุงคลุมศีรษะเข้าร้านขายของชำของคนจีน โดยไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ได้ทำลายของในร้านเสียหาย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออก (Active Precipitation) หรือการนิ่งเฉย (Passive Precipitation) ในบางกรณีไม่ใช่อาชญากรรมทั้งหมด การกระทำหรือการแสดงออกของเหยื่อมีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้น

1.3.2 ทฤษฎีแบบแผนในการดำเนินชีวิต (The Lifestyle Theory) ผู้ตั้งทฤษฎีนี้คือ ฮินเตอร์แลงก์กอตเฟรดซัน และการ์โรฟาโล (Hindelang, Gottfredson, and Garofalo) มีใจความว่า บุคคลจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมบ่อยขึ้นอยู่ กับแนวความคิดในการดำเนินชีวิต เช่น ชอบเสี่ยงภัย ชอบดื่มสุรากับใครๆ ชอบเล่นการพนัน เป็นต้น⁷ โดยสรุปคือ การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมสามารถเกิดขึ้นได้จากรูปแบบการดำเนินชีวิต ที่ชอบเสี่ยงภัย หรือการตกเป็นเหยื่อ โดยมีปัจจัย 3 ข้อ อย่างเหมาะสม คือ มีผู้กระทำผิดที่มีแรงจูงใจ มีเป้าหมายหรือเหยื่อที่เหมาะสม และการขาดผู้ดูแลรวมทั้งการอาศัยอยู่ในแหล่งที่เกิด อาชญากรรมสูง จึงง่ายต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

1.3.3 ทฤษฎีปกตินิสัย (Routine Activity Theory) ทฤษฎีปกตินิสัยมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ คือ อาชญากรรมที่เกิดจากองค์ประกอบครบทั้งสามประการ คือ อาชญากรที่จะกระทำผิด เหยื่อที่เหมาะสม และการขาดความสามารถในการปกป้องทรัพย์สินหรือชีวิตร่างกาย ซึ่งอัตราการเกิดเหยื่ออาชญากรรมของบุคคลจะเพิ่มขึ้น เมื่อมีองค์ประกอบครบทั้งสามประการ ผู้ที่พัฒนาทฤษฎีนี้ คือ ลอร์เรน โคเฮน และมาร์คัสเฟลสัน โดยทั้งโคเฮนและเฟลสัน ได้ให้ความหมายของปกตินิสัยว่ากิจวัตรหรือการกระทำใดๆ ของบุคคลที่ทำเป็นประจำ สม่ำเสมอ เช่น การออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่มีคนเฝ้าบ้าน การสวมเครื่องประดับที่มีราคาแพงเป็นประจำ การใช้เส้นทางเดิมๆ ในการเดินทาง และหมายรวมถึงลักษณะของบุคคลที่อาจตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ง่าย เช่น ผู้หญิง เด็ก คนชรา เป็นต้น ซึ่งการเกิดอาชญากรรมมักจะเกิดจากกิจวัตรหรือนิสัยของเหยื่อ การกระทำที่ทำเป็นประจำ จึงส่งผลให้อาชญากรหรือผู้กระทำผิดอาศัยโอกาสเหล่านี้ในการประกอบอาชญากรรมในที่สุด⁸ กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำผิดเห็น โอกาสที่เหมาะสม และเหยื่อขาดความคุ้มครองหรืออ่อนแอทางกายภาพหรือชีวภาพ เช่น เป็นผู้หญิง คนชรา ผู้มีการศึกษาน้อยขาดผู้ดูแล

⁷ วัฒนพ ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2555). อาชญากรรมและอาชญาวิทยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 31

⁸ พรชัย ชันดี. (2558). ทฤษฎีอาชญาวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต. หน้า 73

เป็นปัจจัยส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดตัดสินใจที่จะเลือกเหยื่อ รวมทั้งผู้กระทำผิดได้พิจารณาแล้วว่า กิจวัตรหรือนิสัยของเหยื่อที่มักจะปฏิบัติซ้ำๆ หรือกระทำเป็นประจำ สม่่าเสมอ สอดคล้องกับ เป้าหมายที่ผู้กระทำผิดได้วางเอาไว้ ก็ทำให้บุคคลเหล่านี้ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพในที่สุด

1.4 วิวัฒนาการเกี่ยวกับสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญา

การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมมีมาแต่ยุคโบราณ ปรากฏในลักษณะกฎหมายของกษัตริย์ฮัมมูราบีในรูปแบบที่เรียกว่า ตาต่อตา ฟันต่อฟัน เช่น หากใครทำผู้ใดตาบอด ผู้ที่ตาบอดถือเป็นผู้เสียหาย มีสิทธิที่จะเอาคืนทำให้ผู้ที่กระทำนั้นตาบอดได้เช่นกัน แต่กฎหมายดังกล่าวก็ยังมีข้อบกพร่องเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม กล่าวคือ หากใครที่มีเงินในการที่จะชดใช้การกระทำผิดเหล่านั้นได้ ก็ไม่ต้องรับโทษทัณฑ์ที่อยู่ในลักษณะตาต่อตา ฟันต่อฟัน

ต่อมาในสมัยกลาง ได้ปรากฏหลักฐานจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน ได้กำหนดวิธีการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม และเมื่อกาลเวลาล่วงเลยมาถึงปลายยุคกลาง จึงได้มีการนำระบบการปรับมาใช้แทนการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือ เหยื่ออาชญากรรม เงินค่าปรับจึงตกเป็นของรัฐ รัฐเป็นผู้ผูกขาดในการลงโทษ⁹ ซึ่งถือเป็นข้อบกพร่องประการหนึ่งของกฎหมายในขณะนั้น เพราะให้ความสำคัญกับผู้เสียหายลดลง จนกระทั่งในศตวรรษที่ 20 ปี ค.ศ. 1950 ได้มีการเรียกร้องระบบการชดใช้ของรัฐในอังกฤษ จากบทความ Justic for Victims ที่แสดงถึงความบกพร่องของระบบการชดใช้ที่มีอยู่ในกรณีที่ชาวอังกฤษผู้หนึ่งต้องตาบอดเพราะผลของอาชญากรรม และได้รับค่าทดแทน 11,500 ปอนด์ ซึ่งศาลให้ผู้กระทำผิดทั้งสองคนผ่อนชำระให้อาติคัลละ 5 ชิลลิ่ง ผู้เสียหายต้องมีชีวิตถึง 442 ปี จึงได้รับค่าเสียหายครบ¹⁰ ทำให้คำพิพากษาดังกล่าวได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์เป็นสองส่วนว่าผู้เสียหายนั้นควรมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลประชาชนหรือไม่ และในขณะเดียวกันผู้กระทำผิดก็ควรจะมีส่วนในการชดใช้ค่าเสียหายด้วย

ในปี ค.ศ. 1950-1964 จึงมีการเรียกร้องและมีการจัดตั้งระบบการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศ อังกฤษ ประเทศอื่นๆ เริ่มมีการตรากฎหมายโดยแยก

⁹ อภิรัตน์ นิยมก. “การทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ : ศึกษาความเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและอาจารย์ผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยของรัฐ” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530, หน้า 13.

¹⁰ โครงการวิจัยเพื่อศึกษาพัฒนาปรับปรุงพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทุนจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม 2548 หน้า 21

แนวความคิดการจ่ายค่าทดแทนหรือค่าเสียหายโดยรัฐ (compensation) และการชดใช้โดยผู้กระทำผิด (restitution)

ต่อมาในปี ค.ศ.1985 การประชุมใหญ่สหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม และการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 7 มีมติที่ประชุมใหญ่ที่ 40/34 ได้รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ

1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา

1.5.1 แนวคิดรัฐสวัสดิการ

รัฐสวัสดิการในประเทศอังกฤษเริ่มต้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปเป็นร่างหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยคนที่วางรากฐานความคิดเรื่องการสร้างรัฐสวัสดิการคือ Sir William Beveridge ผู้เขียนรายงานปีค.ศ.1942 เสนอให้รัฐบาลสร้างระบบสวัสดิการ/ระบบประกันสังคม(social insurance) เพื่อช่วยเหลือคนกลุ่มเสี่ยงต่างๆเช่น คนที่ว่างงาน คนป่วย คนเกษียณ คนที่เป็นหม้าย เป็นต้น นอกจากนี้ข้อเสนอที่สำคัญคือเรื่องการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษา ที่อยู่อาศัย สภาพการทำงาน ของประชาชน และการเสนอให้จัดตั้ง National Health Service หรือระบบประกันสุขภาพระดับชาติ ซึ่งคนทำงานก็จะจ่ายเงินบางส่วนจากเงินเดือนเพื่อมาสนับสนุนโครงการของรัฐเหล่านี้ เป้าหมายสำคัญที่เบเวริดจ์ต้องการเสนอคือให้ทุกคนในอังกฤษมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร มากกว่าขั้นต่ำ (minimum standard)¹¹

รูปแบบของรัฐสวัสดิการ แบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ ¹²

1) รัฐสวัสดิการแบบเคนส์ (Keynesian) มีต้นกำเนิดมาจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกปี 1930 ซึ่งทำให้เห็นว่าระบบทุนนิยมเสรีมีข้อบกพร่อง กลไกตลาดและการจัดการบริการสาธารณะล้มเหลว ดังนั้น รัฐจึงต้องแทรกแซงระบบเศรษฐกิจต่างๆเพื่อจัดการแก้ไขปัญหา

2) รัฐสวัสดิการแบบประกันสังคม ถือกำเนิดมาจากวิกฤตเศรษฐกิจ 1930 เช่นกัน โดยแนวคิดรัฐสวัสดิการรูปแบบนี้ มีที่มาจาก 2 สำนัก

¹¹<https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/647587> โดย ดร.ประพิมพ์ฝัน เชียงกุลคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เข้าถึงเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2563

¹²วิระ หวังสัจจะโชค.(2553).รัฐสวัสดิการ กับความเป็นไปได้ในสังคมไทย : ศึกษาเปรียบเทียบสวัสดิการไทย ภายใต้ประชาธิปไตยแบบสฤยต์ – ทักษิณ: สำนักพิมพ์ ส เจริญ การพิมพ์.หน้า 256

- สำนักแรก คือ Beveridge model ซึ่งมีความคิดที่ว่า คนอังกฤษพึงมีเสรีภาพที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน โดยรัฐให้หลักประกันด้านสวัสดิการสังคมหรือ หลักประกันสังคมจากระบบภาษี

- สำนักที่สอง คือ Bismarck model โดยรัฐจะเป็นตัวแทนในการจัดเก็บ “เบี้ยประกันสังคม” ในราคาถูกลงจากผู้จ้างแรงงานในระบบอุตสาหกรรม

3) รัฐสวัสดิการแบบสังคมประชาธิปไตย ได้รับการยอมรับว่าเป็นรูปแบบรัฐสวัสดิการที่ชัดเจน โดยในสังคมประชาธิปไตย มีระบบสวัสดิการขั้นสูง คุณค่าชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ทุกคนมีสิทธิได้รับสวัสดิการเท่าเทียมกัน ไม่จำเป็นต้องเป็นคนจนเท่านั้นจึงจะได้รับสวัสดิการดังกล่าว มีรัฐเป็นผู้ดำเนินการหลัก โดยอาศัยงบประมาณจากการเก็บภาษีอัตราก้าวหน้า เพื่อสร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ในสังคมเดียวกัน

4) รัฐสวัสดิการแบบสังคมสงเคราะห์ (สวัสดิการสังคม) เป็นรูปแบบของรัฐสวัสดิการที่เน้นให้บริการแก่ผู้เดือดร้อนเท่านั้น จึงไม่ใช่รัฐสวัสดิการสำหรับทุกคนที่จะเข้าถึงได้

5) รัฐสวัสดิการแบบขวาใหม่ (New Right) มุ่งเน้นกาขยายกลไกของตลาดและลดบทบาทในการแทรกแซงเศรษฐกิจของรัฐ และตัดงบประมาณทางสวัสดิการ โดยรัฐสวัสดิการแบบขวามองว่า ระบบรัฐสวัสดิการทำให้ประชาชนยากจนอย่างต่อเนื่อง เพราะไม่รู้จักพึ่งพาตนเอง รัฐต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก ส่งผลเสียหายต่อเศรษฐกิจ และเสนอว่าตลาดเสรีเป็นกลไกที่ดีที่สุดในการสร้างความมั่นคงให้กับประชาชน โดยให้รัฐมีหน้าที่เพียงกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองความต้องการของประชาชนมากกว่ารัฐเข้าไปบริหารจัดการเอง และสวัสดิการของรัฐต้องมีข้อจำกัด มีเงื่อนไขและข้อผูกมัดเป็นเงินทดแทน

6) รัฐสวัสดิการแบบแนวทางที่สาม มีลักษณะการร่วมมือกันระหว่างรัฐและเอกชนในการจัดสวัสดิการที่เน้นให้ประชาสังคม ชุมชนเป็นผู้จัดสวัสดิการหลัก รัฐมีหน้าที่เพียงสนับสนุนและแสวงหาความร่วมมือสวัสดิการต่างๆ ดังนั้น สวัสดิการจึงเป็นสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับ แต่ก็ต้องมีความรับผิดชอบในสวัสดิการนั้นด้วย

นอกจากการจัดรูปแบบรัฐสวัสดิการทั้ง 6 รูปแบบดังที่กล่าวมาแล้ว Gosta Esping-Andersen นักสังคมวิทยาชาวเดนมาร์ก ยังได้ทำการจัดกลุ่มแบ่งรัฐสวัสดิการในกลุ่มประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมในตะวันตกออกเป็น 3 กลุ่ม โดยอาศัยความแตกต่างของสถาบันทางสังคมและประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศทุนนิยมอุตสาหกรรมในยุโรปมาเป็นหลักเกณฑ์ คือ¹³

1) กลุ่มเสรีนิยม ที่รัฐเข้าไปแทรกแซงกลไกตลาดน้อย และให้สวัสดิการแก่กลุ่มเฉพาะคนที่ยากลำบาก เช่น สหรัฐอเมริกา

¹³<https://themomentum.co/welfare-state-development-in-east-and-west/> เข้าถึงเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2563

2) กลุ่มอนุรักษ์นิยม ที่รัฐเข้าไปแทรกแซงกลไกตลาดปานกลาง บทบาทด้านสถาบันสังคมยังมีส่วนสำคัญในสวัสดิการ สิทธิประโยชน์ในแต่ละกองทุนมีความแตกต่างกันตามสาขาอาชีพ ตัวอย่างเช่น ฝรั่งเศส

3) กลุ่มสังคมนิยมประชาธิปไตย ที่รัฐเข้าไปแทรกแซงกลไกตลาดสูง รัฐมีบทบาทสูงในการจัดหาสวัสดิการประชาชนให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย

อย่างไรก็ตาม ในประเทศแถบเอเชีย ไม่อาจนำรูปแบบการแบ่งกลุ่มรัฐสวัสดิการของ GostaEsping-Andersen มาใช้อธิบายอธิบายการเกิดและแบ่งประเภทของรัฐสวัสดิการได้ เนื่องจากประเทศในเอเชียมีความแตกต่างจากโลกตะวันตก

ประเทศแถบเอเชีย ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การสร้างรัฐสวัสดิการและนโยบายเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับการรวมชาติของรัฐบาลพลเอกอานานิคม เพื่อรวบรวมคนในชาติที่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมความเชื่อ ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันการผลิตนโยบายด้านสวัสดิการในโลกตะวันออกขณะนั้น จึงแตกต่างจากโลกตะวันตก รัฐบาลพลเอกอานานิคมซึ่งอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านสำคัญ จึงต้องรักษาความเป็นอำนาจอธิปไตยไว้ นอกจากนี้ ประเทศอดีตอาณานิคมล้วนเป็นประเทศเกษตรกรรม ไม่ได้ผ่านการปฏิวัติอุตสาหกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ทำงานในท้องทุ่งมากกว่าทำงานในโรงงาน สำนักของชนชั้นกรรมาชีพ รวมถึงการเดินทางเรียกหรือรถต่อรถกับอำนาจรัฐ จึงเกิดขึ้นยากกว่าโลกตะวันตก ยกเว้นประเทศญี่ปุ่นที่ปฏิวัติอุตสาหกรรมและวางระบบประกันสังคมไว้ตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงสามารถพัฒนาระบบประกันได้อย่างรวดเร็วกว่าประเทศอื่นๆ นโยบายสวัสดิการในโลกตะวันออก จึงไม่ได้มาจากการเคลื่อนไหวเรียกร้องของภาคประชาสังคมเป็นหลัก แต่เป็นการตัดสินใจจากบนสู่ล่างของรัฐบาล ถึงแม้รัฐบาลจะพยายามเข้าไปแทรกแซงกิจกรรมภาคสังคม เพื่อส่งเสริมคุณภาพและสวัสดิการของประชาชน แต่ด้วยข้อจำกัดทั้งทางด้านทรัพยากรเศรษฐกิจองค์ความรู้ และทรัพยากรบุคคล รัฐจึงไม่สามารถขยายสวัสดิการให้ครอบคลุมประชากรได้อย่างทั่วถึงและทันทั่วถึงที่ต่อความต้องการของประชาชน

ตามพจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายว่า สวัสดิการ หรือ welfare หมายถึง ความพอใจในทรัพยากรหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่บุคคลควรจะได้รับในการดำรงชีวิต ในทางเศรษฐศาสตร์ใช้ในความหมายอื่นที่มีความหมายครอบคลุมถึงความเป็นอยู่ของประชาชนและนโยบายของรัฐ

รัฐสวัสดิการหมายถึง รัฐหรือประเทศที่รัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมและจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ประชาชนในประเทศอย่างจริงจังและเป็น

ระบบ โดยให้ประชาชนได้รับบริการด้านต่างๆที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล ที่อยู่อาศัย การคมนาคมขนส่ง รวมถึงการที่รัฐจ่ายค่าทดแทนหรือค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยรัฐสวัสดิการมีวิธีในการจัดหาเงินทุนจากการเก็บภาษีแบบอัตราก้าวหน้า กล่าวคือ ผู้ที่มีรายได้สูงจะต้องจ่ายภาษีในอัตราที่สูง ผู้ที่มีรายได้ต่ำก็จ่ายภาษีในอัตราที่ต่ำกว่า และใครที่ไม่มีก็จ่ายในอัตราที่น้อยมาก หรืออาจจะไม่ต้องจ่ายภาษีเลย เป็นการเก็บภาษีแบบขั้นบันได และบริการต่างๆของรัฐจะไม่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมใดๆทั้งสิ้น เพราะเราได้จ่ายผ่านจากการเก็บภาษีไปแล้ว¹⁴

แนวคิดรัฐสวัสดิการ เป็นแนวคิดในการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา โดยถือว่าเป็นความจำเป็นที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมในฐานะที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาร้ายแรง รัฐได้รับทราบถึงความสูญเสียของผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งหากรัฐไม่ยื่นมือเข้าช่วยเหลือผู้เสียหายจะต้องทนทุกข์ทรมานจากผลกระทบที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ก่อขึ้นนั้น¹⁵

ความคิดที่เป็นรากฐานสำคัญ ของแนวคิดรัฐสวัสดิการ ที่ทำให้รัฐมีหน้าที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม คือ

- 1) รัฐมีหน้าที่ในการป้องกันอาชญากรรม หากรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้ จึงสมควรรับผิดชอบ
- 2) รัฐสมควรให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม

ทั้งนี้ ลักษณะของการให้ความช่วยเหลือตามแนวคิดรัฐสวัสดิการนั้น เป็นการช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยไม่คิดมูลค่า ถือเป็นลักษณะของการช่วยเหลือพลเมืองของรัฐประการหนึ่ง เช่นเดียวกับการประกันสังคมทำให้ประชาชนมองเห็นความเสมอภาคทางด้านความยุติธรรมของรัฐได้ดียิ่งขึ้น และจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนให้ความ

¹⁴<https://storylog.co/story/5dee0337d5c072820dd2c1e8> กลุ่มโงกกอง นักกิจกรรมจากบางแสนดินแดนเสรี เข้าถึงเมื่อ 17 กุมภาพันธ์ 2563

¹⁵มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “กฎหมายจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา” เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, มกราคม 2550 และศุภมาส พิชัย วิเชียร,ศุข โข สืบสุข และผกาภรณ์ เกื้อนชัย,“หน่วยที่ 11 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา” เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน,มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,2551

ร่วมมือกับรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมในการป้องกันอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อทดแทนกับการได้สิทธิในการรับการทดแทนความเสียหาย

1.5.2 แนวคิดการชดใช้โดยผู้กระทำผิด (Restitution) ในสมัยอดีตนั้น อินเดีย มีการชดใช้ค่าสินไหม การทดแทนเป็นสิทธิที่ผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบ และถือว่าผู้กระทำผิดเป็นหนี้กษัตริย์ที่ต้องชดใช้ในสมัยนั้นการทดแทนถือเสมือนกับการไถ่บาปที่สามารถให้ได้โดยพระ

กฎหมายสิบสองโต๊ะสมัยโรมัน อายุประมาณ 450 ปีก่อนคริสต์ศักราช บังคับให้ผู้กระทำผิดชดใช้และเป็นมาตรการเพิ่มโทษ โดยระบุให้ชดใช้โทษที่ไม่ถูกจับขณะกระทำ ความผิด ต้องจ่ายสองเท่าของทรัพย์สินที่ชดใช้

กฎหมายฮัมบูราปี อายุประมาณ 190 ปี ก่อนคริสต์ศักราชมีชื่อเสียงในการ ป้องกันอาชญากรรมอย่างโหดร้าย บางกรณีผู้กระทำผิดต้องชดใช้ถึงสามเท่าของความเสียหายที่ก่อ ขึ้น จึงมีใช้เพื่อประโยชน์ผู้เสียหาย หากแต่เป็นการมุ่งหมายในการแก้แค้นโดยการเพิ่มโทษด้วยวิธี ตาต่อตาฟันต่อฟัน การทดแทนค่าเสียหายให้ผู้เสียหายส่วนมากเป็นความเสียหายทางทรัพย์สิน

ปัจจุบันเมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญา และมีบุคคลได้รับอันตรายหรือ ความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น ผู้ที่ควรจะต้องเป็นผู้ชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม โดยตรงย่อมได้แก่ ผู้กระทำความผิดอาญาที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น ดังนั้น ผู้เสียหายจึงสามารถฟ้องคดีแพ่ง (Civil litigation หรือ Civil suits) เพื่อเรียกสินไหมทดแทน เอาจากผู้กระทำความผิดอาญาที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตน โดยตรง หรือชดเชยแก่ผู้เสียหายด้วย วิธีอื่น เช่น การขอขมา หรือการสร้างความสัมพันธ์อันดี เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายอยู่ร่วมกันต่อไปใน สังคมได้อย่างสงบสุข

จากการศึกษาพบว่าการชดใช้ค่าเสียหายมิได้หมายถึงการชดใช้ที่เป็นตัว เงินเสมอไปแต่อาจเป็นการชดใช้ในรูปแบบของการกระทำ ที่เหมาะสมกับกรณีความผิดนั้น ได้ ดังนั้น จึงมีผู้เสนอการแบ่งรูปแบบของการชดใช้ค่าเสียหายไว้หลายแนวทาง เช่น

1) การชดใช้ค่าเสียหายของผู้กระทำผิด อัศวิน วัฒนวิบูลย์ และอมรรัตน์ กรियाผล¹⁶ ได้จัดรูปแบบไว้ 3 ประการ คือ

(1) การชดใช้ด้วยเงิน ผู้กระทำผิดถูกศาลสั่งให้ใช้เป็นค่าเสียหาย ผู้กระทำผิดอาจได้รับการปล่อยภายใต้การคุมประพฤติ หรือพักการลงโทษ โดยศาลกำหนดเงื่อนไข ความควบคุมประพฤติหรือพักการลงโทษให้จ่ายเงินเป็นค่าชดใช้ค่าเสียหายหรือโดยการหักรายได้ ของนักโทษที่มีคดียังค้างอยู่ในเรือนจำเป็นต้น

¹⁶อัศวิน วัฒนวิบูลย์,และ อมรรัตน์ กรियाผล. (2530) การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา. วารสารอาชญา วิทยาและงานยุติธรรม (4) หน้า 55

(2) การชดใช้ค่าเสียหายด้วยการบริการชุมชน เป็นการให้ผู้กระทำผิดชดใช้ความเสียหายให้แก่ชุมชนอาจโดยงานสาธารณะต่างๆ ในวันหยุด เช่น ดูแลเด็ก ทำความสะอาด ทำงานในองค์การการกุศลของรัฐ โรงพยาบาล หรืองานอื่นที่เหมาะสมกับคุณลักษณะของความรู้ความสามารถรับผิดชอบของผู้กระทำผิด

(3) การชดใช้ด้วยการบริการโดยตรงแต่ผู้เสียหาย เป็นการทำงานส่วนตัวให้แก่ผู้เสียหายเป็นการชดใช้ เช่น ทำสวนให้ผู้เสียหาย ขอบมาต่อผู้เสียหาย เป็นต้น การชดใช้เหล่านี้อาจเหมาะกับเด็กที่กระทำผิดมากกว่าผู้ใหญ่

2) การชดใช้ค่าเสียหายของผู้กระทำผิด ประเสริฐ เมฆมณี¹⁷ ได้แบ่งรูปแบบของการชดใช้ค่าเสียหาย 3 ประการ คือ

(1) การชดใช้ค่าเสียหายทางจิตใจ (Spiritual Restitution) Stephen Schafer มีความเห็นว่าการชดใช้ค่าเสียหายจากอาชญากรรม อย่างน้อยที่สุดก็ช่วยบรรเทาทางจิตใจของผู้เสียหาย โดยการให้ผู้เสียหายพบปะสนทนากับอาชญากรรม เพื่อให้ผู้เสียหายได้ระบายความรู้สึกและความสูญเสียที่ได้รับจากอาชญากรรม นอกจากนี้จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้อาชญากรรมรู้สึกตระหนักในความผิดแล้ว การสารภาพของอาชญากรรม ก็ยังมีผลช่วยลดความตึงเครียดของจิตใจผู้เสียหายได้อีกประการหนึ่ง แต่แนวคิดนี้เป็นที่คัดค้านของนักอาชญาวิทยาทั่วไป ในประเด็นว่า ให้ผู้เสียหายได้ระบายความรู้สึกแก่อาชญากรย่อมมีผลดีและผลเสีย ผู้เสียหายมักแสดงอารมณ์ของความโกรธแค้นก้าวร้าวหรือไม่อาจยับยั้งควบคุมทางอารมณ์ได้ จึงได้แสดงพฤติกรรมตอบโต้อาชญากรอย่างรุนแรงเกินขอบเขต ซึ่งอาจทำให้ผู้กระทำผิดมีจิตใจแข็งกร้าวหรือกระด้างยิ่งขึ้น จนเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขให้กลับความประพฤติก็เป็นได้

(2) การชดใช้ค่าเสียหายแบบสร้างสรรค์ความรับผิดชอบ (Creative Restitution) เป็นแนวความคิดร่วมระหว่างศาสตราจารย์ Albert Eglash กับ Ernest Papanet ซึ่งสนับสนุนให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายที่ถูกประทุษร้าย เพื่อเป็นการทดแทนหรือบรรเทาโทษจำคุกเนื่องจากอาชญากรรมที่ได้ทำขึ้นเป็นการประทุษร้ายต่อผู้เสียหายโดยตรง จึงถือเป็นความ รับผิดชอบของผู้กระทำผิดที่จะต้องชดใช้ค่าเสียหาย ถ้าสามารถให้การชดใช้ค่าเสียหายแทนการ ลงโทษจำคุกได้อย่างสมเหตุสมผลแล้ว นอกจากเป็นการทำให้ผู้กระทำตระหนักถึงความเสียหาย ของอาชญากรรมที่มีต่อผู้อื่น ยังมีผลดีต่อการแก้ไขพฤติกรรมของอาชญากรอีกด้วย ทั้งยังเป็นผลดี เกี่ยวกับการใช้จ่ายเกี่ยวกับการควบคุมผู้กระทำผิดไว้ใน

¹⁷อัญชลี ฉายสุวรรณ. (2534). การทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมรัฐวิธานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 59-60.

เรือนจำได้โดยตรง อย่างไรก็ตามจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงดุลยภาพแห่งการป้องปรามแก้ไข ยับยั้งอาชญากรกับหลักความเหมาะสมในการชดใช้ค่าเสียหายประกอบกันเสมอ

(3) การชดใช้ค่าเสียหายโดยสมัครใจของผู้กระทำผิด (Spontaneous Restitution) เป็นรูปแบบของการชดใช้ค่าเสียหายจากความสมัครใจหรือความรู้สึกในความผิดของอาชญากรโดยตรง การชดใช้ค่าเสียหายในประเด็นนี้จะมีผลในทางพยานความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจของผู้เสียหายและ อาชญากรมากกว่าการชดใช้ในรูปแบบอื่น กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำผิดยอมชดใช้ความเสียหายด้วยความเต็มใจแล้ว ย่อมเป็นผลให้ผู้เสียหายเห็นอกเห็นใจและพร้อมที่จะให้อภัยแก่ผู้กระทำผิดหรือ หายโกรธเคืองขุ่นแค้น เสียสละจนถึงขั้นที่จะไม่คิดใจเรียกร้องค่าเสียหายหรือไม่คำนึงถึงจำนวนและ มูลค่าแห่งการชดใช้ค่าเสียหายนั้นจากผู้กระทำผิดเลยก็เป็นได้

1.5.3 แนวคิดด้านกองทุนเงินทดแทนจากรัฐ¹⁸ สืบเนื่องมาจากกฎหมายอาญาที่ใช้ปัจจุบันมุ่งนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ ป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ และการแก้ไขผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี ขณะที่ผู้เสียหายหรือ ผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น ถูกปล่อยให้ต้องช่วยเหลือตนเองในการเรียกค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิด ซึ่งบางครั้งไม่สามารถเรียกร้องได้ ทำให้ได้รับความเดือดร้อนไม่เป็นธรรม ทั้งที่รัฐต้องมีส่วนรับผิดชอบ เพราะไม่สามารถให้ความปลอดภัยแก่ผู้เสียหายเหล่านั้นได้ นอกจากนั้นการดำเนินคดีอาญาบางครั้งผู้เสียหายไม่อยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือตนเองได้ เนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์และความรู้ เมื่อคดีถึงที่สุดปรากฏว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ต้องรับผลร้ายออกจากงาน ครอบครัวแตกแยก ถูกตราหน้าทางสังคมว่าเป็นผู้ร้าย สูญเสียโอกาสในชีวิตหลายประการ เนื่องจากถูกดำเนินคดี ทั้งความรับผิดชอบเหล่านั้นก็ไม่สามารถบังคับเอาจากผู้ต้องหาได้

เมื่อรัฐประสบความล้มเหลวในการปกป้องประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ซึ่งเป็นหน้าที่ที่รัฐต้องปกป้องคุ้มครองได้ เท่ากับรัฐทำงานไม่เต็มที่ ผู้เสียหายจึงอาจเรียกร้องค่าเสียหายจากรัฐได้ การชดเชยค่าเสียหายจะส่งเสริมความศรัทธาและความร่วมมือจากฝ่ายบังคับใช้กฎหมาย และทำให้อาชญากรรมน้อยลง และแม้ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากบริษัทประกันภัยแล้วก็ตาม แต่ค่าเสียหายที่ได้รับก็ไม่เต็มจำนวนความเสียหายที่แท้จริง การที่รัฐชดเชยค่าเสียหายให้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่เยียวยาความเสียหายได้

การที่รัฐชดใช้ค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายหรือเหยื่อในคดีอาญา ถือเป็น การแสดงความรับผิดชอบของรัฐตามหลักแนวคิดรัฐสวัสดิการ ที่รัฐจะต้องบริการช่วยเหลือประชาชน

¹⁸เสวก ภาศคดี, “สิทธิได้รับค่าตอบแทนจากรัฐของผู้เสียหายในคดีอาญาตาม มาตรา 245 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540,” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2543, หน้า 23-25.

และเพื่อเป็นการลดภาระทางด้านค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ รัฐควรกำหนดให้มีกองทุนและบริหารกองทุน ค่าตอบแทน เพื่อนำรายได้จากกองทุนดังกล่าว มาเป็นค่าใช้จ่ายในการชดเชยความเสียหายให้กับประชาชน โดยกำหนดประเภทของผู้เสียหายที่มีสิทธิได้รับค่าชดเชย และแหล่งที่มาของเงินทุน ให้ชัดเจน เช่น เงินจากค่าปรับบางส่วนในคดีอาญา เงินจากงบประมาณแผ่นดิน เงินอุดหนุนจากรัฐบาล หรือเงินจากผู้บริจาค จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งในและต่างประเทศ เป็นต้น

ภายใต้การดำเนินงานบริหารกองทุนค่าตอบแทนดังกล่าว รัฐควรจัดตั้งให้มีคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเพื่อพิจารณาจ่ายเงินค่าชดเชย เป็นค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายจากคดีอาญา เหล่านั้น เพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน และเพื่อให้ประชาชนผู้เสียหายสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม สิทธิในการได้รับค่าชดเชยนั้น มิใช่ผู้เสียหายทุกรายจะมีสิทธิได้รับเงินชดเชยจากกองทุนค่าตอบแทนเสมอไป รัฐต้องมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น การกำหนดฐานความผิด ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานใดจึงมีสิทธิได้รับค่าชดเชย และควรได้รับค่าชดเชยเป็นจำนวนเท่าใด เงื่อนไขขั้นตอนและวิธีการในการเบิกค่าชดเชยจะต้องปฏิบัติเช่นไร และหากภายหลังปรากฏว่าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิด หรือไม่มีการกระทำเกิดขึ้น โดยผู้เสียหายรู้ หรือจงใจให้การเป็นเท็จเพื่อจะได้รับสิทธิจากเงินกองทุน รัฐย่อมมีสิทธิในการเรียกครองเงินดังกล่าวคืนได้ พร้อมดอกเบี้ย พร้อมทั้งดำเนินคดีต่อผู้นั้นตามควรแต่กรณี

2. ความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา และจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา

สิทธิผู้ถูกกล่าวหาถือเป็นสิทธิพื้นฐานในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมของผู้ถูกกล่าวหา โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหามีโอกาสแก้ต่างให้ตนเอง อันนำมาซึ่งสิทธิในการเรียกร้องค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย กรณีที่ตนเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำผิด

2.1 วิวัฒนาการและแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิผู้ถูกกล่าวหา

2.1.1 วิวัฒนาการสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในอดีตตั้งคมมุ่งประสงค์ที่จะล้างแค้น และกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมในฐานะผู้กระทำชั่ว แม้ผู้ต้องหาเหล่านั้นจะมีได้มิได้เป็นผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง ก็มักถูกปรับประณามเป็นเหตุให้ถูกลงโทษในที่สุด โดยที่มิได้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง ทำให้รัฐซึ่งเป็นผู้ปกครอง มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของประชาชน ต้องใช้กฎหมาย เป็นเครื่องมือในการรักษา

ความสงบเรียบร้อยแก่สังคม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและบรรทัดฐานเดียวกันในการปกครองประชาชน

ย้อนไปราวสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 15 (15th Century) ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสถานะเป็นเพียงผู้ถูกกระทำในทางคดีไม่มีสิทธิใด ๆ ในการต่อสู้คดี กล่าวคือ ผู้ปกครองมีอำนาจที่จะกำหนดวิธีการชำระคดีได้ตามวิธีและแนวทางที่ตนต้องการ หลักการปกครองโดยกฎหมาย (The Rule of Law) ยังไม่ได้รับการยอมรับ ผู้ถูกกล่าวหาจึงไม่มีสิทธิใดๆ ในทางคดีไม่มีแม้กระทั่งสิทธิในการนำพยานที่จะเบิกความยืนยันความบริสุทธิ์ของตนเองเข้ามาให้การในคดี¹⁹ ในสมัยนั้นผู้ปกครองมีอำนาจในการพิพากษาคดี และกำหนดตัวบุคคลที่จะมาให้การในคดีเอง โดยใช้กรรมานผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้ยอมรับสารภาพ เพราะคำรับสารภาพของผู้ถูกกล่าวหา ทำให้คนส่วนใหญ่เชื่อว่าคดีเป็นที่ยุติ และผู้กระทำผิดได้ถูกพิพากษาลงโทษโดยชอบแล้วนั่นเอง ทำให้ในยุคสมัยนี้มีการกล่าวหาว่าผู้อื่นกระทำความผิดได้ตามอำเภอใจ และรัฐใช้อำนาจโดยมิชอบในการกดขี่ประชาชนได้อย่างไร้ขอบเขต เพราะไม่มีหลักการปกครองโดยกฎหมาย (The Rule of Law) ส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาจำนวนมากถูกจำคุกดำเนินคดี หรือ ประหารชีวิต ทั้งที่มีได้กระทำผิด

ต่อมาราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 – 18 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับการยอมรับและรับรองมากขึ้น อันเนื่องมาจาก John Lock นักปราชญ์ชาวอังกฤษ ผู้มีความสนใจเรื่องเหตุผลและธรรมชาติ ได้อาศัยเรื่องสิทธิธรรมชาติของมนุษย์เป็นข้ออ้าง เพื่อให้หลุดพ้นจากอำนาจกดขี่ของผู้ปกครอง โดยให้ความเห็นว่า ก่อนที่จะมีรัฐ มนุษย์ทุกคนต่างมีสิทธิเสรีภาพของตนเอง มีสิทธิป้องกันและลงโทษผู้กระทำผิดต่อตนได้ด้วยตัวเอง แต่เนื่องจากยังขาดหลักประกันและความแน่นอน ดังนั้น เพื่อป้องกันปัญหาข้อพิพาท มนุษย์จึงตกลงเข้าอยู่ร่วมกัน ภายใต้สัญญาประชาคม²⁰ โดยประชาชนได้โอนสิทธิบางประการของตนให้รัฐ เป็นผู้ดูแลรักษาความปลอดภัยให้ แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งสิทธิบางประการที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ มนุษย์จึงไม่ได้สละสิทธิตามธรรมชาติ ของตนทั้งหมดให้กับรัฐเป็นผู้ดูแลอย่างสิ้นเชิง เพียงแต่เป็นไปเท่าที่จำเป็นเพื่อดูแลรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของส่วนรวมเท่านั้น ดังนั้น รัฐจะบัญญัติกฎหมายที่มีอำนาจสูงสุดมาบังคับใช้เหนือ

¹⁹ Robert Popper: History and Development of the Accused's Right to Testify, Washington University Law Review Volume 1962 | Issue 4, p.455. อ้างถึงใน วารสารธรรมศาสตร์ หลักการพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา น้ําแท้มินุญสล้าง อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด ปีที่ 33 ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ.2557] หน้า 53

²⁰ สมยศ เชื้อไทย, นิติปรัชญาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 6 ฉบับปรับปรุงใหม่, (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน ,2544), น. 113.

ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนตามอำเภอใจไม่ได้²¹ จึงกล่าวกันว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสถานะเป็น ประธานคดี ในประเทศอังกฤษผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิในการนำพยานฝ่ายตนเข้ามาในคดี(England: statutes provided for compulsory process of sworn witnesses for the defense) อย่างไรก็ตาม ในยุค สมัยนี้ผู้ถูกกล่าวหา ยังคงไม่มีสิทธิอ้าง ตนเองเป็นพยานเพื่อให้การเป็นพยานในคดีที่ตนถูกกล่าวหา ด้วยความเชื่อว่าด้วยความเกรงกลัวต่ออาญาและโทษที่จะได้รับ อย่างไรก็ตามเสียดายที่ผู้ถูกกล่าวหา ย่อม ให้การเท็จเพื่อปกป้องตนเองเสมอ²²

จากแนวคิด John Lock นำมาสู่การเรียกร้องให้นำมาบัญญัติเป็นกฎหมาย บ้านเมือง โดยแนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับในแถบยุโรปอย่างกว้างขวาง ทั้งใน อังกฤษ อเมริกา และเยอรมัน

ประเทศอังกฤษ ภายหลังจากการปฏิวัติ ในปี ค.ศ.1689 พระเจ้า William และพระนาง Mary เสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงลงพระนามใน The Bill of Rights พร้อมทั้งลงพระนาม ในหนังสือ สัญญากับรัฐสภาว่าจะไม่ทรงประพฤติดังเช่นพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ที่ทรงใช้อำนาจตาม พระราชหฤทัย

The Bill of Rights เป็นเอกสารที่วางกฎเกณฑ์ในการ กำหนด ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายกษัตริย์และรัฐสภา ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยมีการ ก่อน และมีเนื้อหาในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน อันเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหาในการ กระทำผิดทางอาญาด้วย เช่น การบัญญัติถึงสิทธิของประชาชน ในการถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ ประชาชนจะถูกจับกุมคุมขังรวมทั้งการฟ้องต่อศาลด้วยเหตุที่ได้ถวายฎีกานั้นไม่ได้ และการบัญญัติ ถึงสิทธิในการประกันตัว โดยรัฐจะกำหนดอัตราค่าประกันตัว หรือการลงโทษปรับที่สูงเกินควร ไม่ได้ และจะทำกรลงโทษโดยใช้วิธีการโหดร้ายทารุณหรือผิดศีลธรรมเช่นในอดีตไม่ได้

ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1776 ได้นำหลัก Bill of Right มาบัญญัติ ไว้ในรัฐธรรมนูญ และปรับแก้ถึง 14 ฉบับ โดยมีเนื้อหาอันเป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับสิทธิผู้ถูก กล่าวหา ดังนี้

การแก้ไขครั้งที่ 4 สหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลจะไม่ถูก ละเมิดหรือยึดหรือค้นตามอำเภอใจ เว้นแต่เจ้าหน้าที่จะมีหมายค้นที่ได้มา

การแก้ไขครั้งที่ 5 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลที่จะไม่ถูกดำเนินคดี สองครั้งในความผิดเดียวกัน ไม่ถูกบังคับต้องให้ การเป็นปฏิปักษ์กับตนเอง และไม่ถูกละเมิดต่อชีวิต

²¹วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ และจตุรนต์ถิระวัฒน์, “อำนาจอหิปไตยกับกฎหมายระหว่างประเทศ,” ผู้แปลและเรียบเรียง, วารสารนิติศาสตร์,ปีที่ 16, ฉบับที่ 4, น.182 (ธันวาคม 2529).

²²น้ำแท้ มีบุญสล้าง อ้างถึงแล้วในเชิงอรรถที่ 1 หน้า 53

ร่างกาย ทรัพย์สิน โดยปราศจากกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย การดำเนินคดี จำคุก หรือ ประหารชีวิตผู้ใดโดยไม่ผ่านกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติไว้จึงไม่อาจจะกระทำได้

การแก้ไขครั้งที่ 6 สหรัฐอเมริกาได้บัญญัติรัฐธรรมนูญโดยเพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญาทุกประเภทว่าจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว เปิดเผย และเป็นธรรม ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิได้รับทราบข้อกล่าวหาและลักษณะการกระทำที่ตนถูกกล่าวหา มีสิทธิที่จะเผชิญหน้าและซักถามข้อพิพาทกับพยานที่ให้การเป็นพยานกับตน มีสิทธินำพยานฝ่ายตนเข้าให้การ และมีสิทธิที่จะได้รับคำปรึกษาจากทนายความ จนกระทั่งในปี คริสต์ศตวรรษที่ 18 มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกาได้รับรองสิทธิให้จำเลยให้การเป็นพยานในคดีที่ตนเอง ถูกกล่าวหาได้

ประเทศฝรั่งเศส ในปี 1789 ได้มีปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ซึ่งเป็นคำประกาศที่ว่าด้วยข้อกำหนด เรื่องสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนและสิทธิมวลชน เป็นสิทธิสากล ที่มีลักษณะเป็นรากฐานของกฎหมายว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยย์ที่มีในปัจจุบัน รวมทั้งสิ้น 17 ข้อ ซึ่งรวมถึงเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาด้วย “ ข้อ 9. บุคคลทุกคนย่อมได้รับข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำวินิจฉัยตัดสินว่าเป็นผู้ต้องกระทำความผิดและหากหลีกเลี่ยงมิได้ที่จะต้องจับกุมบุคคล มาตรการเข้มงวดใด ๆก็ตามที่มีได้มีความจำเป็นแก่การประกันความปลอดภัยในสภาพบุคคลของคนผู้นั้นแล้ว กฎหมายจะต้องยกเลิกเสียให้สิ้นเชิง ”²³

ประเทศเยอรมัน ภายใต้สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เยอรมัน ได้ตระหนักถึงความทารุณโหดร้ายจากการทำสงคราม จึงมีการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 1(1) บัญญัติว่าเกียรติภูมิของมนุษย์จะละเมิดมิได้ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทั้งมวลของรัฐที่จะต้องเคารพ และปกป้องเกียรติของมนุษย์ และมาตรา 2 (2) คนชาวเยอรมันยอมรับว่าสิทธิมนุษยชนที่จะละเมิดไม่ได้และที่จะโอนไม่ได้นั้น เป็นพื้นฐาน ของทุกประชาคมของสันติภาพและของความยุติธรรมในโลก²⁴

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เกิดขึ้นภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงแต่ความรุนแรงโหดร้ายของพรรคนาซี ประเทศเยอรมันที่ได้ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว และ

²³<http://www.thaivolunteer.org/คำประกาศว่าด้วยสิทธิ> แปลโดย สุภาพันท์ นิพิฏฐกุลเข้าถึงเมื่อ 22 พฤษภาคม 2526

²⁴ The Basic Law of the Federal Republic of Gerl;many(revised edition : 31 December 1961) by German Information Center 410 Park Avenue, New York 22, New York แปลโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ วช. หน้า 20

กระทำการฆ่าประชาชนซึ่งถือเป็นการทำลายศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกประเทศที่เยอรมันเขยียดครอง ยังคงสร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชนอยู่ จึงก่อให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชน อันเป็นพื้นฐานและที่มาของปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน

2.1.2 แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน“สิทธิมนุษยชน” หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม²⁵

ลักษณะเฉพาะของสิทธิมนุษยชน มีลักษณะเฉพาะ คือ²⁶

- 1) เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับมนุษย์ คือ เมื่อคนเกิดมาก็จะมีสิทธิมนุษยชนติดตัวมาด้วย เพราะความเป็นมนุษย์ ไม่มีการยกให้ หรือซื้อ หรือสืบทอดมา
- 2) เป็นสิทธิที่เป็นสากล คือ เป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนเหมือนกัน ไม่ว่าจะ มีเชื้อชาติ เพศ นับถือศาสนาใด หรือมาจากพื้นฐานทางสังคม หรือระบบการเมืองใด มนุษย์ทุกคนมีอิสระเสรี มีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ
- 3) เป็นสิทธิที่ไม่อาจถ่ายโอนให้แก่กันได้คือ ไม่มีใครมาแย่งชิงเอาสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ถึงแม้ว่า กฎหมายของประเทศจะไม่ยอมรับสิทธิมนุษยชน หรือแม้ว่า จะละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตาม ประชาชนของประเทศนั้น ก็ยังมีสิทธิมนุษยชนอยู่ ตัวอย่างเช่น ในสมัยที่ยังมีการค้าทาส ทาสทุกคน ในฐานะเป็นมนุษย์ ย่อมมีสิทธิมนุษยชน ถึงแม้ว่าสิทธิดังกล่าว จะถูกละเมิดก็ตาม
- 4) เป็นสิทธิที่ไม่อาจถูกแยกออกจากกัน คือ มนุษย์มีสิทธิต่างๆ ทั้งหมด เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีเสรีภาพ มีความมั่นคง และมีมาตรฐานการดำรงชีวิต ที่เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์

จากแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนดังกล่าว ทำให้หัวหน้ารัฐบาลประเทศ สหพันธมิตร มีสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย จึงเห็นพ้องต้องกันในการลงมติยอมรับ และประกาศ ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 1948 เพื่อป้องกันมิให้มีการทำลายศักดิ์ศรีของมนุษย์ เกิดขึ้นอีก

²⁵<https://www.winnews.tv/news/5064> เข้าถึงเมื่อ วันที่ 1 มิถุนายน 2562

²⁶<http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=32&chap=4&page=t32-4-infodetail04.html>

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 32 เรื่อง สิทธิมนุษยชน เข้าถึงเมื่อ วันที่ 1 มิถุนายน 2562

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนประกอบด้วยข้อความ 30 ข้อ และมีส่วน เนื้อหาซึ่งกล่าวถึงการรับรองสิทธิประชาชนอันเป็นพื้นฐานแห่งการเรียกร้องสิทธิผู้เสียหายและผู้ถูก กล่าวหาที่เป็นสาระสำคัญ ดังนี้²⁷

ข้อ 2 ทุกคนมีสิทธิ และเสรีภาพ อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ

ข้อ 6 สิทธิในการได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลบุคคลตามกฎหมาย

ข้อ 7 สิทธิในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

ข้อ 8 สิทธิในการได้รับการเยียวยาจากศาล

ข้อ 9 ห้ามจับกุม คุมขัง หรือเนรเทศโดยพลการ

ข้อ 10 สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย

ข้อ 11 สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ก่อนศาลตัดสิน และต้องมี กฎหมายกำหนดว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด

ในแต่ละประเทศได้นำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทั้ง 30 ข้อ ไป บัญญัติเป็นกฎหมายภายในของตนตามความเหมาะสม และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากที่สุด²⁸ โดยประเทศต่างๆ ได้นำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศตนแทบทุก ประเทศ จนกลายเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ และสำหรับประเทศไทยก็ เป็นอีกหนึ่งประเทศที่ให้การรับรอง

สำหรับประเทศไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงช่วงต้นกรุงรัตน โกสินทร์ การ รับรองสิทธิของผู้ต้องหา ยังไม่ปรากฏเด่นชัดอย่างเป็นรูปธรรม เพราะในสมัยนั้นประเทศไทยมีการ ปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กษัตริย์มีอำนาจในการพิจารณาคดี สิทธิของผู้ต้องหาจึงถูก จำกัดและขึ้นอยู่กับความเวทนาสงสารของผู้พิจารณาเป็นรายคดีไป

ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้มีการเจริญสัมพันธไมตรีทางด้านการค้ากับนานา อารยประเทศแถบตะวันตก ประกอบกับเหตุการณ์แวดล้อมจากการที่ลัทธิจักรวรรดินิยมเข้ามา แทรกแซงส่งผลกระทบต่อเอกราชทางการศาลและการยุติธรรม จึงนำไปสู่การปฏิรูปกฎหมายใน สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการเรียกร้องให้สิทธิผู้ต้องหาในคดีอาญา ซึ่ง มีสาเหตุมาจากคนต่างประเทศตกเป็นผู้ต้องหา และต้องถูกดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการ

²⁷ http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_1/HRC/nhr.pdf กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ กรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม หน้า 7

²⁸ สุธรรมา วรกา โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมในลักษณะประจําาน, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหา บัณฑิตยัคณะนิติศาสตร บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทาลัยธรรมศาสตร์นนท์, “สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา ที่จะไม่ถูกกระทำ, 2542), น. 14.

ยุติธรรมของกฎหมายและศาลไทย จึงได้ก่อให้เกิดการแก้ไขตัวบทกฎหมาย อันได้รับอิทธิพลจากแนวคิดและทฤษฎีจากประเทศแถบตะวันตก ทำให้ผู้ต้องหาได้รับสิทธิต่างๆ เพิ่มขึ้นและวิวัฒนาการให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ของสังคมไทย

ประเทศไทยเป็นภาคีสถิติสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนแล้วจำนวน 7 ฉบับ จากทั้งหมด 9 ฉบับ ทำให้ประเทศไทยมีพันธะผูกพันในการปฏิบัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมไปถึงข้อตกลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการประชุมระดับโลก โดยองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่หลักในการทำงานเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย คือ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

ประเทศไทยได้รับเอาแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนอันเป็นพื้นฐานของสิทธิผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหา มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ 2540 เป็นครั้งแรกที่มีคำว่าสิทธิมนุษยชนปรากฏ แต่ไม่ได้ปรากฏในหมวดแรกๆ อย่างไรก็ตามก็มีคำที่มีความหมายพ้องกันคือคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ส่วนคำว่าสิทธิมนุษยชนปรากฏในการตั้งกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้นมาซึ่งปรากฏในหมวดหลังๆ จนกระทั่งรัฐธรรมนูญฉบับ 2550 ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนไว้ในส่วนที่ 4 มาตรา 39 ว่าบุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็น ความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และ ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้แต่มีได้มีได้หมายความว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เพียงแต่จะใช้วิธีการทรมานเพื่อให้ได้มา ซึ่งคำรับสารภาพไม่ได้ เพราะถือว่าเป็นการลงโทษก่อนที่จะมีการพิจารณาและพิพากษา²⁹ และ มาตรา 40 ก็ได้บัญญัติรายละเอียดในการรับรองสิทธิ ของผู้ต้องหาไว้อย่างละเอียดด้วย

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญฉบับ 2560 หมวด 3 ได้บัญญัติสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตั้งแต่สิทธิพื้นฐานทั่วไปของประชาชน และสิทธิเกี่ยวกับผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาโดยตรง เช่น ในมาตรา 26 ได้บัญญัติถึงการตรากฎหมายว่าจะต้องไม่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน หากไม่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และกฎหมายนั้นจะต้องมีการบังคับเป็นการทั่วไป

²⁹ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, รัฐธรรมนูญมาตรา 33 ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่, ศูนย์ข้อมูลกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการ วุฒิสภา, http://www.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/b6o%20jun_3_3.pdf

ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใด กรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง มาตรา 27 ได้กล่าวถึง ความเสมอภาคเท่าเทียมกันทางกฎหมาย แต่การคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตาม และมาตรา 28 บัญญัติคุ้มครองสิทธิประชาชนมิให้ถูกจับและคุมขัง เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของ ศาลหรือมีเหตุอย่างอื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมถึงการค้นหรือการกระทำใดอัน กระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายต่อประชาชน จะกระทำ เว้นแต่มีเหตุ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้ มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ และในมาตรา 29 ให้ความคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหา โดยในคดีอาญาให้ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษา อันถึงที่สุดแสดงว่า บุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ จะลงโทษทาง อาญาให้บุคคลนั้นรับโทษทางอาญาก็มิได้ เว้นแต่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดและกำหนดโทษ ไว้ ทั้งการลงโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้น จะลงโทษหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายไม่ได้ ตลอดจนการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำมิได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มิ การหลบหนีเท่านั้น และผู้ต้องหาหรือจำเลยตามรัฐธรรมนูญฉบับ 2560 ยังมีสิทธิ ในการประกัน ตนอีกด้วย

ในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็มีบทบัญญัติเพื่อ รับรองรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการคุ้มครองและช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์หลายมาตราโดย มีประเด็นที่ได้รับการคุ้มครอง เช่น ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เพื่อจะรู้ตัว ผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ผู้ต้องหาสิทธิได้รับการ สอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่ง ตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหา และที่จะ แสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ท้อ ใจหรือใช้ กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำซึ่งอยากจะให้ด้วยความเต็มใจห้ามมิให้ พนักงาน สอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้อง หานั้น เป็นต้น เหล่านี้ ล้วนเป็นหลักประกันในการคุ้มครองและให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาอย่างเต็มที่ ในการต่อสู้คดีเพื่อป้องกันการลงโทษทางอาญาผู้บริสุทธิ์

2.2 วิวัฒนาการ และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิของจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา

จำเลยผู้บริสุทธิ์ หมายถึง บุคคลที่ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด แต่กลับต้องตกเป็นจำเลยเพราะความผิดพลาดจากกระบวนการยุติธรรม ความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับการเยียวยาสิทธิของจำเลยผู้บริสุทธิ์จึงสืบเนื่องมาจากความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา กล่าวคือ เมื่อผู้ถูกกล่าวหา ไม่ได้รับความยุติธรรมตั้งแต่กระบวนการสืบสวนสอบสวนแล้ว ย่อมส่งผลต่อการพิจารณาคดีของศาล ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาขึ้นต้องตกเป็นจำเลยผู้บริสุทธิ์อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น รัฐจึงต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความรับผิดชอบอันเนื่องมาจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมนั้น โดยการช่วยเหลือเยียวยาจำเลยผู้บริสุทธิ์ทั้งทางการเงิน สถานะสังคม และสภาพจิตใจ

2.2.1 วิวัฒนาการของสิทธิจำเลยผู้บริสุทธิ์³⁰

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของสิทธิจำเลยผู้บริสุทธิ์นั้น พบว่าสิทธิดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากความรับผิดชอบทางแพ่งของรัฐต่อเอกชนที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า หากการกระทำเพื่อประโยชน์แห่งสาธารณะของรัฐไปกระทบกระเทือนหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของเอกชนแล้ว รัฐต้องมีมาตรการทางกฎหมายในการชดเชยค่าทดแทนให้แก่เอกชนเพื่อแสดงความรับผิดชอบ

ในช่วงปี ค.ศ.1781 มีนักเขียนทางปรัชญากฎหมายในยุโรปที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะนักเขียนชาวฝรั่งเศส 2 ท่าน คือ Jean PierretBrissot de Warville และ Louis Phillipon de la Madelaine เป็นผู้ปลุกกระแสความคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะเรื่องการคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ที่ได้รับการปล่อยตัว ให้ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย เพราะถือว่าเสรีภาพเป็นรากฐานของชีวิต และเป็นสิทธิโดยธรรมชาติที่จะต้องได้รับความเคารพจากบุคคลอื่น รวมทั้งควรได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเป็นธรรม โดยข้อเขียนของ Louis Phillipon นั้น จะแสดงออกถึงความเห็นใจของผู้บริสุทธิ์ที่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด แต่กลับต้องสูญเสียอิสรภาพไปอย่างไม่เป็นธรรม รวมทั้งได้เน้นถึงหน้าที่และภารกิจของศาลที่จะต้องทำให้เกิดความยุติธรรมให้มากที่สุดและในขณะเดียวกันต้องหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความผิดพลาดขึ้น

ส่วน Brissot นั้นได้นำเสนอให้มีการลดอำนาจของศาล และแนะนำให้มีการลดอำนาจในการจับกุมและควบคุมผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน รวมทั้งการปรับปรุงห้องขังที่ใช้ในระหว่างการสอบสวนคดี แต่สิ่งสำคัญที่ Brissot เน้นคือ ควรให้มีการชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้

³⁰วินัส หมุดธรรม, "ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา : ศึกษากรณีการขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี, 2554), หน้า 41-44.

ถูกดำเนินคดีอาญา ซึ่งได้รับความเสียหายในระหว่างการจับกุมหรือถูกคุมขัง เพราะนอกจากต้องสูญเสียเสรีภาพในระหว่างนั้นแล้ว บุคคลเหล่านี้ยังถูกกระทบกระเทือนในเรื่องของเกียรติยศและศักดิ์ศรี ซึ่งพวกเขาควรจะได้รับอะไรบางอย่างภายหลังจากการที่ได้รับการปล่อยตัวไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลอบขวัญ โดย Brissot เห็นว่ารัฐควรจัดสรรเงินงบประมาณเหล่านี้มาแจกจ่ายลงเรื่อยๆ เมื่อมีการสอบสวนคดีและกระบวนการยุติธรรมคลี่คลายไปในทางที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นนอกจากนี้ Brissot ยังได้เรียกร้องให้บรรดาสังคมที่ไม่ได้เอาใจใส่กับชะตากรรมของผู้ดำเนินคดีอาญาที่เป็นผู้บริสุทธิ์ หันมาให้ความสนใจในปัญหาดังกล่าว และยอมรับให้มีการชดใช้ค่าทดแทนในลักษณะของสัญญาประชาคม

ในราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 จึงได้มีความเคลื่อนไหวในเรื่องการชดใช้ค่าทดแทน โดยรัฐให้แก่ผู้บริสุทธิ์ที่สูญเสียเสรีภาพ เพราะถูกคุมขังในระหว่างการดำเนินคดีอาญา โดยเริ่มมีขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งถือว่าเป็นดินแดนที่ให้ความสำคัญในด้านเสรีภาพเป็นอย่างมาก รวมทั้งเป็นแม่แบบแห่งสัญญาประชาคม โดยเฉพาะนักคิดที่มีชื่อเสียง คือ Voltaire ที่มีบทบาทสำคัญและก่อให้เกิดแนวความคิดนี้ขึ้น ทั้งนี้ โดยวิธีการติดต่ออย่างใกล้ชิดสนิทสนมกับพระเจ้าเฟลเดอริคหาราช ซึ่งอยู่ในดินแดนปรัสเซีย และพระองค์ก็ทรงมีความคิดเห็นที่สอดคล้องตรงกันกับ Voltaire จึงได้ผลักดันให้มีการออกคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรฉบับแรกอันแสดงให้เห็นว่า รัฐมีภาระผูกพันที่ต้องชดใช้ค่าทดแทนให้แก่บุคคลซึ่งถูกจับหรือถูกคุมขังโดยไม่เป็นธรรม เรื่องราวและคำสั่งดังกล่าวนั้นปรากฏอยู่ในกฎหมายปรัสเซียปี ค.ศ.1766 ซึ่งเนื้อหาของคำสั่งนั้นมีอยู่ว่า “หากผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดอาญาถูกคุมขังในระหว่างการดำเนินคดีแต่ได้รับการปล่อยตัวเพราะขาดข้อพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ย่อมมีสิทธิได้รับค่าเสียหายและค่าทดแทนเพื่อความ เป็นธรรมและความทุกข์ทรมานในระหว่างนั้น จากกองทุนของศาลที่เริ่มกระบวนการพิจารณาคดี”

ต่อมาในระหว่างปี ค.ศ.1786 และ 1792 ได้มีการอภิปรายในรัฐสภาของฝรั่งเศสและมีการถกเถียงกัน ในบรรดานักกฎหมายชาวฝรั่งเศสเกี่ยวกับการชดใช้ค่าทดแทนนี้ รวมทั้งได้มีการเคลื่อนไหวในการเรียกร้องให้มีการยอมรับหลักการดังกล่าวอยู่อย่างเป็นระยะๆ เช่น ในปี ค.ศ.1786 พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ได้ยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลกลางให้มีการพิจารณาถึงการชดใช้ค่าทดแทนแก่ผู้บริสุทธิ์เพื่อความ เป็นธรรม

แต่อย่างไรก็ตาม ความคืบหน้าของความพยายามเหล่านี้ต้องหยุดชะงักลง เมื่อเกิดการปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศส และหลังจากนั้นเป็นเวลาประมาณ 100 ปี หรือกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1895 ประเทศฝรั่งเศสก็ไม่มีการบัญญัติกฎหมายใดที่แก้ไขปัญหาดังกล่าวอีกเลย

แม้ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงที่ปัญหาเกี่ยวกับการชดใช้ค่าทดแทน โดยรัฐยังเป็นปัญหาที่ไม่ลงรอยกันอยู่ก็ตาม แต่กระนั้นหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวก็ได้รับ

การยอมรับขึ้นมาเป็นครั้งแรก ในการออกกฎหมายสมัยใหม่ของมณฑลต่างๆ ในประเทศ สวิสเซอร์แลนด์ แต่ร่างกฎหมายดังกล่าวของมณฑลต่างๆเหล่านั้น ยังไม่มีรูปแบบหรือเนื้อหา เหมือนกันเสียเลยทีเดียว เพราะบางมณฑลก็ยอมรับให้มีการชดใช้ค่าทดแทนแก่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญา ที่ถูกคุมขังเฉพาะกรณีที่ต้องมีคำพิพากษากลับให้ปล่อยตัวในชั้นอุทธรณ์คดี บางมณฑลก็ยอมรับใน กรณีที่ได้รับการปล่อยตัวตั้งแต่ศาลชั้นต้น และบางมณฑลก็ยอมรับทั้งสองกรณี

ส่วนในประเทศเยอรมนีนั้น ได้เริ่มมีการกล่าวถึงปัญหานี้หลังจากปี ค.ศ. 1830 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากงานเขียนของ Heinze ในปี ค.ศ. 1865 ซึ่งพูดถึงการคุมขังผู้ถูกดำเนิน คดีอาญาในระหว่างการดำเนินคดีอาญาไว้ในหนังสือชื่อ “Das Recht der Untersuchungshaft” นอกจากนี้ยังมี Geyer และ Schwarze รวมทั้งสมาคมทนายความของเยอรมนี ที่สนับสนุนให้มีการ ปฏิรูปกฎหมายใหม่ให้มีการบัญญัติรับรองกฎหมายในเรื่องนี้ไว้ด้วย โดยครั้งแรกนั้นเริ่มจากในปี ค.ศ. 1876 ซึ่งเรียกร้องให้มีการชดใช้ค่าทดแทนให้แก่ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกคุมขังในระหว่างการดำเนิน คดีอาญาก่อน ส่วนการเรียกร้องในกรณีของผู้บริสุทธิ์ที่ถูกลงโทษจำคุกและต่อมาได้มีคำพิพากษา ใหม่ให้ปล่อยตัวนั้น ได้เริ่มกระทำในปี ค.ศ. 1892

การเริ่มต้นของแนวความคิดนี้จะเริ่มจากมลรัฐต่างๆ เช่น Baden Wurttemberg ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ ในส่วนของรัฐบาลกลางเยอรมัน ซึ่งพยายามรวบรวมหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ขึ้นมาเป็นครั้งแรกเมื่อ วันที่ 20 พฤษภาคมของปีนั้น แต่กฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ยังมีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดอยู่มากเพราะเป็น กฎหมายที่ยอมรับให้มีการชดใช้ค่าทดแทนเฉพาะผู้บริสุทธิ์ที่ถูกลงโทษจำคุกด้วยความผิดพลาดไป แล้ว แต่จากการพิจารณาคดีใหม่ของศาล ได้มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์และให้ปล่อยตัวไปเท่านั้น ซึ่งในกรณีเช่นนี้ เป็นหลักเกณฑ์ในเรื่องการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นเอง ต่อมาหลังจาก นั้นอีกประมาณหกปี ประเทศเยอรมนีจึงได้เพิ่มเติมหลักการในการชดใช้ค่าทดแทนให้แก่ผู้บริสุทธิ์ ที่ถูกคุมขังในระหว่างการดำเนินคดีอาญาขึ้นมา และบัญญัติเป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1904

นอกจากนี้ในประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวียหลายประเทศก็ให้การรับรอง หลักการดังกล่าวด้วยเช่นกัน เช่น ประเทศสวีเดน นอร์เวย์ และเดนมาร์ก ซึ่งมีการบัญญัติกฎหมาย เกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1886, 1887 และ 1888 ตามลำดับ ส่วนประเทศออสเตรียมีการ บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1892 โดยเฉพาะประเทศออสเตรียนี้มีพัฒนาการที่คล้ายคลึงกับ ประเทศเยอรมนี กล่าวคือ การชดใช้ค่าทดแทนให้แก่ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกคุมขังในระหว่างการดำเนิน คดีอาญานั้น ได้รับการยอมรับภายหลังจากที่ได้มีกฎหมายชดใช้ค่าทดแทนให้แก่ผู้บริสุทธิ์ ในกรณี

การรื้อฟื้นคดีอาญาไประยะหนึ่งแล้ว ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียที่ให้การยอมรับหลักการทั้งสองกรณีนี้ในเวลาเดียวกัน

2.2.2 แนวคิดการชดใช้ค่าทดแทนจากการถูกคุมขังแก่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญา

ความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในต่างประเทศมีความคิดเรื่องนี้มานานแล้ว เพราะถือว่าเสรีภาพเป็นรากฐานของชีวิตควรได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเป็นธรรม กรณีที่ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกดำเนินคดีอาญาและถูกคุมขังอยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีซึ่งใช้เวลานาน เป็นการกระทบต่อหลักเรื่องการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาและจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิจารณาโดยศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างชัดเจน จะต้องถือหลักนี้โดยเคร่งครัดไม่ควบคุมโดยไม่จำเป็น เพราะการถูกคุมขังด้วยเวลานานเกินไปย่อมทำให้ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาได้รับความทุกข์ทรมาน เนื่องจากการคุมขังจำเลยผู้ถูกฟ้องต่อศาล กรมราชทัณฑ์ได้ควบคุมจำเลยซึ่งอยู่ระหว่างถูกดำเนินคดี ยังไม่มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดไว้ปะปนไม่แตกต่างกับนักโทษเด็ดขาด ทำให้ตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เลวร้าย ซึ่งหากในท้ายที่สุดศาลคำพิพากษาว่าผู้ถูกดำเนินคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ก็เสมือนกับว่าเขาถูกลงโทษไปแล้วเพราะกระบวนการเป็นเสมือนการลงโทษไม่ได้คำนึงถึงความเป็นผู้บริสุทธิ์ตั้งแต่เริ่มต้นถึงท้ายที่สุดของกระบวนการ³¹

การต้องถูกดำเนินคดีและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดียังนำมาซึ่งความเสียหายในเรื่องของรายได้และชื่อเสียง เพราะทำให้ต้องหมดโอกาสที่จะประกอบอาชีพได้ตามปกติ ในระหว่างถูกคุมขังทำให้ได้รับความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจการเงินในครอบครัว และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเพื่อพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของตน อีกทั้งการคุมขังเป็นการแยกตัวผู้ถูกดำเนินคดีออกจากสังคมทำให้ถูกสังคมตราหน้าในเบื้องต้นก่อนที่ศาลจะพิพากษาคดี เมื่อได้รับการปล่อยตัวหลังจากที่ศาลพิพากษาแล้วว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ยังคงต้องเสียชื่อเสียงและอาชีพการงานที่เคยทำส่งผลถึงความไว้วางใจจากนายจ้างรายอื่นๆ ต่อไปด้วย ดังนั้น จึงทำให้เกิดมาตรการในการเยียวยาแก่ผู้บริสุทธิ์ที่ได้รับความเสียหายจากการถูกดำเนินคดีอาญาที่ต้องได้รับผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจให้ได้รับความเป็นธรรมกลับคืนมาให้ได้มากที่สุด

การบรรเทาความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด คือ ต้องมีมาตรการในการชดใช้ค่าทดแทนจากการถูกคุมขังแก่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อแนวทางในการแก้ไขปัญหาความผิดพลาด เพราะจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมให้เห็นปัญหาที่แท้จริงของ

³¹สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด, รายงานการเสวนาทางวิชาการเรื่อง “คดีเซอร์แอน...กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร,” บทบันทึก, เล่มที่ 52 หน้า 37 (2539).

ความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม ทำให้รัฐพยายามเร่งหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เป็นสาเหตุให้เกิดความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม ดังจะเห็นได้จากการได้รับความสนใจและถูกกล่าวถึงมาตั้งแต่รัฐบาลของ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นผู้บริหารราชการแผ่นดิน โดยจะให้พนักงานอัยการได้ควบคุมการสอบสวน นับเป็นครั้งแรกที่ฝ่ายรัฐบาลมองเห็นความสำคัญของกระบวนการดำเนินคดีชั้นสอบสวนก่อนฟ้องร้องว่าเป็นกระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้³²

ในเวลาต่อมารัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการจัดให้มีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพแก่บุคคลดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากวิธีการดำเนินการในการคุ้มครองตั้งแต่ขั้นตอนการออกหมายจับตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้เพิกถอนอำนาจของเจ้าพนักงาน ได้แก่ ตำรวจและพนักงานฝ่ายปกครองไม่ให้มีอำนาจในการออกหมายอีกต่อไป และบัญญัติหลักการนี้ขึ้นใหม่ โดยให้ศาลเท่านั้นที่มีอำนาจในการออกหมาย กรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจร้องขอออกหมายจับ หมายค้น หรือหมายขัง ต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับ 3 หรือตำรวจสตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ซึ่งศาลจะออกคำสั่งหรือหมายจับ หมายค้นหรือหมายขัง ตามที่ศาลเห็นสมควรหรือมีผู้ร้องขอนั้น ศาลก็ต้องพิจารณาว่ามีพยานหลักฐานตามสมควรที่จะออกหมายดังกล่าวหรือไม่ การกำหนดให้อำนาจแก่ศาลเท่านั้นที่มีอำนาจออกหมาย เพื่อเป็นการเพิ่มหลักประกันคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยมีหน่วยงานที่เป็นกลางคือองค์กรศาล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ต้องพิจารณาคดีโดยตรงมาช่วยถ่วงดุลองคคติให้มีความรัดกุมมากขึ้นก่อนที่จะมีการจับกุมผู้ใดนอกจากนี้ได้บัญญัติกำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้ร้องขอออกหมายจับหรือหมายค้นจัดการแก้ไข เพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง ถ้าปรากฏว่าการออกหมายจับหรือหมายค้นตามวิธีการในกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่ผู้ร้องขออาจร้องขอทางโทรศัพท์ โทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น เป็นไปโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

กล่าวโดยสรุปได้ว่ามาตรการของรัฐในการชดเชยค่าเสียหายทดแทนเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น หากมุ่งเน้นแต่จะให้มีการชดเชยค่าทดแทน โดยมีให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาที่ทำให้เกิดความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมมิได้ การพยายามแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมควรได้รับการสนับสนุนควบคู่ไปกับมาตรการเยียวยาความเสียหายด้วย

³²ทวีวัฒน์ ธาราจันทร์, “การชดเชยค่าทดแทนโดยรัฐเนื่องจากการคุมขังอันเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 63.

2.3 หลักพื้นฐานกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเหยี่ยวสิทธิผู้ถูกกล่าวหาและจำเลย

จากที่ได้ศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา พบว่าสิทธิดังกล่าวได้นำมาถูกบัญญัติเป็นกฎหมายและมีการแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงเรื่อยมา โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากหลักกฎหมายอาญาสำคัญ คือหลักข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ หลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และหลักความเสมอภาคในการต่อสู้คดี

2.3.1 หลักข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์

หลักข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ คดีอาญาทุกคดีเริ่มต้นด้วยข้อสันนิษฐานว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหาคือผู้บริสุทธิ์ เป็นหน้าที่ของผู้รักษากฎหมายที่เป็นตัวแทนของสังคมที่จะต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยอันสมควรว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จึงขึ้นอยู่กับอัยการที่เป็นผู้แทนของชุมชนที่จะพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัยที่สมควรว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด

หลักข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์มีอิทธิพลต่อการบัญญัติกฎหมายและการปฏิบัติต่อผู้กระทำ ความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตัวอย่างเช่น การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ก็เป็นหลัก การที่สืบเนื่องมาจากข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ทำให้เกิดหลักการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ขังเป็นข้อยกเว้น ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาการใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องหาและจำเลย เช่น การใช้โซ่ตรวน กับจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดีตามหลักข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ก็จะกระทำมิได้แต่ที่กระทำกับจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดีของไทย ก็กระทำโดยอาศัยเหตุผลของการขาดแคลนบุคลากรทางราชทัณฑ์และการให้เหตุผลว่าเกรงกลัวว่าจำเลยจะหลบหนี

นอกจากการนำหลักข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์มาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและจำเลยแล้ว การบัญญัติกฎหมายก็จะต้องคำนึงถึงหลักข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ด้วยเช่นกัน ดังนั้นจะมีกฎหมาย ที่บัญญัติข้อสันนิษฐานความรับผิดชอบของผู้ต้องหาหรือจำเลยก่อนที่จะมีคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้

2.3.2 หลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

หลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมนับเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่ได้รับการรับรองโดย กฎหมายในอันที่จะได้รับการคุ้มครอง ให้ความช่วยเหลือตลอดจนอำนวยความสะดวกจากศาลและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเช่นนี้ได้รับการ รับรองจากกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ข้อ 10

และ 11 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 14-16 ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 และกฎหมาย ภายในอย่างรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความอันเป็นผลพวงมาจากข้อความคิดที่ว่า “บุคคลทุกคนย่อมเสมอกันต่อหน้ากฎหมาย” (equality of persons before the law)

หลักการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมนี้อาจแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะใหญ่ในแง่ของการคุ้มครอง สิทธิคือ (1) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลในสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการพิจารณาคดีและ (2) สิทธิในการมีล่ามเพื่อให้คู่ความที่เป็นชาวต่างชาติที่ไม่สามารถเข้าใจภาษาในการดำเนินคดีสามารถรู้ถึงกระบวนการและ ข้อเท็จจริงซึ่งเขากำลังได้รับอยู่ในระหว่างการดำเนินคดีจนกระทั่งคดีถึงที่สุด

- การเข้าถึงข้อมูลในการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน การเข้าถึงข้อมูลที่อยู่ในความรับผิดชอบเจ้า พนักงานในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนแต่เดิมมาไม่สามารถกระทำได้เพราะถือเป็นความลับแม้แต่เมื่อมีการ ตรา พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ขึ้นใช้บังคับแล้ว ในมาตรา 15(2) และ (4) ของ พ.ร.บ. ดังกล่าวยังมีบัญญัติว่า ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องคดีการป้องกันและปราบปราม หรือการเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจ มีคำสั่งมิให้เปิดเผยก็ได้โดยคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบกัน

ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อ พ.ศ. 2547 ได้เพิ่มเติมบทบัญญัติของ มาตรา 146 วรรคสองว่า ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้อง ให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการเพื่อขอทราบสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและ พนักงานอัยการในการสั่งคดีได้ภายในกำหนดอายุความฟ้องร้อง อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่พนักงานอัยการมี คำสั่งฟ้องคดี ป.วิอาญา มาตรา 8(4) (5) และ (6) ได้บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยในการเข้าถึงข้อมูลใน สำนวนการพิจารณาของศาลไว้กล่าวคือ นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว นอกจากจำเลยจะมีสิทธิตามอนุมาตรา (4) ที่จะตรวจสอบดูสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น ๆ แล้ว จำเลยยังมีสิทธิ ตาม อนุมาตรา (5) ที่จะตรวจสอบดูสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่ รับรองว่าถูกต้องได้แต่ข้อมูลที่อยู่ในสำนวนการสอบสวนยังคงถือเป็นความลับอยู่ เนื่องจากตามอนุมาตรา (6) จำเลยมีสิทธิเข้าถึงข้อมูลในสำนวนการสอบสวนเพียงแต่สามารถตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนใน ชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนเท่านั้น

- สิทธิในการมีล่าม ประเทศไทยเป็นประเทศที่เปิดต้อนรับชาวต่างชาติเพื่อการท่องเที่ยวอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงจากสภาพปัญหาที่ชาวต่างชาติอาจจะมาก่ออาชญากรรมขึ้นภายในอาณาเขตของประเทศไทยได้ หากชาวต่างชาติกระทำความผิดในประเทศไทยและตกเป็นคู่ต้องหา ถ้าหากเขาไม่สามารถติดต่อสื่อสารเป็นภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาราชการได้แล้ว รัฐมีหน้าที่ต้องจัดหาล่ามให้คนเหล่านี้เพื่อให้เขาสามารถเข้าใจข้อกล่าวหาและรายละเอียด ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ซึ่ง ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่ด้วยนั้นได้บัญญัติถึงสิทธิของการมีล่ามไว้ในข้อ 14 อนุวรรคสามว่า ในการพิจารณาคดีอาญาบุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค

a. สิทธิที่จะได้รับแจ้งโดยพลันซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพและเหตุแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหา ในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้ ...

F. สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

กติการะหว่างประเทศฯ ข้อ 14 อนุวรรค 3 (a) และ (F) นี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ผู้ถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดจำเป็นต้องได้รับการแจ้งข้อหาและรายละเอียดแห่งการกระทำ ความผิดที่กล่าวหาในภาษา ซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้ดังนั้น หากจะมองในอีกแง่หนึ่ง สิทธิในการมีล่าม ก็คือ วิธีการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจัดการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากความแตกต่างในเรื่องภาษา

ยกตัวอย่างกฎหมายไทยซึ่งมีการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อรองรับ สิทธิในการมีล่ามปรากฏใน ป.วิ.อ. มาตรา 13 ซึ่งได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิในการมีล่ามไว้ทั้งในชั้นสอบสวน ไล่สวนมูลฟ้องและในชั้นพิจารณา ดังต่อไปนี้

มาตรา 13 การสอบสวน ไล่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา ให้ใช้ภาษาไทย แต่ถ้ามีความจำเป็นต้องแปลภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย หรือต้องแปลภาษาไทยเป็นภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่นหรือภาษาต่างประเทศให้ใช้ล่ามแปล

ในกรณีที่ผู้เสียหาย คู่ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย หรือสามารถพูดหรือเข้าใจเฉพาะภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่น และไม่มีล่ามให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า

ในกรณีที่ผู้เสียหาย คู่ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือได้ยินหรือสื่อความหมายได้ และไม่มีล่ามภาษามือ ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล จัดหาล่ามภาษามือให้หรือจัดให้ถาม ตอบ หรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร

เมื่อมีล่ามแปลคำให้การ คำพยานหรืออื่น ๆ ล่ามต้องแปลให้ถูกต้อง ล่ามต้องสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะทำหน้าที่โดยสุจริตใจ จะไม่เพิ่มเติมหรือตัดทอนสิ่งที่แปล

ให้ล่ามลงลายมือชื่อในคำแปลนั้น

ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลสั่งจ่ายค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักแก่ล่ามที่จัดหาให้ตามมาตรานี้ ตามระเบียบที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด หรือสำนักงานศาลยุติธรรม แล้วแต่กรณี กำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดหน้าที่ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลต้องจัดล่าม ให้แก่ผู้ต้องหา ผู้เสียหายหรือพยานที่ไม่สามารถพูดหรือ เข้าใจภาษาไทยได้ โดยมีชกซ้ำ และรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบ ค่าใช้จ่ายการมีล่าม ซึ่งการจัดล่ามนั้นจะต้องกระทำตั้งแต่ชั้นสอบสวน ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง และชั้นพิจารณาคดีในศาลด้วย

สาระสำคัญที่เพิ่มเติมขึ้นมาในมาตรา 13 ก็คือกฎหมายที่แก้ไขใหม่ได้กำหนดให้มีการใช้ล่ามสำหรับ ภาษาไทยท้องถิ่น หรือภาษาถิ่น เหมือนกับภาษาต่างประเทศ เพราะประเทศไทยก็มีภาษาไทยท้องถิ่น เช่น ไทยเหนือไทยใต้ไทยอีสานเป็นต้น ส่วนภาษาถิ่นก็เป็นภาษาของชนกลุ่มน้อยหรือชนชาวเขาทางภาคเหนือ ของประเทศไทยเช่นภาษากะเหรี่ยงภาษาม้งภาษาเย้าหรือภาษาอาข่า เป็นต้น ดังนั้น ถ้าผู้เสียหายผู้ต้องหา จำเลยหรือพยานไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยหรือสามารถพูดหรือเข้าใจเฉพาะภาษาไทยท้องถิ่นหรือ ภาษาถิ่น และไม่มีล่าม พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลที่ต้องล่ามโดยไม่ชกซ้ำ

นอกจากภาษาไทยท้องถิ่น หรือภาษาถิ่น เหมือนกับภาษาต่างประเทศแล้ว กฎหมายที่แก้ไขใหม่ก็ได้ยกเลิกมาตรา 13 ทวิ ซึ่งกำหนดการจัดล่ามภาษามือให้สำหรับผู้เสียหายผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือได้ยินหรือสื่อความหมายได้ แล้วนำมาบัญญัติไว้ในวรรคสามของมาตรา 13 ที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่นี้ด้วย

2.3.3 หลักความเสมอภาคในการต่อสู้คดี

หลักความเสมอภาคปราศจากการเลือกปฏิบัติภายใต้กฎหมายได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights 1948) ข้อ 7 ว่า

“บุคคลต่างเสมอภาคในกฎหมาย และชอบที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอภาคปราศจากการเลือก ปฏิบัติใด ๆ มีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการยุงส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น”

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สิ่งที่เป็นสัญลักษณ์สำคัญของหลักความเสมอภาคในการต่อสู้ คดีคือ การมีทนายความของผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดีตั้งแต่ชั้นสอบสวนจนกระทั่งการพิจารณาพิพากษา คดีของศาลสิทธิในการมีทนายความนอกจากจะมีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 แล้ว กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights of 1966) รวมทั้งมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา (United Nations Standards on Criminal Justice) เหตุที่กฎหมายและมาตรฐานระหว่าง ประเทศให้ความสำคัญกับการมีทนายความในการต่อสู้คดีก็เนื่องจากผู้ต้องหาส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับ กระบวนการพิจารณา คดีอาญาและอาจตกเป็นเครื่องมือของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีขู่เข็ญ ล่อลวง ข่มขู่ หรือบังคับ ด้วยประการใดๆ ให้ให้การรับสารภาพ ดังนั้นการมีทนายความให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงกระบวนการที่จำเป็นในการดำเนินคดีเพื่อสร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้ใน การดำเนินคดีรวมทั้งยังเป็นหลักการสำคัญของความเสมอภาคในการต่อสู้คดีดังที่กล่าวมาข้างต้น

ในกฎหมายไทยได้มีวิวัฒนาการหลักความเสมอภาคในการต่อสู้คดีโดยการบัญญัติรับรองสิทธิของ คู่ครองสิทธิของจำเลยและผู้ต้องหาในการมีทนายความช่วยเหลือในการต่อสู้คดีในชั้นสอบสวน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1) และชั้นพิจารณาสอบสวน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173) และในปัจจุบันได้ขยายการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาลงมาจนถึงชั้นจับกุม สอบสวน (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1) ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี พ.ศ. 2547 โดยกำหนดหน้าที่ให้เจ้าพนักงานผู้จับจะต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งเป็นทนายความได้

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหาย และจำเลยผู้บริสุทธิ์ ในคดีอาญาในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น

1. กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาตามกฎหมายไทย

1.1 กฎหมายไทยเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหาย

1.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศสิ่งหนึ่งที่แสดงความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายใดๆ ที่ใช้บังคับหรือจะใช้บังคับนั้น จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นแม่บทนั้นมิได้ เรียกว่า หลักความชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งหลักการนี้ได้รับรองไว้ตั้งแต่ ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกจนถึงปัจจุบัน

ความเป็นกฎหมายสูงสุด หรือ Supremacy of Law หมายถึง สภาวะสูงสุดของกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นสถานะของกฎหมายนั้น ๆ ว่าอยู่ในลำดับสูงเหนือกฎหมายอื่นใดทั้งปวง ลำดับเช่นนี้อาจเรียกว่าศักดิ์หรือชั้นของกฎหมาย (Hierarchy of Law) ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว จะกำหนดให้รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ส่วนกฎหมายธรรมดาในรูปแบบหรือประเภทอื่นๆ ที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ระเบียบ ข้อบังคับ นั้น จะถือว่าเป็นกฎหมายในชั้นรองลงมา¹

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมาโดยเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่เริ่มตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงมีบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยฐานะผู้เสียหาย หลายประการ เช่น

¹ วัชรกร วิทิตานนท์, หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น, กรุงเทพฯ : สานักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553. หน้า

- สิทธิเสรีภาพพื้นฐาน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพอันเป็นพื้นฐานของการรับรองสิทธิผู้เสียหาย และจำเลยในเบื้องต้น เช่น มาตรา 28 วางหลักให้บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิกิริยาต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน หากบุคคลถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพย่อมใช้สิทธิทางศาลได้ และมาตรา 29 วางหลักว่า จะจำกัดสิทธิเสรีภาพบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ไม่ได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ โดยกฎหมายนั้นต้องบังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ

- ความเสมอภาค มาตรา 30 วางหลักว่า บุคคลต้องได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งแยกเพศ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา การศึกษา หรือความเห็นทางการเมือง ทั้งนี้ มาตรการที่รัฐกำหนดเพื่อกำจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

- การช่วยเหลือของรัฐ มาตรา 245 บัญญัติเกี่ยวกับการรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคลผู้ซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกาย หรือจิตใจเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

- สิทธิเสรีภาพพื้นฐาน มาตรา 28 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติไว้ทำนองเดียวกับรัฐธรรมนูญปี 2540 แต่ได้เพิ่มเติมเนื้อหาในส่วนของวรรคท้าย โดยเน้นให้ความสำคัญกับการใช้สิทธิทางศาลว่า “...บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือจากรัฐในการใช้สิทธิตามความในหมวดนี้”

- ความเสมอภาค บทบัญญัติมาตรา 30 ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังคงบัญญัติไว้ในทำนองเดียวกับรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 โดยมุ่งเน้นถึงความเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยกเพศ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา การศึกษา หรือความเห็นทางการเมือง และได้เพิ่มเติมในส่วนของ “ความพิการ” กล่าวคือ ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 ให้ความสำคัญกับผู้พิการ ว่าจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติด้วย

- การช่วยเหลือของรัฐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติถึงสิทธิการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐไว้ในมาตรา 40 (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยและพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายที่รับรองสิทธิเกี่ยวกับการช่วยเหลือของรัฐแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

- สิทธิและเสรีภาพ มาตรา 25 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติแม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชน ย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

- ความเสมอภาค ในมาตรา 27 เปรียบเหมือนเหรียญสองด้าน ด้านแรกกรณีข้อเท็จจริงเดียวกัน ต้องปฏิบัติด้วยเกณฑ์เดียวกันจึงจะถือว่าเสมอภาค ด้านที่สองกรณีข้อเท็จจริงต่างกัน ต้องปฏิบัติด้วยเกณฑ์ต่างกันจึงจะเสมอภาค

- (1) ความเสมอภาคในกฎหมาย
- (2) ความเสมอภาคในการยุติธรรม
- (3) ความเสมอภาคในการเข้ารับราชการ
- (4) ความเสมอภาคในการรับแบ่งภาระ (เสียภาษีรับราชการทหาร)

คนเราเมื่อเกิดมานั้น เราเลือกที่เกิดไม่ได้แต่เมื่อเกิดมาภายใต้รัฐธรรมนูญไทยแล้วทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญหมายถึง การเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และเสมอภาคในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการบ้านเมือง แต่หาได้หมายความว่าความเสมอภาคในฐานะความเป็นอยู่ของบุคคลไม่ เช่น ผู้ที่มีคุณวุฒิความรู้ความสามารถในกิจการงาน ย่อมจะได้รับเงินเดือนสูงกว่าผู้ที่มีความรู้ความสามารถน้อย เช่นนี้ไม่ใช่เรื่องความเสมอภาคใน รัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ ความเสมอภาคตามที่รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติไว้ คือ ความเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ แม้จะมีความแตกต่างทาง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ ฯลฯ เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 หากแต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้มีส่วนเพิ่มเติมโดยให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือ ผู้ด้อยโอกาสเพิ่มขึ้นมาด้วยว่า “... มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรค หรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิเสรีภาพ ได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครอง หรืออำนวยความสะดวกให้แก่ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือ ผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ตามวรรคสาม ...”

- การช่วยเหลือของรัฐรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 68 มีความแตกต่างจากรัฐธรรมนูญในฉบับที่แล้วมา กล่าวคือ ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยเป็นตัวเงิน เช่น ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย ในขณะที่รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 มาตรา 68 ให้ความสำคัญกับการให้ความช่วยเหลือทางอื่นนอกจากตัวเงิน เช่น มุ่งเน้นให้มีการจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร โดยรัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ และรัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงตลอดถึงการจัดหาทนายความให้

1.1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีวัตถุประสงค์ในการนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ เพื่อคุ้มครองประชาชนในสังคม และเยียวยาสภาพจิตใจผู้เสียหายให้เกิดความมั่นใจว่าจะสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยการกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานในการเข้าถึงสิทธิของผู้เสียหายให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน จนถึงชั้นพิจารณาคดีของศาลดังนี้

1) สิทธิในการร้องทุกข์การร้องทุกข์ ถือเป็นสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ซึ่งการร้องทุกข์เปรียบเสมือนการ ไปแจ้งความประสงค์ว่าตนต้องการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด ซึ่งจะมีผลต่อการดำเนินคดีอาญา โดยเฉพาะคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว ที่ต้องรอให้ผู้เสียหายไปร้องทุกข์เสียก่อน ตำรวจจึงจะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ และในขณะเดียวกันผู้เสียหายอาจจะไม่ใช้สิทธินั้นก็ก็ได้ ซึ่งการไม่ไปร้องทุกข์

ของผู้เสียหายจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อส่วนตัวเท่านั้น ส่วนคดีอาญาแผ่นดิน จะไม่มีผลกระทบต่อการดำเนินคดีอาญาของตำรวจ

"คำร้องทุกข์" หมายความว่า การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อ เจ้าหน้าที่ ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่ามีผู้กระทำความ ผิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายและการกล่าวหาเช่นนั้น ได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

2) สิทธิในการฟ้องคดีเองโดยหลักแล้วการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กลไกของรัฐที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ซึ่งกว่าจะมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลได้ ต้องผ่านขั้นตอนหลายขั้นตอน มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดี จนเป็นที่เชื่อได้ว่าน่าจะกระทำความผิดจริง พนักงานอัยการจึงจะฟ้องคดีจำเลยต่อศาล แต่การดำเนินคดีอาญาของไทยก็ให้สิทธิผู้เสียหายมีสิทธิในการฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองได้ด้วย ตามมาตรา 28 บุคคลเหล่านี้ที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้แก่พนักงานอัยการและผู้เสียหาย

3) สิทธิในการยุติคดีอย่างที่ได้กล่าวไปแล้วในสิทธิของผู้เสียหายในข้อที่ 1. ผู้เสียหายมีสิทธิร้องทุกข์คดีอาญาเพื่อแสดงความประสงค์ในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด ในขณะที่เดียวกันผู้เสียหายก็มีสิทธิที่จะยุติการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดได้เช่นกัน แต่ทั้งนี้ก็มีเงื่อนไขในการยุติคดีตาม มาตรา 39 ซึ่งกำหนดให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไปในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

4) สิทธิเรียกร้องร้องทางแพ่งในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญามาตรา 44/1 ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยให้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

5) สิทธิในการคัดค้านคำให้การในชั้นสอบสวนของจำเลยมาตรา 8 นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้ (6) ตรวจสอบหรือคัดค้านคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตนเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามวรรคหนึ่ง (6) เช่นเดียวกับจำเลยด้วย

6) สิทธิในการมีล่ามแปลภาษามาตรา 13 วรรค 2 ในกรณีที่ผู้เสียหายผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทย หรือสามารถพูดหรือเข้าใจเฉพาะ

ภาษาไทยท้องถิ่นหรือภาษาถิ่น และไม่มีล่าม ให้พนักงานสอบสวนพนักงานอัยการหรือศาลจัดหาล่ามให้โดยมิชักช้า

7) สิทธิในการมีล่ามแปลภาษามือมาตรา 13 วรรค 3 ในกรณีที่ผู้เสียหายผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือได้ยิน หรือสื่อความหมายได้ และไม่มีล่ามภาษามือให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลจัดหาล่ามภาษามือให้หรือจัดให้ถามตอบ หรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร

1.1.3 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเยียวยาทั้งผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาซึ่งจากการศึกษาพบว่าในส่วนของบทบัญญัติเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้เสียหายและจำเลย และสิทธิที่ผู้เสียหายและจำเลยพึงได้รับมีการบัญญัติไว้แตกต่างกัน แต่ในส่วนของขั้นตอนระยะเวลาการยื่นคำร้อง ทายาทผู้มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือ ตลอดจนอำนาจหน้าที่คณะกรรมการในการพิจารณา ทั้งในส่วนของผู้เสียหายและจำเลยนั้น มีการบัญญัติไว้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งหมด โดยมสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหาย ดังต่อไปนี้

1) การช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหาย หมายถึง การชดเชยสิ่งที่คุณเสียหายจากการกระทำผิดในคดีอาญา ต้องสูญเสียไป โดยการฟื้นฟูให้ผู้เสียหายกลับมาดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือทางการเงินหรือจิตใจของผู้เสียหาย

“ผู้เสียหาย” หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น²

ผู้เสียหายจากการกระทำผิดทางอาญาที่จะได้รับความคุ้มครองต้องเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดตามรายการที่ท้ายพระราชบัญญัติกำหนดไว้ ดังนี้

(1) ความผิดเกี่ยวกับภัยอันตรายแก่ประชาชน เช่น การวางเพลิง การทำให้เกิดระเบิด

(2) ความผิดต่อเสรีภาพและชื่อเสียง จนเป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

(3) ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ และความผิดฐานกรรโชกชิงทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ จนเป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

²พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 3

- (4) ความผิดเกี่ยวกับเพศ เช่น การลวนลาม การถูกข่มขืน
- (5) ความผิดเกี่ยวกับร่างกายชีวิต
- (6) ความผิดเกี่ยวกับการทอดทิ้งคนป่วย คนชรา
- (7) ความผิดฐานทำให้แท้งลูก
- (8) ความผิดฐานบุกรุก จนเป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

“ทายาท” กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย

ทายาทของผู้เสียหาย กรณีที่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัตินี้ถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน ให้สิทธิในการเรียกร้องและการรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย ตกแก่ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายของผู้เสียหายนั้น³

สำหรับ “ทายาท” ตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และพิจารณา คำขอ ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ.2545 ข้อ 3 กำหนดคำว่า “ทายาท” หมายความว่า (ก) ผู้สืบสันดาน (ข) ผู้บุพการี (ค) คู่สมรส (ง) บุคคลอื่นๆ ซึ่งให้อุปการะ หรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย หรือจำเลยแล้วแต่กรณี ทายาทซึ่งมีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย ต้องเป็นทายาทซึ่งได้รับความเสียหาย

ผู้สืบสันดานนั้นหมายถึง บุตร โดยชอบด้วยกฎหมาย, บุตรนอกกฎหมาย ที่บิดารับรองแล้ว และบุตรบุญธรรมเท่านั้น ดังนั้น บุตรที่บิดาไม่ได้รับรอง ย่อมไม่อยู่ในความหมายของทายาทในที่นี่ผู้บุพการี บิดามารดา จะต้องเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้นและในส่วนคู่สมรส ก็จะต้องเป็นคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรส จึงจะได้รับสิทธิค่าตอบแทนผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อย่างไรก็ตาม ผู้สืบสันดาน บิดา และคู่สมรสที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จะมีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนได้ก็ต่อเมื่อ เข้าหลักเกณฑ์ตามระเบียบคณะกรรมการ ฯ ข้อ 3 (ง) ก็ต้องเป็นผู้ให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย และต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายด้วย

³พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 6

2) สิทธิที่ผู้เสียหายพึงได้รับ

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน ค่าขาดประโยชน์ และค่าใช้จ่าย ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้⁴

ก. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ

ข. ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จำนวนไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง

ค. ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

ง. ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

3) จำนวนค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายคดีอาญา

กรณีผู้เสียหายไม่ถึงแก่ชีวิต หลักเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ให้เป็นไปตามเกณฑ์ของกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ดังนี้⁵

ก. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท โดยรวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราวันละไม่เกินหกร้อยบาท

ข. ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท โดยรวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้องและค่าอาหารในอัตราวันละไม่เกินหกร้อยบาท

ค. ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ ให้จ่ายอัตราวันละไม่เกินสองร้อยบาท เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

ง. ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นนอกจากที่ได้กล่าวมานั้น ให้จ่ายเป็นเงินตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

⁴พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 18

⁵กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ข้อ 3

4) กรณีผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตาย มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน ดังนี้⁶

ก. ค่าตอบแทนเป็นจำนวนตั้งแต่ สามหมื่น แต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท

ข. ค่าจัดการศพให้จ่ายเป็นจำนวนเงินไม่เกินสองหมื่น

ค. ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นจำนวนไม่เกินสามหมื่นบาทส่วนค่าเสียหายอื่นๆ นอกจากนี้ ให้จ่ายเป็นเงินตามจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควร แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

5) การแจ้งสิทธิรับค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

เดิมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มิได้บัญญัติเรื่องการแจ้งสิทธิการได้รับค่าตอบแทน หรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้แก่ผู้เสียหาย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหาย หรือจำเลยซึ่งมิได้เป็นผู้กระทำผิด หรือการกระทำของจำเลยมิได้เป็นความผิดไว้ จนต่อมาเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น จึงได้แก้ไขเพิ่มเติมเป็นพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 โดยบัญญัติเรื่องการแจ้งสิทธิไว้

ในคดีที่มีการร้องทุกข์ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายหรือทายาท ซึ่งได้รับความเสียหายที่มาร้องทุกข์ดังกล่าวทราบถึงสิทธิการได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้

ส่วนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และศาลตั้งอนุญาตให้ถอนฟ้อง หรือศาลมีคำพิพากษายกฟ้องและจำเลยถูกคุมขังอยู่ ให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปล่อยจำเลยในคดีดังกล่าวแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธินั้น⁷

⁶กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ข้อ 4

⁷พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

6) คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย

ปัจจุบันพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ได้แก้ไขเพิ่มเติมองค์ประกอบของคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยคดีอาญาขึ้นใหม่ และได้เพิ่มอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการในการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยคดีอาญาให้มีความเหมาะสม รวมถึงได้กำหนดอำนาจหน้าที่และการดำเนินการของคณะกรรมการเอาไว้ด้วย โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) ผู้มีอำนาจพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย

พระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา” โดยคณะกรรมการดังกล่าวประกอบไปด้วยผู้แทนจากหลายหน่วยงานและอาชีพ เพื่อให้ความคุ้มครองและการพิจารณาคำตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายเป็นธรรมต่อผู้เสียหายและจำเลยมากที่สุด คณะกรรมการประกอบไปด้วยปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนกรมการปกครอง ผู้แทนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ผู้แทนกรมพระธรรมนูญ ผู้แทนกรมราชทัณฑ์ ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสหภาพนายความ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกินห้าคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของรัฐมนตรี ซึ่งในจำนวนนี้ต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแพทย์ ด้านสังคม สงเคราะห์ ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน เป็นกรรมการ^๘

(2) อำนาจหน้าที่คณะกรรมการตามพระราชบัญญัติ ฯ

อำนาจหน้าที่หลักของคณะกรรมการ ตามพระราชบัญญัตินี้ คือหน้าที่พิจารณาอนุมัติคำตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ และเสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ตลอดจนการออกกฎกระทรวง ระเบียบและประกาศต่างๆ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งมีอำนาจหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

^๘พระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 7

หรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการพิจารณา และปฏิบัติการอื่นใดเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ด้วย

ในการปฏิบัติการหน้าที่ตามมาตรานี้ คณะกรรมการอาจมอบหมายให้สำนักงานเป็นผู้ปฏิบัติแทนได้⁹

(3) คณะอนุกรรมการการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ด้วยตำแหน่งหน้าที่ของคณะกรรมการ ฯ ซึ่งต้องรับผิดชอบงานในสังกัดตนเองเป็นเดิมที่อยู่แล้ว ทำให้ในบางการทำงานหลายบทบาทหน้าที่อาจประสบปัญหาเรื่องระยะเวลา พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 จึงได้บัญญัติเพิ่มเติมอำนาจของคณะกรรมการ ฯ ให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ขึ้นคณะหนึ่งหรือหลายคณะ ตามความเหมาะสม เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่การปฏิบัติงานของคณะกรรมการ ฯ โดยในแต่ละคณะมีอนุกรรมการจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเก้าคน

คณะอนุกรรมการมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาอนุมัติ คำตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การพิจารณา ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ตลอดจนมีอำนาจออกหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำหรือส่งเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้องหรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นใดที่จำเป็นมา เพื่อประกอบการพิจารณาได้ นอกจากนี้ คณะอนุกรรมการยังมีหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมายด้วย¹⁰

7) ผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทน

ผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับสิทธิตามพระราชบัญญัติ ฯ ได้แก่ ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทแล้วแต่กรณี ซึ่งโดยหลักแล้วผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาท ต้องเป็นผู้ยื่นคำขอด้วยตนเอง แต่ในกรณีที่ผู้เสียหาย จำเลย หรือ ทายาทซึ่งได้รับความเสียหายเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ บุคคลดังต่อไปนี้¹¹ ยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายแทนได้

⁹พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2545 มาตรา 8

¹⁰พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มาตรา 14/1

¹¹ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ คำตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ.2545 ข้อ 5

ก. ผู้แทนโดยชอบธรรมกรณีผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้เยาว์
 ข. ผู้อนุบาลกรณีผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้ไร้ความสามารถ
 ค. ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภรรยาหรือบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือ กรณีมีเหตุจำเป็น ในกรณีเจ็บป่วยจนไม่อาจยื่นคำร้องด้วยตนเองได้ หรือเป็นคนสูงอายุ หรือเป็นบุคคลทุพพลภาพไม่สะดวกในการเดินทาง หรือเดินทางไปต่างประเทศ โดยมีกิจธุระจำเป็นไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ทั้งนี้ ผู้มีสิทธิยื่นคำขอต้องยื่นคำขอต่อคณะกรรมการ ณ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามแบบที่กำหนด¹²

สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2545 มาตรา 15 เพื่อปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ และอนุกรรมการตามพระราชบัญญัตินี้ และทำหน้าที่รับคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย พร้อมเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ ทั้งประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่นหรือบุคคลใดๆ เพื่อทราบข้อเท็จจริงหรือความเห็นเกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย และเก็บ รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย¹³

8) การยื่นคำขอรับค่าตอบแทน

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2545 มาตรา 22 กำหนดให้หลักเกณฑ์ วิธีการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ หรือผู้ยื่นคำขอแทน ต้องยื่นคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานต่อเจ้าหน้าที่¹⁴ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ภายในเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิดหรือในกรณีของจำเลย ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำ

¹²พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2545 มาตรา 22

¹³พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2545 มาตรา 15

¹⁴“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการหรือลูกจ้างในสังกัดสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือส่วนราชการอื่นที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้

ความผิดหรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด¹⁵

เมื่อได้ยื่นคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานแก่เจ้าหน้าที่ของสำนักงานแล้ว ให้ถือว่าได้มีการยื่นคำขอต่อคณะกรรมการแล้ว¹⁶ ให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบรายการตามคำขอและเอกสารหลักฐานให้ครบถ้วนถูกต้องตามแบบที่สำนักงานและระเบียบกำหนดก่อน แล้วจึงออกไปรับรองคำขอแก่ผู้ยื่นคำขอเป็นหลักฐาน และให้ผู้อำนวยความสะดวก¹⁷ จัดให้มีการบันทึกการรับคำขอไว้ในสมุดบันทึกการรับคำขอ

9) เอกสารหลักฐานประกอบคำขอรับค่าตอบแทน

กรณีที่ยื่นคำขอเป็นผู้เสียหาย ผู้เสียหายจะต้องยื่นเอกสารหลักฐานประกอบคำขอ ได้แก่ บัตรประชาชน สูติบัตร ใบเปลี่ยนชื่อนามสกุล พร้อมสำเนาอย่างละ 1 ชุด และสำเนาบันทึกประจำวันสถานีตำรวจที่ได้มีการร้องทุกข์

กรณีที่ผู้เสียหายตายทายาทผู้มีสิทธิยื่นคำขอต้องยื่นคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานเพิ่มเติม ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชนของทายาท สำเนาทะเบียนบ้านของผู้เสียหายและของทายาทเอง และทะเบียนสมรส กรณีทายาทเป็นสามีภรรยา ใบมรณะบัตร พร้อมสำเนาอย่างละ 1 ชุด พร้อมคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลเกี่ยวกับการจัดการมรดก (ถ้ามี)

กรณีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลเป็นผู้ยื่นคำขอแทน จะต้องยื่นคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานเพิ่มเติม ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชนผู้ยื่นแทน เอกสารเกี่ยวกับการมีอำนาจปกครองผู้เยาว์ (ถ้ามี) พร้อมสำเนา อย่างละ 1 ชุด หรือสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้ไร้ความสามารถและแต่งตั้งผู้ยื่นคำขอแทนเป็นผู้อนุบาล (ถ้ามี) พร้อมสำเนาอย่างละ 1 ชุด

กรณีผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภรรยาเป็นผู้ยื่นคำขอแทน ให้ยื่นคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานเพิ่มเติม ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชนผู้ยื่นคำขอแทน พร้อมสำเนาจำนวน 1 ชุด สำเนาทะเบียนสมรสกรณีเป็นสามีภรรยา สำเนาทะเบียนบ้านของทั้งผู้มีสิทธิ

¹⁵พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2545 มาตรา 22

¹⁶ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ.2545 ข้อ 9

¹⁷“ผู้อำนวยความสะดวก” หมายความว่า ผู้อำนวยความสะดวกนำเงินช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยคดีอาญา และให้หมายความรวมถึงผู้อำนวยความสะดวกสำนักงานอื่นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบนี้

และผู้ยื่นคำขอแทน สำเนาเอกสารการรับรองบุตร (ถ้ามี) และเอกสารแสดงเหตุจำเป็นที่ทำให้ผู้มีสิทธิไม่สามารถมาได้ด้วยตนเอง

กรณีผู้ได้รับการแต่งตั้งโดยหนังสือเป็นผู้ยื่นคำขอแทน ต้องยื่นคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานเพิ่มเติม ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชนของผู้ยื่นคำขอแทน พร้อมสำเนา 1 ชุด เอกสารหลักฐานแสดงเหตุจำเป็นที่ทำให้ผู้เสียหายหรือจำเลยไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ และหนังสือมอบอำนาจหรือหนังสือแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนยื่นคำขอ

10) การตรวจสอบและสอบสวนคำขอชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่

เมื่อสำนักงานได้รับคำขอแล้ว ให้ผู้อำนวยการมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่¹⁸ คนใดคนหนึ่งตรวจสอบคำขอและสอบสวนข้อเท็จจริงในการพิจารณากำหนดค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายโดยเร็ว โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง และรับฟังพยานหลักฐาน คำชี้แจง หรือความเห็นของผู้มีสิทธิยื่นคำขอหรือของพยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่มีสิทธิยื่นคำขอกว่าอ้าง ตลอดจนแสวงหาข้อเท็จจริงหรือความเห็นจากผู้มีสิทธิยื่นคำขอ พยานบุคคล หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงการออกไปตรวจสอบสถานที่ด้วย

นอกจากหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานและรับฟังความเห็นแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการสอบปากคำของผู้มีสิทธิยื่นคำขอหรือผู้ทราบข้อเท็จจริงโดยเร็วด้วย เมื่อสอบปากคำเสร็จแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีการบันทึกถ้อยคำไว้ และอ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง หรือให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่านเอง พร้อมลงลายมือชื่อผู้ให้ถ้อยคำ ผู้บันทึกถ้อยคำ และพนักงานเจ้าหน้าที่ลงลายมือชื่อรับรองไว้เป็นหลักฐาน

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานเสร็จแล้ว ให้ทำรายงานการตรวจสอบและสอบสวนต่อผู้อำนวยการ และผู้อำนวยการต้องทำความเห็นหรือข้อสังเกตให้เสร็จ โดยเร็ว เพื่อเสนอต่อคณะอนุกรรมการ¹⁹

¹⁸ “พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการหรือลูกจ้างซึ่งมีวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสังกัดสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาหรือส่วนราชการอื่นซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมให้เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 4

¹⁹ “คณะอนุกรรมการ” หมายความว่า คณะอนุกรรมการพิจารณาค้นกรองการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

11) การกลั่นกรองคำขอชั้นอนุกรรมการ

คณะอนุกรรมการ ฯ เมื่อได้รับความเห็นจากผู้อำนวยความสะดวกแล้ว มีหน้าที่ในการตรวจสอบ กลั่นกรองคำขอและความเห็นหรือข้อตั้งเขตของผู้อำนวยความสะดวกอีกชั้นหนึ่งซึ่งในการกลั่นกรองคำขอ อาจเรียกผู้มีสิทธิยื่นคำขอมาให้ปากคำ หรืออาจให้มีการสอบพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญหรือตรวจสอบข้อมูลเอกสาร วัตถุ หรือสถานที่เพิ่มเติมจากชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ และอาจกำหนดวันให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมาให้ถ้อยคำชี้แจงข้อเท็จจริงและแสดงหลักฐานหรือไม่ก็ได้ และเมื่อคณะอนุกรรมการพิจารณาถ้อยคำขอรายงานการตรวจสอบและสอบสวนเสร็จสิ้น ให้คณะอนุกรรมการทำความเห็นและข้อเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาโดยเร็ว

12) สิทธิการอุทธรณ์คำวินิจฉัย

กรณีที่คณะกรรมการได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อพิจารณาอนุมัติ คำตอบแทน คำทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ และผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยขอคณะอนุกรรมการ ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย

กรณีผู้มีสิทธิยื่นคำขอไม่เห็นด้วยต่อคำวินิจฉัยคณะกรรมการ ย่อมใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ได้ภายในสามสิบวันนับแต่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย โดยยื่นต่อสำนักงานศาล หรือศาลจังหวัดที่ผู้ยื่นมีภูมิลำเนา อยู่ในเขตเพื่อส่งให้แก่ศาลอุทธรณ์ก็ได้ และให้ถือว่าเป็นการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แล้ว และในการนี้ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจไต่สวนหลักฐานเพิ่มเติมโดยสืบพยานเองหรืออาจให้ศาลชั้นต้นตามที่เห็นสมควรทำแทนก็ได้ และให้ถือคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด

1.2 กฎหมายไทยเกี่ยวกับสิทธิผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยผู้บริสุทธิ์

1.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สิทธิผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยในกระบวนการยุติธรรมปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันหลายประการเช่น

- สิทธิและเสรีภาพพื้นฐานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 -2560 ได้บัญญัติเกี่ยวกับ สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกายไว้ในทำนองเดียวกันว่า การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือ ร่างกายจะกระทำมิได้เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

- สิทธิที่ในกระบวนการยุติธรรม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 – 2560 ได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกัน คือ บุคคลจะไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่ ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่ลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลากระทำความผิดไม่ได้ และในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้และจะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเพิ่มเติมในวรรคท้ายเกี่ยวกับการให้ถ้อยคำว่า “...บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้ถูกบังคับให้ให้ถ้อยคำซึ่งอาจทำให้ตนเองต้องรับผิดทางอาญา”

1.2.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายเกี่ยวกับการสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ จนถึงชั้นพิจารณาคดีของศาล ดังนี้

1) ชั้นพนักงานสอบสวน

ในชั้นสอบสวนเจ้าพนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดแนวทางการรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานสอบสวนว่า ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา²⁰

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายมุ่งให้ความสำคัญเป็นธรรมทั้งฝ่ายผู้ร้องทุกข์และฝ่ายผู้ต้องหาด้วย โดยการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้น มิใช่การรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนของภาระจะเพิ่มน้ำหนักให้สมเหตุสมผลในการจะกล่าวหาผู้ต้องหาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนที่จะเป็นการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ที่ถูกกล่าวหา พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ

²⁰ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

2) ความคุ้มครองผู้ต้องหาในชั้นพนักงานอัยการ

เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนมายังพนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งการสอบสวน สั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง สั่งให้มีการเปรียบเทียบ หรือพนักงานอัยการอาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือเรียกพยานมาซักถามด้วยตนเองก่อนสั่ง²¹

อำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ ถือเป็นกระบวนการหนึ่งในการถ่วงดุลอำนาจและตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวนอีกขั้นตอนหนึ่ง เพื่อให้ไม่ให้นักงงานสอบสวนใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบในการนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ

3) ความคุ้มครองจำเลยในชั้นศาล

เมื่อคดีขึ้นมาสู่ชั้นศาลแล้วกฎหมายให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ว่านักพยานหลักฐานทั้งปวง ห้ามพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นและหากมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย²² ซึ่งการกำหนดห้ามศาลพิพากษาลงโทษจำเลยจนกว่าจะแน่ใจว่ามีกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น มีส่วนช่วยในการคุ้มครองจำเลยผู้บริสุทธิ์ให้ไม่ต้องรับผิดทางอาญา และถือเป็นการถ่วงดุลอำนาจพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการด้วยนอกจากนี้จำเลยในกระบวนการยุติธรรมชั้นศาล บางกรณียังอาจได้รับสิทธิปล่อยตัวชั่วคราว ตามหลักกฎหมายที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ด้วยเหตุนี้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกควบคุมหรือคุมขังนั้นจึงมีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวการปล่อยชั่วคราว คือ การอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาลชั่วคราวตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือคุมขังเป็นเวลานานเกินจำเป็นในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี เพราะหากไม่จำเป็นต้องควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก็ควรที่จะปล่อยชั่วคราวไป นอกจากนั้น การปล่อยชั่วคราวยังเป็นการผ่อนคลามาตรการในการควบคุมหรือคุมขังเพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอิสรภาพไปชั่วคราวในระหว่างที่เจ้าพนักงานหรือศาลดำเนินกระบวนการยุติธรรม เป็นการให้สิทธิแก่ผู้นั้นในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ด้วยความเป็นอิสระ หรือที่เรียกกันในทางปฏิบัติว่า การประกันตัวผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวจำแนกได้ตามลักษณะ ดังนี้

²¹ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143

²²ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

ก. การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างฝากขัง เมื่อผู้ต้องหาถูกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการนำตัวมาขออนุญาตศาลฝากขังระหว่างที่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น ผู้ต้องหาที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาล

ข. การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาในชั้นนี้จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลได้ และ

ค. การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวบุคคลที่ถูกกักขังหรือจำคุกในกรณีอื่น เช่น ศาลออกหมายจับพยานที่ตั้งใจไม่มาศาล หรือกรณีละเมิดอำนาจศาล บุคคลดังกล่าวมีสิทธิยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้

อนึ่ง ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับบุคคลดังกล่าว เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามเณร ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส บุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนเป็นญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควร ก็มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ในเรื่องการขอขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา จะพิจารณาและเรียกหลักประกัน จนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามกฎหมาย เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108/1 ได้วางหลักไว้ว่า “การสั่งไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราว จะกระทำได้อต่อเมื่อเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- (5) การปล่อยตัวชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อ

การสอบสวนของ เจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล”

1.2.3 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาพ.ศ. 2544 ได้บัญญัติถึงขั้นตอนระยะเวลาการยื่นคำร้อง ทายาทผู้มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือ ตลอดจนอำนาจหน้าที่คณะกรรมการในการพิจารณาทั้งในส่วนของผู้เสียหายและจำเลยเป็นแนวทางเดียวกันทั้งหมดดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 1.1.3 ยกเว้นในส่วนของบริษัทผู้คดี

เกี่ยวกับคุณสมบัติและสิทธิที่ผู้เสียหายและจำเลยพึงได้รับที่มีการบัญญัติไว้แตกต่างกัน โดยในส่วนของจำเลยนั้น มีข้อแตกต่างจากผู้เสียหายดังนี้

1) การช่วยเหลือเยียวยาจำเลยผู้บริสุทธิ์และผู้ถูกกล่าวหา หมายถึง การฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจ สถานะทางสังคม และเกียรติยศชื่อเสียงของผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตที่ยืนในสังคมได้อีกครั้ง

“จำเลย” หมายถึง บุคคลซึ่งถูกพนักงานอัยการดำเนินคดีต่อศาลว่าได้กระทำความผิดทางอาญา และถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี จนต่อมาปรากฏภายหลังชัดเจนว่าจำเลยนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด และมีการถอนฟ้องระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาถึงที่สุดว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

จากนิยามดังกล่าวจะเห็นได้ว่าจำเลยที่มีสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข ดังนี้

(1) จำเลยซึ่งเจ้าพนักงานอัยการสั่งฟ้อง

หลักการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยคดีอาญาของพนักงานอัยการ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 ได้ให้อำนาจพนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะส่งผลกระทบต่อความปลอดภัย หรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่สำนักอัยการสูงสุดกำหนด โดยความเห็นชอบของ ก.อ.

อย่างไรก็ตามแม้พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 จะให้พนักงานอัยการมีอำนาจใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาสั่งฟ้องคดี แต่หากเป็นกรณีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง กฎหมายได้บัญญัติบทตรวจสอบอำนาจการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการไว้อีกขั้นตอนหนึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145/1 เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการต้องส่ง สำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งเสนอผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และในกรณีที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติแย้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้ส่งสำนวนพร้อมกับความเห็นที่แย้งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อชี้ขาด

(2) **จำเลยที่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี**

การคุมขังระหว่างพิจารณาคดีในที่นี้ คือ ตลอดเวลาในการพิจารณาคดีของศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย จำเลยนั้นถูกขังตามหมายศาล โดยไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งไม่รวมถึงการถูกคุมขังในระหว่างการดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ

จำเลยที่มีสิทธิได้รับความเยียวยาตามพระราชบัญญัตินี้ นอกจากจะต้องเป็นจำเลยที่ถูกพนักงานอัยการฟ้องต่อศาลและถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีแล้ว ต้องปรากฏด้วยว่าเข้าเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

1. มีพยานหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี โดยการถอนฟ้องคดีที่มีไขความผิดส่วนตัว สามารถยื่นคำร้องขอถอนฟ้องได้ในเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น แต่หากเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว จะถอนฟ้องเวลาใดก็ได้แต่ต้องก่อนคดีถึงที่สุด

2. ปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

คำพิพากษาถึงที่สุดต้องเป็นคำพิพากษาของศาลฎีกา หรือกรณีคดีล่วงพ้นระยะเวลาอุทธรณ์หรือฎีกามาแล้ว โดยไม่มีการอุทธรณ์ฎีกาคัดค้านคำพิพากษา หรือมีการสละสิทธิถอนอุทธรณ์ฎีกา หรือการอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เหล่านี้ถือเป็นกรณีคำพิพากษาถึงที่สุด หากข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด จำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัตินี้

2) **สิทธิที่จำเลยผู้บริสุทธิ์พึงได้รับ**

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กำหนดจำเลยผู้มีสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิได้รับ ค่าทดแทนค่าตอบแทน ค่าขาดประโยชน์ และค่าใช้จ่าย ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งกำหนดให้มีจำนวน 200 บาทต่อวัน

(2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล เช่น ค่าผ่าตัด ค่าตรวจโรค ค่ายารักษา เป็นต้น และรวมถึงค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจ หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี เช่น กรณีจำเลยต้องทุพพลภาพจากการทำร้ายของเจ้าพนักงาน จนต้องมีการทำกายภาพบำบัดทางกาย หรือมีอาการทางจิต

อันเนื่องมาจากสภาพจิตใจที่หดหู่เศร้าหมองจากการต้องถูกดำเนินคดีอาญานั้น

(3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตาย และความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(4) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี

(5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

3) จำนวนค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา

กรณีที่จำเลยได้รับความเสียหายไม่ถึงแก่ชีวิต จำนวนค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้เป็นไปตามเกณฑ์ของกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายและจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ดังนี้

(1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน สามหมื่นบาท หากการเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการดำเนินคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้อง และค่าอาหาร ในอัตราวันละไม่เกินหกร้อยบาท

(2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินห้าหมื่นบาท หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าห้อง และค่าอาหาร ในอัตราวันละไม่เกินหกร้อยบาท

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ให้จ่ายในอัตราวันละ ไม่เกินสองร้อยบาท นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

(4) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

กรณีค่าทนายความ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินอัตราที่กำหนดในตารางท้าย กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายและจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ดังนี้

(1) คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต อัตราขั้นต่ำเรื่องละ 4,000 บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ 100,000 บาท

(2) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป แต่ไม่ถึงประหารชีวิตและให้รวมถึงคดีอาญาที่มีความผิดหลายกรรมหลายกระทง ซึ่งแต่ละกระทงมีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกินสิบปี แต่เมื่อรวมโทษทุกกระทงแล้วไม่เกินกว่าสิบปีขึ้นไปด้วย อัตราขั้นต่ำเรื่องละ 3,000 บาท อัตราขั้นสูงเรื่องละ 75,000 บาท

(3) คดีอื่นนอกจากประเภทคดีที่ 1 และคดีที่ 2 ข้างต้นนั้น กฎหมายกำหนดอัตราค่าทนายความขั้นต่ำเรื่องละ 2,000 บาท และอัตราโทษขั้นสูงเรื่องละ 50,000 บาท

กรณีค่าใช้จ่ายอื่นๆในการดำเนินคดี ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสามหมื่นบาท ทั้งนี้ หากในระหว่างถูกคุมขังจำเลยถึงแก่ความตาย อันเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดีให้คณะกรรมการพิจารณาจ่ายค่าทดแทนให้แก่จำเลย ดังนี้

- (1) ค่าทดแทน เป็นเงินจำนวน หนึ่งแสนบาท
- (2) ค่าจัดการศพเป็นเงินจำนวน สองหมื่นบาท
- (3) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู จำนวนไม่เกินสามหมื่นบาท
- (4) ค่าใช้จ่ายอื่น นอกจากข้อ 1 - 3 ให้จ่ายเป็นเงินตามที่

คณะกรรมการเห็นสมควรแต่ไม่เกินสามหมื่นบาท

ในส่วนของจำเลยผู้บริสุทธิ์ที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติ

4) หลักเกณฑ์การพิจารณาและการวินิจฉัยของคณะกรรมการ

แนวทางการพิจารณาคำขอของจำเลย พระราชบัญญัติ ฯ มาตรา 21 วรรคท้าย ให้อำนาจคณะกรรมการ ฯ กำหนดให้จำเลยได้รับค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย หรือไม่ เพียงใด โดยอาศัยหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(1) พฤติการณ์แห่งคดี หมายถึง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของจำเลย ซึ่งปรากฏแล้วว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แต่จำเลยถูกดำเนินคดีเนื่องจากความผิดพลาดในการวินิจฉัย หรือการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม

(2) ความเดือดร้อนที่จำเลยได้รับ หมายถึง ความเดือดร้อนเสียหายที่จำเลยได้รับจากการถูกดำเนินคดี ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกายต้องเจ็บป่วยทุพพลภาพ พิกัด หรือถึงแก่ความตาย หรือการได้รับความทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจ สุขภาพจิตจนต้องได้รับการฟื้นฟู หรือต้องสูญเสียเงินทองหรือทรัพย์สิน ไปด้วยการใช้จ่ายเกี่ยวกับคดี อาจถึงล้มละลายสิ้นเนื้อประดาตัวไปกับการต่อสู้คดี และอาจรวมไปถึงความเดือดร้อนเสียหายทางชื่อเสียงเกียรติคุณด้วย

(3) โอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่น หมายถึง จำเลยอาจได้รับการบรรเทาความเดือดร้อนเสียหาย โดยทางอื่นไปบ้างแล้ว แต่จะมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆไป

การพิจารณาโอกาสจากบทบัญญัติดังกล่าว จึงตีความได้ว่า หากจำเลยได้รับการชดเชยความเสียหายโดยทางอื่นมาแล้ว คณะกรรมการ ฯ ตามพระราชบัญญัตินี้ก็อาจพิจารณาโอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่น เพื่อลดทอนค่าทดแทนและ

ค่าใช้จ่ายจำเลยได้ แต่ในทางกลับกันหากเป็นกรณีที่จำเลยได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ก่อนแล้ว มาตรา 5 ให้สิทธิทั้งผู้เสียหายและจำเลย มีโอกาสรับสิทธิหรือประโยชน์ตามกฎหมายอื่นได้อีก ทำให้ผู้เสียหายและจำเลยได้รับการคุ้มครองเยียวยาอย่างเต็มที่

การพิจารณาขอของคณะกรรมการ ระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ.2545 ข้อ 26 มิได้กำหนดระยะเวลาการพิจารณาเอาไว้ชัดเจน โดยกำหนดไว้เพียงเมื่อคณะกรรมการได้รับความเห็นและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการแล้ว ให้คณะกรรมการมีคำวินิจฉัยโดยเร็ว และเมื่อมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ผู้อำนวยการแจ้งคำวินิจฉัยนั้นให้แก่ผู้ยื่นคำขอทราบโดยเร็ว

5) เอกสารหลักฐานประกอบการยื่นคำร้องจำเลย

สำหรับเอกสารหลักฐานประกอบการยื่นคำร้องขอรับเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในส่วนของจำเลยผู้บริสุทธิ์ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544กำหนดให้ใช้เอกสารประกอบการยื่นคำร้องเช่นเดียวกับผู้เสียหายทุกกรณี เพิ่มเพียงในส่วนของสำเนาคำสั่งให้ถอนฟ้องหรือสำเนาคำพิพากษาอันถึงที่สุด และสำเนานั่งล้อมรับรองคดีถึงที่สุดมาด้วยเท่านั้น

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายและจำเลย ผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาในประเทศญี่ปุ่น

สาเหตุที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษากฎหมายประเทศญี่ปุ่นเกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญานั้น เพราะเห็นว่าประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วและมีระบบการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาที่สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพประเทศหนึ่ง ที่มีแนวทางการปฏิบัติในทางที่สามารถนำมาปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทยได้

2.1 กฎหมายการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม

2.1.1 ผู้มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกรณี ดังต่อไปนี้

1) กรณีเหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตาย และมีทายาทที่ยังมีชีวิตอยู่

ในส่วนของคำว่า “ทายาท” ตามกฎหมายการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมนั้นมีความหมาย แตกต่างจากคำว่าทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่ง กล่าวคือ คำว่า “ทายาท” ตามกฎหมายการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ได้แก่

ก. คู่สมรสเหยื่ออาชญากรรม ไม่ว่าจะได้มีการจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายหรือไม่

ข. บุตร บิดามารดา หลาน ปู่ย่าตายาย พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันซึ่งดำรงชีพด้วยรายได้ของเหยื่ออาชญากรรม

ค. บุตร บิดามารดา หลาน ปู่ย่าตายาย พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันซึ่งมิได้ดำรงชีพด้วยรายได้ของเหยื่ออาชญากรรม

โดยกฎหมายได้จัดลำดับในการได้รับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมสำหรับทายาทดังกล่าวเอาไว้เรียง ตามลำดับของบทบัญญัติของกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลในกลุ่มที่ 1 ย่อมมีสิทธิได้รับก่อนกลุ่มที่ 2 และบุคคลกลุ่มที่ 2 ย่อมมีสิทธิได้รับก่อนกลุ่มที่ 3 (กฎหมายการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม มาตรา 5 วรรค 3) นอกจากนี้ในกรณีของบุตรจะมีสิทธิได้รับก่อนบิดามารดา บิดามารดามีสิทธิได้รับก่อนหลาน หลานมีสิทธิได้รับก่อนปู่ย่าตายายและปู่ย่าตายายมีสิทธิได้รับก่อนพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน (กฎหมายการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม มาตรา 5 วรรค 3) อย่างไรก็ตามในกรณีของบุตรนั้นหากในขณะที่มีการกระทำความผิดอาญาจนผู้เสียหายถึงแก่ความตายนั้นบุตรยังไม่คลอดจากครรภ์มารดา และคลอดออกมาในภายหลังจากที่เหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตายให้พิจารณาว่ามารดาของบุตรคนดังกล่าวเวลานั้นดำรงชีพโดยอาศัยรายได้ของเหยื่ออาชญากรรมหรือไม่หากมารดาของบุตรคนดังกล่าวเวลานั้นดำรงชีพโดยอาศัยรายได้ของเหยื่ออาชญากรรม บุตรที่คลอดออกมาในภายหลังนั้นจะเป็นบุคคลกลุ่มที่ 2 แต่หากมารดาของบุตรคนดังกล่าวเวลานั้นมิได้ดำรงชีพโดยอาศัย รายได้ของเหยื่ออาชญากรรม บุตรที่คลอดออกมาในภายหลังนั้นจะเป็นบุคคลกลุ่มที่ 3 (กฎหมายการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม มาตรา 5 วรรค 2) นอกจากนี้ในส่วนของคำว่า “บิดามารดา” นั้นกฎหมายมิได้จำกัดเฉพาะบิดามารดาที่ได้จดทะเบียนสมรสกันเท่านั้น บิดามารดาตามความเป็นจริงก็อยู่ในความหมายของคำว่าบิดามารดาที่มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม สำหรับในกรณีของบิดามารดาบุญธรรมย่อมมีสิทธิ ได้รับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมก่อนบิดามารดาที่แท้จริงโดยไม่คำนึงว่าบิดามารดาที่แท้จริงจะได้จดทะเบียนสมรสกันหรือไม่(กฎหมายการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม มาตรา 5 วรรค 3)

ทั้งนี้ ทายาทเหยื่ออาชญากรรม มิได้มีสิทธิรับเงินช่วยเหลือทุกกรณีไป เพราะกฎหมายประเทศญี่ปุ่นมีการกำหนด หลักเกณฑ์การพิจารณาว่า หากทายาทคนใดได้กระทำการฆาตกรรมเหยื่ออาชญากรรม หรือทายาทที่มีสิทธิรับเงินช่วยเหลือเหยื่อ อาชญากรรมในลำดับก่อนหรือลำดับเดียวกับตน ไม่ว่าจะกระทำการฆาตกรรมทายาทที่มีสิทธิรับเงินช่วยเหลือเหยื่อ อาชญากรรม นั้นจะกระทำก่อนหรือหลังเหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตาย หรือหากการกระทำการฆาตกรรมของทายาทดังกล่าวมีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ตนได้รับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ทายาทที่ได้กระทำการฆาตกรรมนั้นย่อมถูกตัดสิทธิมิให้รับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม(กฎหมายการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่อ อาชญากรรม มาตรา 5 วรรค 4)²³

2) กรณีเหยื่ออาชญากรรมได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง

3) กรณีเหยื่ออาชญากรรมตกเป็นผู้พิการ โดยได้บัญญัติระดับความรุนแรงของความพิการ 14 ระดับ ดังนี้²⁴

ระดับ 1 สูญเสียดวงตาทั้งสองข้าง , สูญเสียความสามารถในการใช้ภาษาและการสื่อสาร , พิการทางระบบประสาทอย่างร้ายแรงจนต้องมีผู้ดูแลตลอดเวลา , อวัยวะภายในพิการจนต้องมีผู้ดูแลตลอดเวลา , สูญเสียแขนตั้งแต่ส่วนข้อศอกไปทั้งสองข้าง , ไม่สามารถขยับแขนได้ทั้งหมดทั้งสองข้าง , สูญเสียขาไปตั้งแต่ส่วนหัวเข่าไปทั้งสองข้าง หรือไม่สามารถขยับขาได้ทั้งสองข้าง

ระดับ 2 สูญเสียดวงตาด้านหนึ่งข้างและดวงตาอีกข้างมีสายตาท่ากับหรือต่ำกว่า 0.02 , ดวงตาทั้งสองข้างมีสายตาท่ากับหรือต่ำกว่า 0.02 , มีความพิการทางประสาทหรือทางจิตใจจนต้องได้รับการดูแลเป็น ระยะ , อวัยวะภายในมีความพิการจนต้องได้รับการดูแลเป็นระยะ , สูญเสียแขนตั้งแต่ส่วนข้อต่อมือไปทั้งสองข้าง หรือ สูญเสียขาตั้งแต่ส่วนข้อต่อเท้าไปทั้งสองข้าง

ระดับ 3 สูญเสียดวงตาไปหนึ่งข้างและอีกข้างมีสายตาท่ากับหรือต่ำกว่า 0.06 , สูญเสีย ความสามารถในการใช้ภาษาหรือการสื่อสาร , มีความพิการด้านระบบประสาทหรือจิตใจจนไม่สามารถทำงานได้ตลอดชีวิต , อวัยวะภายในพิการจนไม่สามารถทำงานได้ตลอดชีวิต , หรือสูญเสียนิ้วมือไปทั้งหมด

ระดับ 4 ดวงตาทั้งสองข้างมีสายตาท่ากับหรือต่ำกว่า 0.06 , มีความพิการในระบบการใช้ภาษาและการสื่อสาร , สูญเสียความสามารถในการได้ยินไปทั้งสองข้าง , สูญเสีย

²³อาจารย์ ดร. ณภัทร สรอัฐ และคณะผู้วิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายเงินค่าตอบแทนการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อในคดีอาญา : กรณีการให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น 2558หน้า 8-9.

²⁴อ้างอิงแล้วในเชิงอรรถที่ 24 หน้า 14-17.

แขนตั้งแต่ส่วนข้อศอกมือไปหนึ่งข้าง , สูญเสียขาตั้งแต่ส่วนเข่าเท้าไปหนึ่งข้าง, สูญเสียนิ้วมือไปทั้งหมดทั้งสองข้าง หรือสูญเสียเท้าตั้งแต่ส่วนข้อต่อนิ้วเท้าลงไปทั้งสองข้าง

ระดับ 5 สูญเสียดวงตาไปหนึ่งข้างและอีกข้างมีสายตาเท่ากับหรือต่ำกว่า 0.1 , มีความพิการด้านระบบประสาทหรือจิตใจจนไม่สามารถทำงานอื่นนอกเหนือจากงานง่ายๆ ได้ , อวัยวะภายในมีความพิการจนไม่สามารถทำงานอื่นนอกเหนือจากงานง่ายๆ ได้ , สูญเสียแขนตั้งแต่ส่วนข้อต่อมือไปหนึ่งข้าง , สูญเสียขาตั้งแต่ส่วนข้อต่อเท้าไปหนึ่งข้าง , ไม่สามารถขยับแขนได้ทั้งหมดไปหนึ่งข้าง , ไม่สามารถขยับขาได้ทั้งหมดไปหนึ่งข้าง หรือสูญเสียนิ้วเท้าไปทั้งหมด

ระดับ 6 ดวงตาทั้งสองข้างมีสายตาต่ำกว่า 0.01 , มีความพิการในระบบการใช้ภาษา , หูมีปัญหาคารได้ยินในระดับที่ถ้าไม่พูดเสียงดังใกล้หูจะไม่สามารถเข้าใจความหมายได้ทั้งสองข้าง , หูสูญเสียความสามารถในการได้ยินไปหนึ่งข้างและหูอีกข้างมีปัญหาคารได้ยินในระดับที่ไม่สามารถเข้าใจเสียงพูดธรรมดาได้ในระยะ 40 เซนติเมตร , กระจกสันหลังเปลี่ยนแปลงรูปไปอย่างร้ายแรงหรือมีปัญหาความพิการในการเคลื่อนไหว , ไม่สามารถขยับแขนสองในสามส่วนข้อต่อใหญ่ไปหนึ่งข้าง , ไม่สามารถขยับขาสองในสามส่วนข้อต่อใหญ่ไปหนึ่งข้าง หรือสูญเสียนิ้วมือหนึ่งข้างไปทั้งห้านิ้วหรือสูญเสียสี่นิ้วรวมนิ้วโป้ง

ระดับ 7 ดวงตาสูญเสียการมองเห็นไปหนึ่งข้างและอีกข้างมีสายตาต่ำกว่า 0.6 , หูทั้งสองข้างมีปัญหาคารได้ยินในระดับที่ไม่สามารถเข้าใจเสียงพูดธรรมดาได้ในระยะ 40 เซนติเมตร , หูสูญเสียความสามารถในการได้ยินไปหนึ่งข้างและหูอีกข้างมีปัญหาคารได้ยินในระดับที่ไม่สามารถเข้าใจเสียงพูดธรรมดาได้ใน ระยะ 1 เมตร , มีความพิการด้านระบบประสาทหรือจิตใจจนไม่สามารถทำงานอื่นนอกเหนือจากงานง่ายๆ ได้ , อวัยวะภายในมีความพิการจนไม่สามารถทำงานอื่นนอกเหนือจากงานง่ายๆ ได้ , สูญเสียนิ้วมือหนึ่งข้างไป สามนิ้วรวมนิ้วโป้งหรือสูญเสียสี่นิ้วไม่รวมนิ้วโป้ง , มือข้างหนึ่งไม่สามารถขยับนิ้วมือได้ทั้งห้านิ้วหรือไม่สามารถขยับได้สี่นิ้วรวมนิ้วโป้ง , สูญเสียเท้าตั้งแต่ส่วนข้อต่อนิ้วเท้าลงไปทั้งสองข้าง (9) แขนข้างหนึ่งมีกระดูกข้อต่อ ที่ไม่ติดกันจนเป็นความพิการร้ายแรง , ขาข้างหนึ่งมีกระดูกข้อต่อที่ไม่ติดกันจนเป็นความพิการร้ายแรง , ไม่สามารถขยับเท้าได้ทั้งสองข้าง , มีรอยแผลเป็นน่าเกลียดบนใบหน้า หรือสูญเสียลูกอัณฑะทั้งสองข้าง

ระดับ 8 ดวงตาสูญเสียการมองเห็นไปหนึ่งข้างหรือดวงตาหนึ่งข้างมีสายตาต่ำกว่า 0.02 , กระจกสันหลังเปลี่ยนแปลงรูปไปอย่างร้ายแรงหรือมีปัญหาความพิการในการเคลื่อนไหว , สูญเสียนิ้วมือหนึ่งข้างไปสองนิ้วรวมนิ้วโป้งหรือสูญเสียสามนิ้วไม่รวมนิ้วโป้ง, ไม่สามารถเคลื่อนไหวนิ้วมือหนึ่งข้างไปสามนิ้วรวมนิ้วโป้ง หรือไม่สามารถขยับได้สี่นิ้วไม่รวมนิ้วโป้ง , ขาข้างหนึ่งหดสั้นลง 5 เซนติเมตรขึ้นไป , ไม่สามารถขยับแขนหนึ่งในสามส่วนข้อต่อ

ใหญ่ไปหนึ่งข้าง , ไม่สามารถขยับขาหนึ่งในสามส่วนข้อต่อใหญ่ไปหนึ่งข้าง , แขนข้างหนึ่งมีกระดูกข้อต่อที่ไม่ติดกัน , ขาข้างหนึ่งมีกระดูกข้อต่อที่ไม่ติดกันจนเป็นความพิการร้ายแรง หรือสูญเสียนิ้วเท้าข้างหนึ่งไปทั้งหมด

ระดับ 9 ดวงตาทั้งสองข้างมีสายตาทะกัหรือต่ำกว่า 0.6 , ดวงตาข้างหนึ่งมีสายตาทะกัหรือต่ำกว่า 0.06 , ดวงตามองไม่เห็นครึ่งหนึ่งทั้งสองข้างหรือมีปัญหาด้านการมองเห็นร้ายแรง , เปลือกตาทั้งสองข้างได้รับความเสียหายร้ายแรง , จมูกได้รับความเสียหายและพิการร้ายแรง , มีความพิการด้านภาษาและการสื่อสาร , หูทั้งสองข้างมีปัญหาการได้ยินในระดับที่ไม่สามารถเข้าใจเสียงพูดธรรมดาได้ในระยะ 1 เมตร , หูข้างหนึ่งมีปัญหาการได้ยินในระดับที่ถ้าไม่พูดเสียงดังใกล้หูจะไม่สามารถเข้าใจความหมายได้และหูอีกข้างมีปัญหาการได้ยินในระดับที่ไม่สามารถเข้าใจเสียงพูดธรรมดาได้ในระยะ 1 เมตร , หูข้างหนึ่งสูญเสียความสามารถในการได้ยินไปทั้งหมด , มีความพิการด้านระบบประสาทหรือจิตใจจนเกิดเป็นข้อจำกัดอย่างมากในการทำงาน , อวัยวะภายในพิการจนเกิดเป็นข้อจำกัดอย่างมากในการทำงาน , มือข้างหนึ่งสูญเสียนิ้วโป้งไปหรือสูญเสียนิ้วมือไปสองนิ้วไม่รวมนิ้วโป้ง , ไม่สามารถเคลื่อนไหวนิ้วมือข้างหนึ่งไปสองนิ้วรวมนิ้วโป้งหรือไม่สามารถขยับได้สามนิ้วไม่รวมนิ้วโป้ง , เท้าข้างหนึ่งสูญเสียนิ้วไปมากกว่าสองนิ้วรวมนิ้วโป้ง , ไม่สามารถขยับนิ้วเท้าได้ทั้งหมด , มีรอยแผลเป็นบนหน้าร้ายแรงในระดับหนึ่ง หรือมีความพิการร้ายแรงเกิดขึ้นแก่อวัยวะสืบพันธุ์

ระดับ 10 ดวงตาข้างหนึ่งมีสายตาทะกัหรือต่ำกว่า 0.1 , ดวงตามีอาการเห็นภาพซ้อนเมื่อมองตรง , มีความพิการด้านภาษาหรือการสื่อสาร , ต้องใส่ฟันปลอม 14 ซี่ขึ้นไป , หูทั้งสองข้างมีปัญหาการได้ยินในระดับที่เข้าใจเสียงพูดธรรมดาในระยะ 1 เมตรได้อย่างยากลำบาก , หูข้างหนึ่งมีปัญหาการได้ยินในระดับที่ถ้าไม่พูดเสียงดังใกล้หูจะไม่สามารถเข้าใจความหมายได้ , มือข้างหนึ่งไม่สามารถขยับนิ้วโป้งได้หรือไม่สามารถขยับนิ้วได้สองนิ้วไม่รวมนิ้วโป้ง , ขาข้างหนึ่งหดสั้นลง 3 เซนติเมตรขึ้นไป , เท้าข้างหนึ่งสูญเสียนิ้วโป้งเท้าหรือสูญเสียนิ้วอื่นไปสี่นิ้ว , เกิดความพิการร้ายแรงกับแขนหนึ่งในสามส่วนข้อต่อใหญ่ไปหนึ่งข้าง หรือเกิดความพิการร้ายแรงกับขาหนึ่งในสามส่วนข้อต่อใหญ่ไปหนึ่งข้าง

ระดับ 11 ดวงตาทั้งสองข้างทำงานผิดปกติอย่างร้ายแรงในการปรับภาพหรือมีความพิการในการมองเห็น , เปลือกตาทั้งสองข้างมีความพิการอย่างร้ายแรง , เปลือกตาข้างหนึ่งได้รับความเสียหายร้ายแรง , ต้องใส่ฟันปลอม 10 ซี่ขึ้นไป , หูทั้งสองข้างมีปัญหาการได้ยินในระดับที่ไม่สามารถเข้าใจเสียงพูดเบาในระยะ 1 เมตรได้ , หูข้างหนึ่งมีปัญหาการได้ยินในระดับที่ไม่สามารถเข้าใจเสียงพูดธรรมดาได้ในระยะ 40 เซนติเมตร , กระดูกสันหลังเปลี่ยนรูป , มือข้างหนึ่ง

สูญเสียนิ้วชี้หรือนิ้วกลางหรือนิ้วนาง , ทำข้างหนึ่งสูญเสียนิ้วเท้าสองนิ้วหรือมากกว่ารวมนิ้วโป้งเท้า , อวัยวะภายในพิการจนเกิดเป็นอุปสรรคในการทำงานระดับหนึ่ง

ระดับ 12 ดวงตาข้างหนึ่งทำงานผิดปกติอย่างร้ายแรงในการปรับภาพหรือมีความพิการในการมองเห็น , เปลือกตาข้างหนึ่งมีความพิการอย่างร้ายแรง , ต้องใส่ฟันปลอมมากกว่า 7 ซี่ , สูญเสียหูด้านนอกไปเกือบทั้งหมด , กระจกใสหรือกระจกส่วนหน้าอกหรือกระจกส่วนซี่โครงหรือกระจกส่วนหัวไหล่ หรือกระจกส่วนเชิงกรานเปลี่ยนรูปไปอย่างร้ายแรง , แขนข้างหนึ่งเกิดความพิการร้ายแรงขึ้นกับหนึ่งในสามส่วนข้อต่อใหญ่ , ขาข้างหนึ่งเกิดความพิการร้ายแรงขึ้นกับหนึ่งในสามส่วนข้อต่อใหญ่ , กระจกขาวมีการเปลี่ยนแปลงรูป , มือข้างหนึ่งสูญเสียนิ้วก้อย , มือข้างหนึ่งไม่สามารถขยับนิ้วชี้หรือนิ้วกลางหรือนิ้วนางได้ , ทำข้างหนึ่งสูญเสียนิ้วชี้หรือสูญเสียสองนิ้วรวมนิ้วชี้หรือสูญเสียนิ้วกลางนิ้วนางและนิ้วก้อย , ทำข้างหนึ่งไม่สามารถขยับนิ้วโป้งหรือส้นนิ้วที่เหลือได้ , มีอาการประสาทอย่างรุนแรงที่อวัยวะเพศ หรือมีรอยแผลเป็นน่าเกลียดอยู่บนใบหน้า

ระดับ 13 ดวงตาข้างหนึ่งมีสายตาท่ากับหรือต่ำกว่า 0.6 , ดวงตาเห็นภาพซ้อนเมื่อไม่ได้มองตรง , ดวงตาข้างหนึ่งมองไม่เห็นครึ่งหนึ่งหรือมีปัญหาด้านการมองเห็น , เปลือกตาทั้งสองข้างได้รับความเสียหายบางส่วนหรือขาดหายถาวร , ต้องใส่ฟันปลอม 5 ซี่ขึ้นไป , อวัยวะภายในพิการ , มือข้างหนึ่งไม่สามารถขยับนิ้วก้อยได้ , มือข้างหนึ่งสูญเสียกระจกนิ้วโป้งบางส่วน , ขาข้างหนึ่งหดสั้นลง 1 เซนติเมตรขึ้นไป , ขาข้างหนึ่งสูญเสียนิ้วเท้าไปหนึ่งนิ้วหรือสองนิ้วจากนิ้วกลางและนิ้วนางและนิ้วก้อย หรือขาข้างหนึ่งไม่สามารถขยับนิ้วชี้ได้ หรือไม่สามารถขยับนิ้วเท้าได้สองนิ้วรวมนิ้วชี้ หรือไม่สามารถขยับนิ้วกลางและนิ้วนางและนิ้วก้อยได้

ระดับ 14 เปลือกตาข้างหนึ่งได้รับความเสียหาย , ต้องใส่ฟันปลอม 3 ซี่ขึ้นไป , หูข้างหนึ่งมีปัญหาการได้ยินในระดับที่ไม่สามารถเข้าใจเสียงพูดเบาในระยะ 1 เมตรได้ , มีรอยแผลเป็นน่าเกลียดที่มองเห็นได้บนแขนเป็นวงกว้างกว่าขนาดหนึ่งฝ่ามือขึ้นไป , มีรอยแผลเป็นน่าเกลียดที่มองเห็นได้บนขาเป็นวงกว้างกว่าขนาดหนึ่งฝ่ามือขึ้นไป , กระจกใสหรือกระจกนิ้วโป้งส่วนหนึ่งหายไปจากมือข้างหนึ่ง , มือข้างหนึ่งไม่สามารถบังคับขยับนิ้วมือที่ไม่ใช่นิ้วโป้งได้ , ทำข้างหนึ่งไม่สามารถขยับนิ้วเท้าหนึ่งนิ้วหรือสองนิ้วจากนิ้วกลาง นิ้วนางและนิ้วก้อยได้ หรือมีอาการทางประสาทที่อวัยวะเพศ

อย่างไรก็ดีแม้ว่าผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมจะมีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือ ตามกฎหมายการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมเพื่อเยียวยาบรรเทาความเสียหาย แต่กฎหมายดังกล่าวก็มีได้ให้สิทธิในการรับเงินช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายเสมอทุกกรณีไป หากปรากฏว่า 1) เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิด

มีความเกี่ยวพันกันในทางเครือญาติ ซึ่งรวมถึงกรณีผู้เสียหายจากการกระทำผิดอาญาและผู้กระทำความผิดเป็นสามีภรรยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส 2) การที่เหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้ก่อให้เกิดการกระทำผิดอาญานั้นขึ้น หรือเป็นผู้มีส่วนผิดในการกระทำความผิดอาญานั้น และ 3) กรณีที่มาตรฐานของวิญญูชนเหยื่ออาชญากรรมหรือทนายทของเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดมีความเกี่ยวพันกัน หรือมีเหตุผลอื่น ดังนี้แล้วหากปรากฏกรณีใดกรณีหนึ่ง คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะภัยแห่งชาติ มีอำนาจพิจารณาไม่จ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมทั้งหมดหรือบางส่วนได้

2.2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการยื่นคำร้องและพิจารณาเงินช่วยเหลือ

เมื่อปรากฏผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมขึ้นแล้ว เหยื่ออาชญากรรมหรือทนายทสามารถยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือ โดยยื่นคำร้องได้ที่สถานีตำรวจในท้องที่หรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเจ้าหน้าที่ตำรวจจะส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดที่มีเขตอำนาจในท้องถิ่นภูมิลำเนาของผู้ยื่นคำร้องเพื่อพิจารณาคณะสมบัติผู้ยื่นคำร้องว่าเข้าเงื่อนไขการได้รับเงินช่วยเหลือหรือไม่

2.2.3 อำนาจคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดในการพิจารณาเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมชั่วคราว

กรณีไม่สามารถรู้ตัวผู้กระทำความผิด หรือระดับความพิการของเหยื่ออาชญากรรมไม่ชัดเจน ทำให้คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดวินิจฉัยคำขอรับเงินได้โดยเร็ว กฎหมายการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมมาตรา 12 ให้อำนาจคณะกรรมการ ฯ มีอำนาจพิจารณาจ่ายเงินช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายจากการกระทำผิดอาญาเป็นการชั่วคราวได้ตามจำนวนที่พระราชกฤษฎีกากำหนด

ภายหลังจากที่คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดมีคำวินิจฉัยคำร้องขอรับเงินช่วยเหลือแล้ว รัฐจะนำเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมชั่วคราวที่ผู้เสียหายได้ไปแล้วนั้น หักออกจากเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมที่ต้องจ่ายจริง

กรณีเงินช่วยเหลือชั่วคราวที่ผู้เสียหายได้ไปมีจำนวนมากกว่าจำนวนเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมที่ต้องได้จริง ผู้เสียหายที่ได้รับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมชั่วคราวไปต้องคืนเงินส่วนเกินนั้น

ในทางกลับกัน หากภายหลังคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัด มีคำวินิจฉัยว่าไม่ควรจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ผู้ที่ได้รับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมชั่วคราวไปแล้วนั้น จะต้องคืนเงินที่ได้รับไปทั้งหมด

2.2.4 อำนาจคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดในการพิจารณาเงินช่วยเหลือ

คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดมีหน้าที่วินิจฉัยคำร้องเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ดังนั้น คณะกรรมการ ฯ จึงมีอำนาจในการเรียกผู้ยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ส่งมอบเอกสารหรือวัตถุใดๆ หรือเรียกให้มาพบเพื่อให้ข้อมูล ตลอดจนให้เข้าพบแพทย์เพื่อทำการตรวจได้

หากผู้ยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมปฏิเสธที่จะส่งมอบเอกสารวัตถุใดๆ หรือไม่มาพบคณะกรรมการ ฯ หรือไม่ยอมมาพบแพทย์เพื่อทำการตรวจ คณะกรรมการ ฯ มีอำนาจในการยกคำร้องขอรับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมได้

นอกจากนี้หากปรากฏว่าผู้ยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมยื่นคำขอเท็จ คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะจังหวัดมีอำนาจเรียกเงินช่วยเหลือทั้งหมดหรือบางส่วนคืนได้

2.2.5 ระยะเวลาในการดำเนินการ

ประเทศญี่ปุ่น กำหนดการยื่นคำขอเพื่อรับเงินช่วยเหลือ มีกำหนดภายใน 2 ปี นับแต่รู้ถึงเหตุของการรับเงินช่วยเหลือ หรือภายใน 7 ปี นับแต่วันที่เกิดเหตุการณ์กระทำความผิด เว้นแต่กรณีมีเหตุให้ไม่สามารถยื่นคำร้องของเงินช่วยเหลือได้ เมื่อหมดเหตุนั้นแล้วต้องยื่นคำร้องภายใน 6 เดือน

หากเหยื่อได้รับผลการพิจารณาแล้วว่าได้รับเงิน หากไม่ยื่นคำขอรับภายใน 2 ปี สิทธิในการรับเงินย่อมหมดไป ในขณะที่เดียวกันหากผู้ยื่นคำร้องไม่เห็นด้วยกับผลการพิจารณาสามารถยื่นอุทธรณ์ได้ภายใน 60 วันหลังจากรับแจ้งผลการพิจารณา

สำหรับประเทศไทยกำหนดให้ผู้ยื่นคำขอที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการภายในระยะเวลาเพียง 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิดเท่านั้น หากผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย หรือในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

2.2.6 เอกสารประกอบการยื่นขอรับเงินช่วยเหลือ

กรณีเหตุอาชญากรรมถึงแก่ความตาย เอกสารที่ใช้ยื่นประกอบการขอเงินช่วยเหลือ ได้แก่

- ใบมรณะบัตร
- เอกสารที่แสดงโดยชัดแจ้งถึงความเกี่ยวพันระหว่างผู้ยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือและตัวเหตุอาชญากรรมที่ถึงแก่ความตาย
- ทะเบียนบ้าน
- เอกสารรับรองการที่เหตุอาชญากรรมที่ถึงแก่ความตายเป็นคนอุปการะเลี้ยงดูผู้ยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือ
- เอกสารรับรองรายได้ของเหตุอาชญากรรมที่ถึงแก่ความตาย
- เอกสารรับรองแสดงการรักษาพยาบาลของเหตุอาชญากรรมที่ถึงแก่ความตาย(เฉพาะในส่วนที่เหตุอาชญากรรมที่ถึงแก่ความตายได้จ่ายไป)
- เอกสารรับรองแสดงจำนวนวันที่เหตุอาชญากรรมที่ถึงแก่ความตายไม่สามารถไปปฏิบัติงานได้ตามปกติ เป็นต้น

กรณีเหตุอาชญากรรมได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง เอกสารที่ใช้ยื่นประกอบการขอเงินช่วยเหลือ ได้แก่

- เอกสารรับรองการได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง(ใบรับรองแพทย์)
- บัตรประกัน (สุขภาพ) ของของเหตุอาชญากรรมที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง
- เอกสารรับรองแสดงการรักษาพยาบาลของเหตุอาชญากรรมที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง
- เอกสารรับรองแสดงจำนวนวันที่เหตุอาชญากรรมที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรงไม่สามารถไปปฏิบัติงานได้ตามปกติ
- เอกสารรับรองรายได้ของเหตุอาชญากรรมที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยรุนแรง เป็นต้น

กรณีเหี้ยออาชญากรรมตกเป็นผู้พิการ เอกสารที่ใช้ยื่นประกอบการขอเงินช่วยเหลือ ได้แก่

- ใบรับรองแพทย์แสดงตำแหน่งและสภาพของบริเวณที่ได้รับคามพิการ
- เอกสารรับรองรายได้ของเหี้ยออาชญากรรมที่ตกเป็นผู้พิการเป็นต้น โดยเอกสารประกอบ ดังกล่าวผู้ยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือจะต้องยื่นต่อสถานีตำรวจท้องที่หรือสถานีตำรวจประจำจังหวัด²⁵

2.2 กฎหมายค่าตอบแทนในคดีอาญา

2.2.1 ผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทน

จากการศึกษากฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาประเทศญี่ปุ่นพบว่า ผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนในคดีอาญาแบ่งออกเป็น 4 ประเภทหลัก คือ

1) บุคคลซึ่งได้รับคำวินิจฉัยว่ามีได้กระทำ ความผิดในการดำเนินกระบวนพิจารณาปกติหรือการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่หรือการอุทธรณ์ในกรณีพิเศษตามกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา หากมีการควบคุมตัวก่อนศาลมีคำวินิจฉัยหรือกักขังก่อนศาลมีคำวินิจฉัยตามกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2) บุคคลซึ่งถูกบังคับ โทษในทางอาญาตามคำพิพากษาของศาลล่างหรือศาลในคดีเดิม และ ภายหลังบุคคลดังกล่าวได้รับคำ วินิจฉัยตามอุทธรณ์ซึ่งได้ยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยเมื่อพ้นกำหนด ระยะเวลายื่นอุทธรณ์การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่หรือการยื่นฎีกาในกรณีพิเศษว่ามีได้กระทำความผิด

ในเรื่องเกี่ยวกับโทษในทางอาญาตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบันนั้น แบ่งโทษออกเป็น 7 ประเภท คือ โทษประหารชีวิต โทษจำคุกและให้ทำงานหนัก โทษจำคุกโทษปรับตั้งแต่ 10,000 เยน ขึ้นไป โทษกักขัง โทษ ปรับตั้งแต่ 1,000 เยน แต่น้อยกว่า 10,000 เยน และ โทษริบ ทรัพย์สิน โดยบุคคลซึ่งถูกบังคับโทษในทางอาญาอย่างหนึ่งอย่างใด ตามที่กล่าวมาข้างต้น ย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนในคดีอาญาภายใต้เงื่อนไขของบทบัญญัติของกฎหมาย²⁶

3) บุคคลซึ่งถูกกักขังตามหมายเรียกของพนักงานอัยการเพื่อการบังคับโทษในทางอาญา หรือบุคคลซึ่งถูกระงับการบังคับโทษในทางอาญาและถูกควบคุมตัวไว้ เช่น เพื่อเข้ารับ

²⁵อ้างถึงแล้วในเชิงอรรถที่ 24 หน้า 24-25.

²⁶รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐอันเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 :กรณีศึกษาของศาลฎีกาเป็นผู้พิจารณาสั่งจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาโดย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2555 หน้า 65

การรักษาพยาบาลเนื่องจากวิกฤตชีวิต หรือบุคคลซึ่งถูกควบคุมตัว ณ สถานที่ตามกฎหมายที่พ้นผู้ระทำความผิด และต่อมา ภายหลังมีคำวินิจฉัยว่า มิได้เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งกรณีดังกล่าว เป็นกรณีที่ถูกหมายคำทดแทนในคดีอาญาบัญญัติให้ถือว่าเป็นการบังคับโทษในทางอาญาหรือกักขังด้วย

กรณีบุคคลซึ่งถูกกักขังตามหมายเรียกของพนักงานอัยการเพื่อการบังคับโทษในทางอาญาเมื่อศาลมีคำวินิจฉัยให้ลงโทษประหารชีวิต, จำคุกและทำงานหนัก, จำคุกหรือกักขังแก่จำเลยในคดีอาญา หากปรากฏว่าจำเลยในคดีดังกล่าวมิได้ถูกกักขังตัวไว้แล้วให้ พนักงานอัยการออกหมายเรียกตัวจำเลยเพื่อการบังคับโทษในทางอาญา ในกรณีที่จำเลยในคดีดังกล่าว ได้ทำการหลบหนีไปแล้วหรือเกรงว่าจะทำการหลบหนีให้พนักงานอัยการออกหมายจำคุกหรือ มีคำสั่งไปยังพนักงานสอบสวนให้ออกหมายจำคุกได้ทันที ในกรณีดังกล่าวนี้หากได้ตัวจำเลยมาแล้วย่อมสามารถดำเนินการควบคุมตัวจำเลยดังกล่าวได้

นอกจากนี้ในกรณีที่จำเลยในคดีดังกล่าวไม่มีที่อยู่ชัดเจนพนักงานอัยการสามารถร้องขอให้อัยการสูงสุดออกหมายจำคุกได้ เมื่อมีการออกหมายจำคุกแล้ว ในกรณีที่มีการควบคุมตัวจำเลยโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อการดำเนินการบังคับโทษในทางอาญากับจำเลย เช่น กรณีการนำตัวจำเลยไปยังเรือนจำ ซึ่งอยู่ห่างไกลต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางนาน ตลอดจนอาจจะต้องมีการควบคุมตัว ณ สถานที่ตำรวจในระหว่างเดินทาง เป็นต้น ซึ่งตามบทบัญญัติในกฎหมายคำทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสาม ให้ถือว่าช่วงระยะเวลาการควบคุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจดังกล่าวเป็นการบังคับโทษในทางอาญาด้วย หากภายหลังมีคำวินิจฉัยว่า มิได้เป็นผู้กระทำความผิด ดังนี้ จำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิร้องขอ คำทดแทนสำหรับช่วงระยะเวลาในการควบคุมตัวดังกล่าวได้

กรณีบุคคลซึ่งถูกระงับการบังคับโทษในทางอาญาที่เป็นการจำคุกและให้ทำงานหนักหรือการจำคุกเนื่องจากจำเลยเป็นคนวิกฤตชีวิต และถูกควบคุมตัวไว้ เช่น เพื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลเนื่องจากวิกฤตชีวิต ในกรณีที่มีการระงับการบังคับโทษในทางอาญา ให้พนักงานอัยการส่งมอบตัวบุคคลดังกล่าวให้แก่บุคคลซึ่งหน้าที่ในการปกครองดูแล หรือผู้บริหารขององค์กรปกครองตนเองส่วนท้องถิ่น และให้นำ ตัวบุคคลวิกฤตชีวิตนั้นไปควบคุม ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่อื่น ที่เหมาะสมอื่นๆ ซึ่งตามบทบัญญัติในกฎหมายคำทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 วรรคสาม ให้ถือว่าช่วงระยะเวลาการควบคุม ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่อื่นที่เหมาะสมอื่นๆ ดังกล่าวเป็นการบังคับโทษในทางอาญาด้วย หากภายหลังมีคำวินิจฉัยว่ามิได้เป็นผู้กระทำความผิด ดังนี้ จำเลยในคดีอาญาย่อมมีสิทธิร้องขอคำทดแทนสำหรับช่วงระยะเวลาในการควบคุมตัวดังกล่าวได้

กรณีบุคคลซึ่งถูกควบคุมตัว ณ สถานที่ตามกฎหมายพื้นฟูผู้ระทำความผิด ในกรณีที่ผู้อำนวยการ สำนักงานคุมประพฤติ ได้รับหมายจับ จากศาล ผู้อำนวยการสำนักงาน คุม ประพฤติสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดซึ่งจะต้องถูกคุมประพฤติ นั้น ไปยังสถานฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิดได้ หากภายหลังมีคำวินิจฉัยว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิด จำเลยในคดีนั้นย่อมมีสิทธิได้รับ ค่าทดแทน นับแต่มีการนำตัวบุคคลดังกล่าวไปตามหมายจับของศาลจนถึงเวลาที่ครบกำหนด ระยะเวลาการลงโทษ, ครบกำหนดระยะเวลาพักกากลางโทษหรือครบกำหนดระยะเวลาการ ควบคุมในสถานดูแลและฟื้นฟู

4) ทายาทของผู้มีสิทธิร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาซึ่งถึงแก่ความตายโดย ที่ยังไม่ได้ร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญา ทายาทบุคคลนั้นร้องขอได้ โดยการเสนอเอกสารที่เพียงพอ พิสูจน์ในเบื้องต้นถึงความเกี่ยวพันกับจำเลยและทายาทที่อยู่ในลำดับเดียวกัน

กรณีที่มีจำเลยมีทายาทลำดับเดียวกันหลายคน เป็นหน้าที่ของศาลในการ แข่งถึงกรเรียกร้องค่าทดแทนในคดีอาญาแก่ทายาทอื่นที่อยู่ในลำดับเดียวกัน หากทราบถึงความมี อยู่ของทายาทในลำดับเดียวกันนั้น และทายาทผู้หนึ่งสามารถร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาได้โดย ถือว่าคำขอค่าทดแทนในคดีอาญาได้กระทำเพื่อทายาทลำดับเดียวกันทุกคน

หากต่อมาทายาทผู้ร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญา ประสงค์จะถอนการร้อง ค่าทดแทน ก็ต้องได้รับความยินยอมจากทายาทในลำดับเดียวกันเสียก่อน

นอกจากผู้มีสิทธิได้ได้รับค่าทดแทนในคดีอาญา ทั้ง 4 ประเภทนั้น ยังมี กรณีอื่น ๆ ที่กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาญี่ปุ่น ถือว่าเป็นการควบคุมหรือกักขัง หรือเป็นการ บังคับโทษโดยประเทศญี่ปุ่น เช่น

- ผู้กระทำความผิดในต่างประเทศ และมีการส่งตัวผู้กระทำความผิดที่ หลบหนีกลับประเทศญี่ปุ่น มีสิทธิร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาได้ หากภายหลังศาลพิพากษาว่า มิได้กระทำผิดจริง โดยให้กำหนดค่าทดแทนตั้งแต่ระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวในต่างประเทศ เพราะ การควบคุมตัวหรือการกักขังในต่างประเทศดังกล่าวนี้ให้ถือว่าเป็นการควบคุมตัวและกักขังตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

- ผู้กระทำความผิดถูกจับกุมและกำลังรับโทษในประเทศญี่ปุ่นถูกส่งตัว ไปยังต่างประเทศเพื่อการบังคับโทษในทางอาญาตามกฎหมายว่าด้วยการโอนตัวนักโทษระหว่าง ประเทศ และภายหลังศาลในต่างประเทศมีคำวินิจฉัยว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิดการกักขังเพื่อการ ดำเนินการบังคับโทษของต่างประเทศนั้น ให้ถือว่าเป็นการดำเนินการบังคับโทษโดยประเทศญี่ปุ่น ซึ่งสามารถร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาได้

-นักโทษที่ถูกส่งตัวเพื่อไปเป็นพยานในต่างประเทศตามกฎหมายเกี่ยวกับความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ในการดำเนินการสอบสวน การควบคุมตัว ในระหว่างการส่งตัวนักโทษซึ่งรับโทษในประเทศญี่ปุ่นเพื่อไปเป็นพยานในต่างประเทศ นั้น ให้ถือว่าเป็นการดำเนินการบังคับโทษโดยประเทศญี่ปุ่น ซึ่งสามารถร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาได้ หากปรากฏในภายหลังว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิด

-จำเลยที่ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีหรือยกฟ้อง โดยที่ยังมิได้มีการวินิจฉัยว่ากระทำความผิดหรือไม่ ตามบทบัญญัติในกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 1 แม้จะกำหนดเงื่อนไขในการจ่ายค่าทดแทนในคดีอาญาว่า “ได้รับคำวินิจฉัยว่า มิได้เป็นผู้กระทำความผิด” ก็ตามแต่ในกรณีที่มีคำสั่ง จำหน่ายคดีหรือยกฟ้องคดีของโจทก์ เช่น เนื่องจากสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับ หรือยกฟ้อง และปรากฏเหตุผลเพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าหากมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปจำเลยซึ่งถูกฟ้องเป็นคดีต่อศาลจะได้รับคำวินิจฉัยว่ามีได้เป็นผู้กระทำความผิดแล้ว จำเลยดังกล่าวสามารถร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาได้

2.2.2 องค์กรที่มีอำนาจพิจารณาค่าทดแทนในคดีอาญา

กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญา มาตรา 4 กำหนดให้ศาลเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาค่าทดแทนในคดีอาญา โดยพิจารณากำหนดจากประเภทของการควบคุมตัว ระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัว ความเสียหายในทาง ทรัพย์สินและผลประโยชน์อื่นใดที่ควรจะได้รับ ความเสื่อมเสียทางร่างกายและความเจ็บปวดทางจิตใจ การกระทำ ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการหรือศาลนั้น ว่าเกิดขึ้นด้วยความประมาทหรือเจตนา เป็นต้น ตลอดจนพฤติการณ์อื่นๆ ทั้งปวง ซึ่งกรอบ ค่าทดแทนในคดีอาญาที่ศาลมีการดุลพินิจในการพิจารณากำหนดนั้นจะมีการแก้ไขให้เป็นไปตามความเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจ โดยจะมีการนำตัวเลขอัตราค่าแรงค่าจ้าง โดยเฉลี่ยและอัตราค่าครองชีพโดยเฉลี่ยในแต่ละช่วงเวลามาใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบในการพิจารณากำหนดกรอบดังกล่าว²⁷

ในขณะที่ประเทศไทย องค์กรที่มีหน้าที่ในการพิจารณาค่าทดแทนแก่จำเลย ผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญานั้น คือ คณะกรรมการพิจารณาฯ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาทั้งค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งแตกต่างกับประเทศญี่ปุ่นที่มีการแยกกันระหว่างการพิจารณาเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม และการพิจารณาค่าทดแทนแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา โดยองค์กรที่มีหน้าที่ในการพิจารณาค่าทดแทนแก่จำเลยในประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้ศาลมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา ทำให้การจ่ายเงินค่าทดแทนแก่จำเลยในประเทศญี่ปุ่นเป็นไปด้วยความรวดเร็วและยุติธรรม เนื่องจากศาลเป็นผู้พิจารณาคดี ย่อมรู้ถึงข้อเท็จจริงและ

²⁷ อ้างถึงแล้วในเชิงอรรถที่ 25 หน้า 71.

พฤติการณ์แห่งคดีโดยตรง จึงไม่เกิดประเด็นปัญหาในกรณีการพิพากษายกฟ้อง โดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ว่าสมควรได้รับค่าทดแทนหรือไม่เพียงใด ต่างกับประเทศไทยที่ให้อำนาจคณะกรรมการในการพิจารณา เมื่อศาลพิพากษายกฟ้องโดยยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย จึงเป็นปัญหาให้คณะกรรมการต้องใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาว่า จำเลยนั้นสมควรได้รับค่าทดแทนเพราะเป็นผู้บริสุทธิ์จริง หรือเพียงเพราะพยานหลักฐานที่มีไม่สามารถลงโทษจำเลยได้

2.2.3 กรณีที่ไม่สามารถจ่ายค่าทดแทนในคดีอาญาได้

แม้ว่ากฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่นจะมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเยียวยาจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา แต่ก็ได้อำนาจศาลในการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาไม่จ่ายค่าทดแทนให้แก่จำเลยทั้งหมดหรือบางส่วนได้เช่นกัน ตามมาตรา 3 ในกรณีดังต่อไปนี้

1) กรณีจำเลยรับสารภาพเป็นเท็จ เพื่อให้การสอบสวนหรือการพิจารณาผิดพลาด หรือทำพยานหลักฐานในฐานความผิดอื่นทำให้มีการยื่นฟ้องคดีอาญามีการควบคุมตัวก่อนศาลมีคำวินิจฉัยหรือกักขังก่อนศาลมีคำวินิจฉัย หรือได้รับคำวินิจฉัยว่ากระทำผิด

2) กรณีความผิดเกี่ยวพันกัน แม้จะได้รับคำวินิจฉัยของศาลบางส่วนว่ามิได้กระทำความผิด แต่ในส่วนอื่นนั้นมีคำวินิจฉัยของศาลว่ากระทำความผิด

สำหรับประเทศไทย จำเลยจะมีสิทธิได้รับเงินทดแทนนั้น ก็ต่อเมื่อปรากฏว่ามีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและจำเลยนั้นต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี ดังนั้น จึงไม่มีประเด็นให้คณะกรรมการพิจารณา ๆ ของไทยต้องใช้ดุลยพินิจประเทศญี่ปุ่นว่าหากจำเลยสารภาพเท็จ หรือทำพยานหลักฐานในความผิดฐานอื่น เพื่อให้มีการควบคุมตัวในชั้นก่อนศาลวินิจฉัย หรือกักขังก่อนศาลวินิจฉัย สมควรได้รับเงินทดแทนหรือไม่ เพราะตามกฎหมายไทยจำเลยที่ถูกควบคุมตัวหรือกักขัง ก่อนชั้นพิจารณาคดีของศาล ไม่มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนในคดีอาญาอยู่แล้ว แม้ต่อมามีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดก็ตาม

กรณีความผิดเกี่ยวพันกันกฎหมายในประเทศไทยมิได้กำหนดไว้ โดยเฉพาะว่า คณะกรรมการพิจารณา ๆ มีอำนาจพิจารณาไม่จ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่จำเลยในกรณีใดบ้าง ดังนั้น จึงเป็นดุลยพินิจของคณะกรรมการในการพิจารณาว่าสมควรจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่จำเลยหรือไม่

2.2.4 จำนวนค่าทดแทนในคดีอาญา

จำนวนค่าทดแทนในคดีอาญาที่จะมีการจ่ายให้แก่จำเลยหรือทายาทของบุคคลดังกล่าว นั้นถูกกำหนดโดยบทบัญญัติของกฎหมายโดยจำเลยซึ่งถูกควบคุมเนื่องมาจากการควบคุมใน ระหว่างพิจารณาการกักขังในระหว่างพิจารณา การบังคับโทษจำคุกและให้ทำงานหนัก การบังคับโทษจำคุก การบังคับโทษกักขัง หากภายหลังศาลมีคำวินิจฉัยว่าบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิด บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับ ค่าทดแทนในคดีอาญาในอัตราไม่น้อยกว่า 1,000 เยน และไม่เกินกว่า 12,500 เยน ต่อระยะเวลาที่ถูก ควบคุมตัว 1 วัน

ในกรณีที่เป็นการบังคับโทษประหารชีวิต และได้ดำเนินการบังคับโทษดังกล่าวไปแล้วนั้น หากภายหลังศาลมีคำวินิจฉัยว่าบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิดให้ศาลกำหนดค่าทดแทนในคดีอาญาตามความเหมาะสม แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินกว่า 30,000,000 เยน นอกจากนี้ทายาทของจำเลยซึ่งถูกบังคับโทษประหารชีวิตนั้น สามารถพิสูจน์ถึงความเสียหายในทาง ทรัพย์สินอื่นใดที่เกิดขึ้นจากการบังคับโทษประหารชีวิตนั้นและเรียกค่าทดแทนสำหรับ ส่วนดังกล่าว ได้อีกด้วย

ในกรณีที่จำเลยถูกบังคับโทษหากภายหลังศาลมีคำวินิจฉัยว่าบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิดให้คืนเงินค่าปรับดังกล่าวพร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 5 ต่อปีนับแต่วันถัดจากวันที่มีการชำระค่าปรับจนถึงวันที่ศาลได้มีคำวินิจฉัยในเรื่อง ค่าทดแทนในคดีอาญา ในกรณีที่จำเลยถูกกักขัง และให้ทำงานแทนค่าปรับ เนื่องจากไม่สามารถชำระค่าปรับได้ หากภายหลังศาลมีคำวินิจฉัยว่าบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิด บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับ ค่าทดแทนในคดีอาญาในอัตราไม่น้อยกว่า 1,000 เยน และไม่เกินกว่า 12,500 เยน ต่อระยะเวลาที่ถูก ควบคุมตัว 1 วัน

ในกรณีที่จำเลยถูกบังคับโทษริบทรัพย์สิน หากภายหลังศาลมีคำวินิจฉัยว่าบุคคล ดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิดให้คืนทรัพย์สินที่ถูกริบ หากทรัพย์สินดังกล่าวถูกจำหน่ายไปแล้วให้ คืนเงินเท่ากับมูลค่าตามราคาท้องตลาดของทรัพย์สินนั้น ๆ นอกจากนี้หากมีการชำระเงินแทนทรัพย์สินซึ่งควรจะถูกริบ หากภายหลังศาลมีคำวินิจฉัยว่าบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นผู้กระทำความผิดให้คืนเงินเพิ่มดังกล่าวพร้อมด้วยดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 5 ต่อปี นับแต่วันถัดจากวันที่ มีการชำระเงินเพิ่มจนถึงวันที่ศาลได้มีคำวินิจฉัยในเรื่องค่าทดแทนใน คดีอาญา

2.2.5 สิทธิของจำเลยผู้บริสุทธิ์ในกฎหมายอื่น

นอกจากจำเลยผู้บริสุทธิ์จะมีสิทธิรับค่าทดแทนในคดีอาญาแล้ว กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาญี่ปุ่น ยังให้สิทธิจำเลยในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ตามกฎหมายเรียกค่าสินไหมทดแทนจากรัฐ และสิทธิตามบทบัญญัติตามกฎหมายอื่น ได้อีกด้วย เช่นเดียวกับกฎหมายไทยที่ได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ในกฎหมายญี่ปุ่นได้กำหนดเพิ่มเติมว่า หากสิทธิในการเรียกค่าทดแทนในคดีอาญามีมูลเหตุเดียวกันกับสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทน ศาลต้องกำหนดจำนวนเงินไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน กล่าวคือ หากจำเลยเรียกค่าทดแทนในคดีอาญาไปแล้ว ภายหลังเรียกจะเรียกค่าสินไหมทดแทนอีก จะต้องนำค่าทดแทนในคดีอาญาที่ได้ไปหักออกจากค่าสินไหมทดแทนที่ศาลพิจารณา ในทางกลับกันหากจำเลยได้ใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนไปแล้ว ก็ใช้สิทธิเรียกค่าทดแทนในคดีอาญาได้เพียงเท่าที่หักออกจากที่ได้รับค่าสินไหมทดแทนไปแล้ว

2.2.6 กำหนดเวลาในการใช้สิทธิเรียกค่าทดแทนในคดีอาญา

ประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้สิทธิในการเรียกค่าทดแทนในคดีอาญา ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจภายในกำหนดระยะเวลา 3 ปี นับแต่มีคำวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดถึงที่สุด ในขณะที่ประเทศไทย ให้ระยะเวลาจำเลยหรือผู้มีสิทธิยื่นคำขอ 1 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุด ว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิด แล้วแต่กรณีซึ่งถือเป็นระยะเวลาที่น้อยมาเมื่อเทียบกับประเทศญี่ปุ่นที่ให้สิทธิจำเลยผู้บริสุทธิ์เรียกร้องค่าทดแทนที่ตนควรได้รับจากรัฐถึง 3 ปี

2.2.7 การอุทธรณ์คำวินิจฉัยค่าทดแทนในคดีอาญา

เมื่อศาลได้มีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับคำร้องขอแล้วหากผลของคำวินิจฉัยไม่เป็นที่พอใจผู้ร้องขอสามารถยื่นอุทธรณ์ หรือยื่นคำร้องคัดค้านได้แล้วแต่กรณี โดยในกรณีที่คำวินิจฉัยในเรื่องเกี่ยวกับ ค่าทดแทนในคดีอาญานั้นเป็นคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นผู้ร้องขอสามารถยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูง แต่ในกรณีที่คำวินิจฉัยเรื่องเกี่ยวกับค่าทดแทนในคดีอาญาเป็นคำวินิจฉัยของศาลสูงแล้วผู้ร้องขอไม่สามารถอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดได้

แต่สามารถยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลสูงเพื่อให้ศาลสูงพิจารณาได้อีกครั้ง เว้นแต่ในกรณีที่คำวินิจฉัยของศาลสูงนั้นขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น หรือคำวินิจฉัยของศาลสูงขัดกับแนวคำวินิจฉัยของศาลสูงสุด หรือคำวินิจฉัยของศาลสูงขัดกับแนวคำวินิจฉัยของตามศาลสูง ตามรัฐธรรมนูญแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่น ค.ศ. 1889 หรือคำวินิจฉัยก่อนหน้าของศาลสูง ผู้ร้องขอสามารถยื่นอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดได้²⁸

²⁸อ้างถึงแล้วในเชิงอรรถที่ 25 หน้า 75-76.

บทที่ 4

วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยียวยา ของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา

จากการศึกษาโดยเปรียบเทียบพบว่า กฎหมายไทยและกฎหมายญี่ปุ่น มีสาระสำคัญที่แตกต่างกันในประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาทนายตามความเป็นจริงของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ไม่มีสิทธิ ได้รับเงินช่วยเหลือ

กรณีผู้เสียหายถึงแก่ความตาย พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ฯ มาตรา 6 ให้สิทธิผู้เสียหายที่ถึงแก่ความตายนั้นตกแก่ทนายของผู้เสียหาย ซึ่งความหมายของทนายตามระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วยการยื่นคำขอ และพิจารณา คำขอ ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย พ.ศ.2545 ข้อ 3 กำหนดคำว่า “ทนายท” หมายความว่า (ก) ผู้สืบสันดาน (ข) ผู้บุพการี (ค) คู่สมรส (ง) บุคคลอื่นๆ ซึ่งให้อุปการะ หรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย หรือจำเลยแล้วแต่กรณี ทนายท ซึ่งมีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายต้องเป็นทนายทซึ่งได้รับความเสียหาย

ดังนั้น ตามกฎหมายไทย ผู้สืบสันดาน จึงหมายถึง บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย, บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว และบุตรบุญธรรมเท่านั้น บุตรที่บิดาไม่ได้รับรอง ย่อมไม่อยู่ในความหมายของทนายทในที่นี้ผู้บุพการี บิดามารดา ก็จะต้องเฉพาะบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น และในส่วนคู่สมรส ก็จะต้องเป็นคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรส จึงจะได้รับสิทธิค่าตอบแทน ส่วนผู้สืบสันดาน บิดา และคู่สมรสที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จะมีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนได้ก็ต่อเมื่อ เป็นผู้ให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย และต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายด้วย ซึ่งต่างกับกฎหมายการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมของญี่ปุ่น ที่กำหนดความหมายของทนายทและลำดับของทนายทเอาไว้โดยเฉพาะ ดังนี้

ลำดับที่ 1 คือ คู่สมรสเหยื่ออาชญากรรม ไม่ว่าจะได้มีการจดทะเบียนสมรสหรือไม่

ลำดับที่ 2 คือ บุตร บิดามารดา หลาน ปู่ย่าตายาย พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันซึ่งดำรงชีพด้วยรายได้ของเหยื่ออาชญากรรม และ

ลำดับที่ 3 บุตร บิดามารดา หลาน ปู่ย่าตายาย พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันซึ่งมิได้ดำรงชีพด้วยรายได้เหี้ยออาชญากรรม

จากการศึกษาโดยเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายไทยและกฎหมายญี่ปุ่นแล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่า กฎหมายประเทศญี่ปุ่นให้สิทธิทายาทครอบคลุมไปถึงทายาทตามความเป็นจริงของผู้เสียหาย เช่น สามิภรรยา แม้จะมีได้จดทะเบียนสมรส หรือบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็มีสิทธิรับเงินช่วยเหลือเหี้ยออาชญากรรมได้ และหากไม่ปรากฏว่าเหี้ยออาชญากรรม มีทายาทลำดับที่ 1 และ 2 ทายาทลำดับที่ 3 ซึ่งไม่ได้ดำรงชีพจากรายได้ของเหี้ยออาชญากรรม ก็มีสิทธิรับเงินช่วยเหลือดังกล่าวจากรัฐได้ ในขณะที่กฎหมายไทยให้สิทธิเพียงบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย, บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว และบุตรบุญธรรมเท่านั้น ดังนั้น บุตรที่บิดาไม่ได้รับรอง ย่อมไม่อยู่ในความหมายของทายาทในที่นี้ผู้บุพการี บิดามารดา ก็จะต้องเฉพาะบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น และในส่วนคู่สมรส ก็จะต้องเป็นคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรส จึงจะได้รับสิทธิค่าตอบแทนผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ส่วนผู้สืบสันดาน บิดา และคู่สมรสที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย จะมีสิทธิยื่นคำขอรับค่าตอบแทนได้ก็ต่อเมื่อ เป็นผู้ให้อุปการะหรืออยู่ในอุปการะของผู้เสียหาย และต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายด้วย

2. ปัญหาผู้ต้องหาหรือผู้ถูกคุมขังในชั้นพนักงานสอบสวนไม่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย

ผู้มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 จะต้องเป็นกรณี ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นจำเลยซึ่งเจ้าพนักงานอัยการสั่งฟ้อง
2. ต้องจำเลยซึ่งถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี
3. ต้องปรากฏพยานหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดและมีการถอนฟ้องระหว่างดำเนินคดี โดยการถอนฟ้องคดีที่มีไต่ความผิดส่วนตัว
4. มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิด

จากการศึกษาโดยเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายไทยกับกฎหมายญี่ปุ่น พบว่ากฎหมายค่าตอบแทนในคดีอาญา ของประเทศญี่ปุ่นนั้น กำหนดกรณีได้สิทธิรับค่าตอบแทนกว้างและครอบคลุมกว่ากฎหมายไทย กล่าวคือ ในกฎหมายไทยจำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนต้องเป็นจำเลยที่ถูก

คุมขังระหว่างพิจารณาคดีในชั้นศาลเท่านั้น ดังนั้น ผู้ต้องหาที่ถูกจับหรือออกหมายจับผิดตัวแล้วได้รับการปล่อยตัวก่อน หรือผู้ถูกคุมขังระหว่างการดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวน และชั้นพนักงานอัยการยอมไม่ได้รับความคุ้มครองเยียวยาด้วย ในขณะที่กฎหมายค่าตอบแทนในคดีอาญาญี่ปุ่น ให้สิทธิบุคคลที่ถูกควบคุมตัวก่อนศาลมีคำวินิจฉัยหรือถูกกักขังก่อนศาลมีคำวินิจฉัย และต่อมาได้รับคำวินิจฉัยว่ามีได้กระทำผิด มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนด้วย

3. ปัญหาความล่าช้าในการให้ความช่วยเหลือ

จากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาในการปฏิบัติงานช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญามีความล่าช้า มีสาเหตุมาจาก

3.1 ประเทศไทยมีระบบการช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์เป็นระบบตั้งงบประมาณ รัฐจึงต้องอาศัยเงินงบประมาณแผ่นดินมาเป็นเงินค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายและเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ ทำให้การพิจารณาการให้เงินค่าตอบแทนและค่าทดแทนต้องเป็นไปโดยเคร่งครัดตามระเบียบวิธีที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้เงินช่วยเหลือเพียงพอต่อจำนวนผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ตามความจริง เพราะงบประมาณแผ่นดินมีจำนวนจำกัดจึงก่อให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาเงินช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์

3.2 พระราชบัญญัติค่าตอบแทน ๙ ได้กำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เป็นคณะกรรมการเพียงชุดเดียวที่มีอำนาจในการพิจารณาสั่งจ่ายทั้งค่าตอบแทนให้ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลย ทำให้จำนวนคณะกรรมการที่มีอำนาจในการพิจารณาเงินช่วยเหลือดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับจำนวนผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในประเทศไทยซึ่งมีจำนวนมาก จึงเกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ แม้ในทางปฏิบัติผู้มีสิทธิยื่นคำขอสามารถยื่นคำขอพร้อมเอกสารได้ที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐได้อย่างทั่วถึง และเป็นการกระจายอำนาจแบ่งเบาภาระหน้าที่ของคณะกรรมการพิจารณา ๙ ก็ตาม แต่โดยกฎหมายแล้ว สำนักงานช่วยเหลือทางการเงิน ๙ มีทำหน้าที่เป็นเสมือนฝ่ายธุรการของคณะกรรมการพิจารณา ๙ เท่านั้น โดยเจ้าหน้าที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงิน ๙ จะทำหน้าที่ตรวจสอบเอกสาร คำขอ ข้อเท็จจริงและเสนอความเห็นต่อผู้อำนวยการสำนักช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เพื่อให้ผู้อำนวยการ ๙ ตรวจสอบความถูกต้องและเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการพิจารณาการจ่าย

คำตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาเพื่อพิจารณากลับกรองคำร้องขอรับเงินช่วยเหลือต่อไป

ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่า สำนักงานช่วยเหลือทางการเงิน ฯ ไม่มีอำนาจเด็ดขาดให้ การพิจารณาให้เงินช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ ทำได้เพียงการรับคำร้อง รวบรวม พยานหลักฐาน และเสนอความเห็นต่อคณะอนุกรรมการ ฯ เท่านั้น ในขณะที่คณะอนุกรรมการ ฯ ก็ มีอำนาจหน้าที่เพียงกลับกรองคำร้องขอรับเงินช่วยเหลือดังกล่าว หาได้มีอำนาจเด็ดขาดในการ พิจารณาสั่งจ่ายเงินช่วยเหลือไม่ ท้ายที่สุดแล้วหน้าที่ในการพิจารณาสั่งจ่ายเงินช่วยเหลือผู้เสียหาย และจำเลยผู้บริสุทธิ์ทั้งประเทศ จึงตกแก่คณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหายและค่า ทดแทนและค่าใช้จ่ายจำเลยคดีอาญาเพียงคณะเดียว

ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือเหยื่อ อาชญากรรมด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมโดยมีรูปแบบการให้ความช่วยเหลือใน ลักษณะกองทุน ซึ่งมีแหล่งรายได้มาจากหลายทาง ไม่ว่าจะเป็นเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เงินจากการ บริจาค และเงินจากต่างประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศ รวมทั้งเงินค่าปรับจากจำเลยใน คดีอาญา ทำให้การช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมของประเทศญี่ปุ่นมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว เช่น กรณีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด หรือกรณีที่ระดับความพิการของเหยื่ออาชญากรรมไม่ชัดเจน สำหรับประเทศญี่ปุ่นแล้วคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดมีอำนาจพิจารณา จ่ายเงินช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาเป็นการชั่วคราวได้ทันที

นอกจากนี้ ในการยื่นคำร้องขอรับเงินช่วยเหลือของประเทศญี่ปุ่น นั้น กฎหมาย กฎหมายเกี่ยวกับการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมกำหนดให้เหยื่ออาชญากรรมหรือทายาท สามารถ ยื่นคำร้องได้ที่สถานีตำรวจท้องที่ หรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเมื่อยื่นคำร้องแล้ว เจ้าหน้าที่ ตำรวจจะส่งเรื่องไปยังคณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัดนั้นๆ ถือเป็น การกระจายอำนาจให้คณะกรรมการ ฯ แต่ละจังหวัดมีอำนาจพิจารณาเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ได้ทันที ทำให้เหยื่ออาชญากรรมได้รับการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

ส่วนกฎหมายเกี่ยวกับคำตอบแทนในคดีอาญาของจำเลย ประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้ ศาลศาลที่มีคำวินิจฉัยว่าจำเลยมิได้มีการกระทำความผิดทำหน้าที่พิจารณาเงินทดแทนสำหรับจำเลย

จากการศึกษาโดยเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายไทยและกฎหมายญี่ปุ่นพบว่า รูปแบบการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในรูปแบบสงเคราะห์โดยรัฐของไทย ทำให้เกิดปัญหาการ ทำงานล่าช้าดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ต่างจากประเทศญี่ปุ่นที่มีระบบกองทุนในการให้ความช่วยเหลือ เหยื่ออาชญากรรมซึ่งมีแหล่งรายได้มาจากหลายทางทำให้เกิดสภาพคล่องในการบริการจัดการเงิน การตัดสินใจในการสั่งจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมจึงรวดเร็วกว่าของประเทศไทยประกอบ

กับประเทศญี่ปุ่น มีการกระจายอำนาจการพิจารณาสั่งจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมในส่วนภูมิภาคประจำแต่ละจังหวัด จึงทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมได้อย่างรวดเร็ว และในส่วนของจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญานั้น ประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้ศาลที่มีคำวินิจฉัยว่าจำเลยมิได้มีการกระทำความผิดทำหน้าที่พิจารณาเงินทดแทนสำหรับจำเลย เพราะศาลเป็นหน่วยงานที่รับรู้ถึงพฤติการณ์แห่งคดีโดยตรง ศาลย่อมทราบดีที่สุดว่าจำเลยนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์สมควรได้รับเงินทดแทนหรือไม่ โดยเฉพาะกรณีศาลพิพากษายกฟ้อง เพราะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย

4. ปัญหากำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิเรียกร้องไม่เพียงพอ

เนื่องจากประเทศไทยมีระบบการช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์เป็นระบบสงเคราะห์ โดยอาศัยเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเพียงทางเดียว จึงทำให้งบประมาณในการช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์มีจำนวนจำกัด ในขณะที่จำนวนผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์อันเนื่องมาจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยนั้นมีจำนวนมาก ทำให้งบประมาณในการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ไม่เพียงพอ ประเทศไทยจึงต้องกำหนดกรอบระยะเวลาในการยื่นคำขอรับเงินช่วยเหลือในระยะเวลาอันสั้น คือ 1 ปี นับแต่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำผิดหรือภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิด เพื่อให้เงินช่วยเหลือดังกล่าวเพียงพอต่อจำนวนผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ที่มีจำนวนมากในประเทศไทย

ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีกฎหมายเกี่ยวกับบทลงโทษในการกระทำผิดคดีอาญาที่เคร่งครัด จึงทำให้ประชาชนในสังคมเคารพและเกรงกลัวต่อกฎหมาย การกระทำผิดคดีอาญาที่ร้ายแรงในประเทศญี่ปุ่นจึงเกิดขึ้นได้น้อย ส่งผลให้ปัญหาเกี่ยวกับความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมในประเทศญี่ปุ่นแทบไม่มีกรณีเกิดขึ้นเลย ประกอบกับประเทศญี่ปุ่นมีระบบการให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมในรูปแบบกองทุน ซึ่งมีแหล่งรายได้มาจากหลายทาง ไม่ว่าจะเป็นเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เงินบริจาคจากภาคเอกชน หรือเงินช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศ ดังนั้น หากเกิดกรณีมีการกระทำผิดทางอาญาร้ายแรงหรือกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดขึ้น ประเทศญี่ปุ่นจึงสามารถให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม และผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหา และจำเลยผู้บริสุทธิ์ได้อย่างเต็มที่โดยกำหนดระยะเวลาการให้สิทธิเหยื่ออาชญากรรมยื่นคำร้องขอรับเงินช่วยเหลือต่อคณะกรรมการความปลอดภัย ฯ ภายใน 2 ปี นับแต่รู้

ถึงเหตุการณ์ได้รับเงินช่วยเหลือ คือ ถึงแก่ความตาย บาดเจ็บ เจ็บป่วยรุนแรง หรือพิการ หรือภายใน 7 ปี นับแต่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดถึงแก่ความตาย บาดเจ็บ เจ็บป่วยรุนแรง หรือพิการ ยกเว้น กรณีไม่สามารถยื่นคำร้องขอเงินช่วยเหลือได้ เช่น ถูกกักขัง เมื่อหมดเหตุอันยื่นคำร้องได้ ภายใน 6 เดือน และเมื่อได้รับคำขอแล้วคณะกรรมการความปลอดภัย ฯ จะต้องพิจารณาคำขอว่าเหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือหรือไม่โดยเร็ว

ส่วนจำเลยผู้บริสุทธิ์ กฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาญี่ปุ่น กำหนดให้ศาลที่มีคำวินิจฉัยว่ามีได้มีการกระทำความผิด เป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาสั่งจ่ายหรือไม่จ่ายค่าทดแทนแก่จำเลย เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอค่าทดแทนในคดีอาญาต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัยว่าไม่ได้กระทำความผิด โดยศาลจะพิจารณาจากประเภทการถูกควบคุมตัว ระยะเวลาการถูกควบคุม ความเสียหายทางทรัพย์สิน ความเสื่อมเสียทางร่างกาย ความเจ็บปวดทางจิตใจ ฯลฯ

จากการศึกษาโดยเปรียบเทียบพบว่ากระบวนการยุติธรรมและกฎหมายของประเทศไทยไม่มีความศักดิ์สิทธิ์พอที่จะทำให้ประชาชนเคารพและเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด จึงเกิดคดีการกระทำความผิดทางอาญาหลายคดี ส่งผลให้ประเทศไทยมีจำนวนผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาจำนวนมาก ในขณะที่เงินงบประมาณที่ได้จากการสนับสนุนของรัฐ ในการช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยมีจำนวนไม่เพียงพอทำให้การพิจารณาเงินช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและจำเลยถูกจำกัดด้วยกรอบระยะเวลาเพียง 1 ปี ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมีผู้เสียหายและจำเลยจำนวนมากที่ไม่อาจใช้สิทธิยื่นคำร้องขอรับเงินช่วยเหลือภายในระยะเวลาดังกล่าวได้ทัน

การพัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในประเทศไทยต้องเริ่มจากการพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจกฎหมายและทราบถึงสิทธิที่ตนพึงได้รับเมื่อตกเป็นผู้เสียหายหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญาและในอนาคตประเทศไทยควรพัฒนาระบบรัฐสวัสดิการให้มีประสิทธิภาพเช่นประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีระบบรัฐสวัสดิการในรูปแบบกองทุนในการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมคดีอาญาที่ร้ายแรง ทำให้ประเทศญี่ปุ่นมีเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมทุกคนเพียงพอ และสามารถกำหนดกรอบระยะเวลาการขอรับเงินช่วยเหลือได้นานกว่าประเทศไทย

5. ปัญหาการจำกัดสิทธิอันพึงได้รับตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ฯ

จากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา มีอำนาจพิจารณาสั่งจ่ายหรือไม่จ่ายเงินช่วยเหลือดังกล่าวแก่ผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ได้ ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ดังนี้

- กรณีผู้เสียหาย กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายที่มีสิทธิได้รับเงินค่าตอบแทนจะต้องเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาในฐานความผิดตามที่ท้ายพระราชบัญญัติกำหนด และผู้ใช้สิทธิยื่นคำขอภายในกำหนดระยะเวลาและขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการ ฯว่าจะพิจารณาสั่งจ่ายหรือไม่จ่ายเงินค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคณะกรรมการฯ ต้องคำนึงถึงพฤติการณ์ความร้ายแรงของการกระทำผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

- กรณีจำเลย กฎหมายกำหนดว่าต้องเป็นจำเลยที่พนักงานอัยการสั่งฟ้อง และถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี จนต่อมาปรากฏพยานหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องระหว่างดำเนินคดี หรือมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ได้ยื่นคำร้องขอรับค่าทดแทนภายในกำหนดระยะเวลาและขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการ ฯว่าจะพิจารณาสั่งจ่ายหรือไม่จ่ายเงินค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคณะกรรมการฯ ต้องคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดีคือ ความเดือดร้อนที่จำเลยได้รับ และโอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

การที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กำหนดให้คณะกรรมการ ฯ พิจารณาเงินช่วยเหลือโดยคำนึงถึงโอกาสที่ผู้เสียหายและจำเลยจะได้รับจากทางอื่น หมายความว่า หากผู้เสียหายหรือจำเลยได้รับเงินค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว ผู้เสียหายและจำเลยยังมีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือตามกฎหมายอื่นได้อีก แต่หากผู้เสียหายหรือจำเลยได้รับเงินช่วยเหลือจากทางอื่นก่อนแล้วคณะกรรมการ ฯ อาจพิจารณาไม่จ่ายเงินค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายหรือสั่งไม่จ่ายเงินค่าทดแทนและเงินค่าใช้จ่ายแก่จำเลยได้ เช่น คำวินิจฉัยที่ 868/2555 ไม่จ่ายค่ารักษาพยาบาล เนื่องจากไม่มีต้นฉบับคำรักษาพยาบาลและไม่จ่ายค่าขาดประโยชน์ทางทำมาหาได้ เนื่องจากระหว่างพักรักษาตัวยังคงได้ค่าจ้างตามปกติ ทำนองเดียวกับกฎหมายประเทศญี่ปุ่น ที่กำหนดว่าหากสิทธิในการเรียกร้องค่าทดแทนในคดีอาญามีมูลเหตุเดียวกันกับสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนศาลต้องกำหนดจำนวนเงินให้ไม่เกิดความซ้ำซ้อนกัน

ผู้ศึกษาเห็นว่ากรณีที่กฎหมายบัญญัติเช่นนั้นเป็นการตัดสิทธิที่ผู้เสียหายและจำเลยพึงได้รับตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพราะบางครั้ง โอกาสที่ผู้เสียหายและจำเลยได้รับจากทางอื่นอาจมาจากนิติสัมพันธ์ที่ผู้เสียหายต้องมีภาระทางการเงิน เช่น กรณีผู้เสียหายได้ทำประกันอุบัติเหตุ ประกันสุขภาพหรือประกันสังคมไว้ เช่นนี้ผู้เสียหายและจำเลยต้องรับภาระจ่ายค่าเบี้ยประกันของตนเองเพื่อแลกกับความคุ้มครองเมื่อตนได้รับความเดือดร้อนเสียหาย ในขณะที่เงินค่าตอบแทนค่าทดแทนและค่าเสียหายตามพระราชบัญญัตินี้มีที่มาจากเงินช่วยเหลือของรัฐ เพราะรัฐมีหน้าที่ต้องดูแลคุ้มครองประชาชนในสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่สงบสุข ดังนั้น หากเกิดความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญาขึ้นส่วนหนึ่งย่อมมาจากความบกพร่องในหน้าที่ของรัฐด้วย รัฐจึงต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ โดยการชดเชยค่าเสียหาย ดังนั้น สิทธิในการรับเงินช่วยเหลือตามพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงยังคงเป็นสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับจากรัฐ หากใช้การผลักภาระหน้าที่ให้ประชาชนต้องเป็นผู้รับผิดชอบตนเองไม่

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

รัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครองดูแลประชาชนและความสงบเรียบร้อยในประเทศ หากเกิดการกระทำผิดทางอาญาขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนทำให้เกิดผู้เสียหาย รัฐซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองดูแลประชาชนจึงบกร่องต่อหน้าที่ ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสังคมและประชาชนผู้ได้รับความเสียหาย โดยการพยายามนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายให้สามารถกลับมาดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขที่สุด

การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ รัฐต้องอาศัยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งจากการศึกษา ในอดีตกระบวนการยุติธรรมสมัยก่อนมุ่งเน้นแต่การล้างแค้น และกำจัดตัวผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคมโดยเร็ว รัฐซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาตัดสิน จึงใช้วิธีการทรมานผู้ถูกกล่าวหาให้ยอมรับสารภาพว่าเป็นผู้กระทำผิด ที่เป็นเช่นนี้เพราะคำรับสารภาพของผู้ถูกกล่าวหา มีผลต่อความรู้สึกของประชาชนในสังคมว่ารัฐสามารถดูแลคุ้มครองตนและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ในทางกลับกันกระบวนการยุติธรรมในยุคสมัยนั้น กลับเป็นการส่งเสริมรัฐให้ใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ รัฐอาจกล่าวหาผู้ที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐว่าเป็นผู้กระทำความผิดและใช้อำนาจในทางมิชอบในการทรมานผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้รับสารภาพ และลงโทษผู้นั้นอย่างไม่ชอบธรรม โดยที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้มีสิทธิในการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง

กระทั่งต่อมา ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน เริ่มมีบทบาทและได้รับความสนใจมากขึ้น ภายได้หลักการสำคัญที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิติดตัวมาแต่กำเนิด สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิอันเป็นสากล คือ เป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนเหมือนกัน ไม่ว่าจะมีความเชื่อชาติ เพศ หรือศาสนาใดก็ตาม และสิทธินั้นไม่อาจถ่ายโอนแก่กันได้ ใครจะมาแย่งชิงหรือเอาสิทธิมนุษยชนของผู้อื่นไปก็ไม่ได้เช่นกัน

หลักการสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นที่มาของการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือเป็นหลักพื้นฐานแห่งการเรียกร้องสิทธิผู้ถูกกล่าวหา จำเลย และผู้เสียหายอย่างเป็นทางการ เช่น การบัญญัติให้มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ สิทธิในการได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย สิทธิในการได้รับความคุ้มครองตาม

กฎหมายอย่างเท่าเทียม ซึ่งหมายถึง ทั้งผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยในคดีอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายเช่นเดียวกับผู้ร้องทุกข์และผู้เสียหายด้วย โดยห้ามจับกุม คุมขังหรือเนรเทศ โดยพลการ ทั้งการพิจารณาคดีต้องได้รับสิทธิในการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย โดยการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ และมีกฎหมายกำหนดว่าเป็นความผิดจึงจะลงโทษได้ ตลอดจนกรณีที่เกิดความเสียหายจากกระบวนการยุติธรรม ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 8 ได้บัญญัติให้ประชาชนมีสิทธิได้รับการเยียวยาจากศาลด้วย

จากหลักการสำคัญในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ประเทศต่างๆ ได้นำหลักการสำคัญดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศตนแทบทุกประเทศ ซึ่งประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในประเทศที่มีพันธะผูกพันในการปฏิบัติตามปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยได้นำหลักสิทธิมนุษยชนมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นฉบับแรกที่ทำให้ความสำคัญกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” และรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 4 มาตรา 39 ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ว่าบุคคลต้องไม่ได้รับโทษในทางอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ขณะนั้นบัญญัติให้เป็นความผิดและกฎหมายกำหนดให้ต้องรับโทษ โดยต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหานั้น ไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด จะปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้ความสำคัญกับแนวคิดสิทธิมนุษยชน โดยรับเอาหลักการสำคัญในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาบัญญัติในหมวดที่ 3 ตั้งแต่สิทธิพื้นฐานทั่วไปที่ประชาชนพึงได้รับ และสิทธิเกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา โดยตรง เช่น เรื่องการบัญญัติกฎหมาย จะต้องไม่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน และมีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไป ไม่มุ่งบังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง เรื่องสิทธิของประชาชนไม่ให้ถูกจับ ขัง คั่น เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายศาลตามที่กฎหมายบัญญัติ และการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ เพื่อป้องกันไม่ให้รัฐใช้อำนาจในการจับหรือคุมขังหรือลงโทษประชาชนได้ตามอำเภอใจเหมือนสมัยก่อน และได้เรื่องการรับรองสิทธิผู้ถูกกล่าวหาโดยตรงนั้น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด

สำหรับกฎหมายลำดับรองที่บัญญัติรับรองรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับสิทธิผู้ถูกกล่าวหาและจำเลย คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ต้องหา ตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานอัยการ จนถึงชั้นศาล เช่น ในชั้นพนักงานสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐานจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวผู้กระทำความผิดและเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาด้วยในขณะเดียวกัน หรือในชั้นพนักงานอัยการ ประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจพนักงานอัยการในการเรียกพยานมาซักถามด้วยตนเองเพิ่มเติม ก่อนจะมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี ซึ่งถือเป็นการกั่นกรงกระบวนการยุติธรรมในชั้นพนักงานสอบสวน เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยอีกชั้นหนึ่ง และในชั้นศาลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารับเอาหลักการตามรัฐธรรมนูญมาบัญญัติไว้ คือหากมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ก่อนมีคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำผิด ด้วยเหตุนี้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกควบคุมหรือคุมขังจึงมีสิทธิได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

นอกจากการนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษโดยอาศัยกระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว รัฐยังมีหน้าที่รับผิดชอบต่อผู้เสียหายคดีอาญาที่เกิดขึ้น เพราะรัฐไม่อาจให้ความคุ้มครองดูแลประชาชนในสังคมให้ได้รับความปลอดภัยได้ตลอดจนกรณีที่เกิดการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาด ทำให้ผู้กระทำความผิดตัวจริงไม่ถูกลงโทษ แต่ผู้ที่ถูกลงโทษกลับเป็นแพะในคดีอาญาหรือจำเลยผู้บริสุทธิ์แทน

สำหรับประเทศไทยมีการตรา พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้รัฐได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ให้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขที่สุด โดยรวมอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นมีการแบ่งกฎหมายออกเป็นสองฉบับ คือ กฎหมายการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ฉบับหนึ่ง และกฎหมายค่าตอบแทนในคดีอาญา สำหรับการช่วยเหลือจำเลยผู้บริสุทธิ์ อีกฉบับหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 กรณีปัญหาทายาทตามความเป็นจริงของผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์ไม่มีสิทธิได้รับเงินช่วยเหลือ

ผู้ศึกษาเห็นควรให้ปรับปรุงพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ในเรื่องของทายาทผู้มีสิทธิรับค่าตอบแทนหรือค่าทดแทน ผู้เสียหายหรือจำเลยที่เสียชีวิต โดยเห็นสมควรให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับทายาทไว้โดยเฉพาะในพระราชบัญญัติค่าตอบแทนฯ ดังเช่นกฎหมายการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ประเทศญี่ปุ่น โดยเพิ่มเติมเป็น มาตรา 7 ดังนี้

“ ทายาท ” ซึ่งมีสิทธิได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย ต้องเป็นบุคคลตามลำดับดังต่อไปนี้

- (1) คู่สมรสผู้เสียหายหรือจำเลย ไม่ว่าจะได้มีการจดทะเบียนสมรสหรือไม่
- (2) บุตร บิดามารดา หลาน ปู่ย่าตายาย พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ซึ่งเคยดำรงชีพด้วยรายได้ของผู้เสียหายหรือจำเลย
- (3) บุตร บิดามารดา หลาน ปู่ย่าตายาย พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ซึ่งมีได้ดำรงชีพด้วยรายได้ของผู้เสียหายหรือจำเลย ”

2.2 กรณีปัญหาผู้ต้องหาหรือผู้ถูกคุมขังในชั้นพนักงานสอบสวนไม่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่าย

ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอให้แก้ไขหลักเกณฑ์การพิจารณา การได้รับสิทธิในค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลย ให้มีเนื้อหาคุ้มครองไปถึงจำเลยที่ถูกคุมขังในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ดังเช่น กฎหมายค่าทดแทนญี่ปุ่น

จากเดิม พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ฯ มาตรา 20 กำหนดให้ “ จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง

- (1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ
- (2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และ
- (3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องใน ระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด ในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลย มิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

ในคดีที่มีจำเลยหลายคน จำเลยคนใดถึงแก่ความตายก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด และคณะกรรมการเห็นสมควรจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยอื่นที่ยังมีชีวิตอยู่ถ้าเป็นเหตุอยู่ ในลักษณะคดี จำเลยที่ถึงแก่ความตายนั้นมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ได้ด้วย ”

แก้ไขเป็น มาตรา 20 “ บุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต้อง

- (1) บุคคลซึ่งถูกควบคุมตัวก่อนศาลมีคำวินิจฉัยหรือกักขังก่อนศาลมีคำวินิจฉัย หรือบุคคลที่ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี
- (2) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าบุคคลนั้นมีได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องใน ระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด ในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าบุคคลนั้น มิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของบุคคลนั้นไม่เป็นความผิด...”

2.3 กรณีปัญหาความล่าช้าในการให้ความช่วยเหลือ

ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยล่าช้า ดังนี้

2.3.1 เสนอให้เพิ่มอำนาจคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน ฯ ให้มีอำนาจพิจารณาเฉพาะค่าตอบแทนในส่วนของผู้เสียหายเท่านั้น ส่วนอำนาจในการพิจารณาค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายแก่จำเลยให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาล เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น ที่มีการแบ่งแยกกฎหมายการเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยออกจากกัน ทำให้หน่วยงานที่มีอำนาจในการพิจารณาเงินเยียวยาผู้เสียหายและจำเลยมีสองหน่วยงาน คือ คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะประจำจังหวัด ทำหน้าที่พิจารณาเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมและ ศาลทำหน้าที่พิจารณาสั่งจ่ายค่าทดแทนจำเลย

การที่ผู้ศึกษาเสนอให้ลดบทบาทคณะกรรมการพิจารณา ฯ ในส่วนของค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในส่วนจำเลยลงและเสนอให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาแทนนั้น ประกอบไปด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ

1) เพื่อความเหมาะสมในการปฏิบัติงาน กล่าวคือ ในการพิจารณาสั่งจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยตามกฎหมายไทย ต้องได้ความว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดโดยคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลย มิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าศาลจึงเป็นหน่วยงานที่รับรู้ถึงพฤติการณ์แห่งคดีโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้อง เพราะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย กรณีดังกล่าวเป็นปัญหาแก่คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน ฯ ว่าจำเลยได้รับการยกฟ้องเพราะจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จริงหรือเพราะเหตุผลอื่นทำให้ศาล ไม่อาจพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ดังนั้น จึงควรเป็นหน้าที่ของศาลในการพิจารณาว่าจำเลยสมควรได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายหรือไม่

2) เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ของคณะกรรมการพิจารณา ฯ เนื่องจากคณะกรรมการดังกล่าวประกอบไปด้วย ผู้แทนจากหลากหลายหน่วยงานสาขาอาชีพ ซึ่งต่างมีภาระหน้าที่เฉพาะตำแหน่งตนเองมากพอสมควร ทั้งปริมาณคำร้องเพื่อขอรับการเยียวยาที่มีจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิด ได้รับการช่วยเหลือเยียวยาอย่างรวดเร็วที่สุด ผู้ศึกษาจึงเห็นควรให้ มีการแบ่งแยกอำนาจพิจารณาค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายในส่วนจำเลยให้เป็นหน้าที่ของศาล

2.3.2 เสนอให้เพิ่มอำนาจคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย ให้เป็นผู้มีอำนาจในการอนุมัติสั่งจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายได้ เพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ของคณะกรรมการชุดใหญ่ โดยกำหนดกรอบจำนวนเงินภายใต้อำนาจคณะกรรมการให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความรวดเร็วคล่องตัวในการปฏิบัติงาน เพราะผู้ศึกษาเห็นว่าแม้คณะกรรมการ ฯ จะมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งหรือหลายคณะ ได้ตามความเหมาะสม เพื่อช่วยปฏิบัติงานในการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย แต่คณะกรรมการดังกล่าวก็มีอำนาจเพียงกลั่นกรองคำร้องขอรับค่าตอบแทนเท่านั้น และสุดท้ายคณะกรรมการก็ต้องส่งคำร้องพร้อมความเห็นเสนอต่อคณะกรรมการในการพิจารณาว่าผู้เสียหายควรจะได้รับค่าตอบแทนหรือไม่เพียงใด

2.3.3 เสนอให้ในอนาคตประเทศไทยควรพัฒนาระบบรัฐสวัสดิการ ในการช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยผู้บริสุทธิ์เป็นรูปแบบกองทุนเช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้มีเงินสำหรับการช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยเพียงพอ และมีประสิทธิภาพมากกว่าปัจจุบันที่ใช้ระบบรัฐสวัสดิการแบบสังคมสงเคราะห์

2.4 กรณีปัญหากำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิเรียกร้องไม่เพียงพอ

ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอให้แก้ไขกำหนดระยะเวลาในการใช้สิทธิเรียกร้องค่าตอบแทนผู้เสียหายหรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญา ให้มีระยะเวลาเพิ่มขึ้น เพื่อให้โอกาสผู้มีสิทธิรับเงินเยียวยาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย ฯ ได้เข้าถึงการช่วยเหลือจากรัฐอย่างแท้จริง โดยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจ่ายเงินช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมและกฎหมายค่าทดแทนในคดีอาญาของญี่ปุ่น จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ดังนี้

จากเดิม มาตรา 22 “ ให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับ ค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการ ณ สำนักงาน ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำ ความผิด หรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำ ของจำเลยไม่เป็นความผิดแล้วแต่กรณี ”

แก้ไขเป็น มาตรา 22 “ ให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับ ค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการ ณ สำนักงาน ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายใน 2 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำ ความผิด หรือภายใน 3 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานชัดเจน

ว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือวันที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็น
ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำ ของจำเลยไม่เป็นความผิดแล้วแต่กรณี ”

2.6 กรณีปัญหาการจำกัดสิทธิอันพึงได้รับตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ฯ

ผู้ศึกษาเห็นว่า การที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กำหนดให้คณะกรรมการ ฯ ต้องพิจารณาเงินช่วยเหลือ
ผู้เสียหายและจำเลยโดยคำนึงถึงโอกาสความช่วยเหลืออื่นที่ผู้เสียหายและจำเลยมีสิทธิได้รับ
เป็นการตัดสิทธิผู้เสียหายและจำเลยตามพระราชบัญญัตินี้โดยไม่เป็นธรรม จึงเห็นควรเสนอให้
ตัดบทบัญญัติมาตรา 18 และมาตรา 21 วรรคท้าย ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเงิน
ช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยโดยคำนึงถึงโอกาสอื่นที่ผู้เสียหายและจำเลยได้รับออก ดังนี้

จากเดิม มาตรา 18 วรรคท้าย.....คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับ
ค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด
และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความ
เสียหายโดยทางอื่นด้วย

แก้เป็น มาตรา 18 วรรคท้าย....คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับ
ค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด
และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ

จากเดิม มาตรา 21 วรรคท้าย....คณะกรรมการอาจกำหนดให้จำเลยได้รับค่า
ทดแทน และค่าใช้จ่ายเพียงใดหรือไม่ก็ได้โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดีความเดือดร้อนที่จำเลย
ได้รับและโอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่นด้วย

แก้เป็น มาตรา 21 วรรคท้าย.....คณะกรรมการอาจกำหนดให้จำเลยได้รับ
ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายเพียงใดหรือไม่ก็ได้โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดีความเดือดร้อนที่จำเลย
ได้รับ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุลพล พลวัน และรัชนิกร โชติชยสถิตย์. (2534). สถานภาพของเหยื่ออาชญากรรมกับผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศไทย. *วารสารอัยการนิเทศ*, 33(3), 331-332.
- กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2562) *สิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ สนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยภาคี*. สืบค้นจาก <http://www.rlpd.go.th>
- คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2560). โครงการวิจัยเพื่อศึกษาพัฒนาปรับปรุงพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ค้นเมื่อ ธันวาคม 15,2561. สืบค้นจาก <http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/2017-03-09-08-46-30/7216-2017-05-29-05-08-54>
- คณิต ฅ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ธันวาคม 2542.
- ฐาปนันท์ นิพิฏฐกุล.(2553). *คำประกาศว่าด้วยสิทธิ*. สืบค้นจาก <http://www.thaivolunteer.org/>
[คำประกาศว่าด้วยสิทธิ](#)
- ทวิวัฒน์ ธาราจันทร์. (2540). *การชดใช้ค่าทดแทนโดยรัฐเนื่องจากการคุมขังอันเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ณรงค์ ใจหาญ. วิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, มีนาคม 2535.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2533). *หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณภัทร สรอรรถ และคณะผู้วิจัยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ . (2558).โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายเงินค่าตอบแทนการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อในคดีอาญา : กรณีการให้ความช่วยเหลือเหยื่อในคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น.
- น้ำแท้ มีบุญส้าง. (2557). *หลักการพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด.วารสารธรรมศาสตร์*,33(3) ,53
- ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ. (2531). *อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรมปัญหาอุปสรรคและแนวทางควบคุม*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์พระนคร.

ปกรณ์ มณีปกรณ์. (2553). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) .กรุงเทพฯ : เวสต์เทรค ประเทศไทย.

พรชัย ขันดี.(2558). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.

ภาคภูมิ แสงกนกกุล.(2561).*กว่าจะมาถึงแนวคิดรัฐสวัสดิการ*. สืบค้นจาก

<https://themomentum.co/welfare-state-development-in-east-and-west/>

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2555). รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาแนวทางการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาโดยรัฐอันเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 :กรณีศึกษาองค์กรศาลเป็นผู้พิจารณาสั่งจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา. กันยายน ธันวาคม 1, 2562. สืบค้นจาก

http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_5/2560/Research/Research_04-55.pdf

โรงเรียนสระบุรี วิทยาคม.(2553). *ความเป็นมาและสาระสำคัญของปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ*.สืบค้นจาก <https://www.winnews.tv/news/5064>

วรพจน์ วิสรุตพิชญ์ และจตุรนต์ถิระวัฒน์. อำนาจอธิปไตยกับกฎหมายระหว่างประเทศ. *วารสารนิติศาสตร์*,16(4),182.

วินัส หมุดธรรม. (2554). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา : ศึกษากรณีการขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).มหาวิทยาลัยศรีปทุม.ชลบุรี.

ศิริมา คำทะเนตร. (2562). *กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ*. สืบค้นจาก

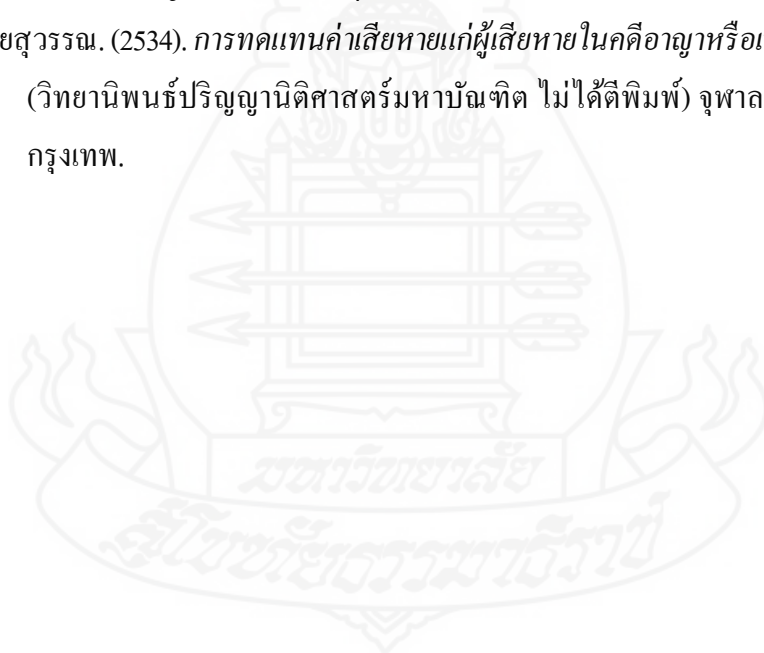
<https://numfoniiz.wordpress.com>.

เสวก ภาศักดิ์. (2543) *สิทธิได้รับค่าตอบแทนจากรัฐของผู้เสียหายในคดีอาญาตาม มาตรา 245 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. กรุงเทพฯ.

สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด,รายงานการเสวนาทางวิชาการ. (2539). *คดีเชอร์รี่แอน ... กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์ได้อย่างไร*. *บทบัณฑิต*, 52,37.

สุดสงวน สุธีสร. (2543).*เหยื่ออาชญากรรม* .กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

- สุธรรมา วรกา. (2542). สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาที่จะไม่ถูกกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมในลักษณะประจํา (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- สุวิทย์ นิ่มน้อย และประเทือง ธนียผล. (2533). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร : หจก.แสงจันทร์ การพิมพ์.
- สมยศ เชื้อไทย. (2544). นิติปรัชญาเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน
- อรรถพร ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2555). อาชญากรรมและอาชญาวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิรัต นิยมก. (2530). การทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ : ศึกษาความเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและอาจารย์ผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยของรัฐ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม.
- อัศวิน วัฒนวิบูลย์, และ อมรรัตน์ กรियाผล. (2530). การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา. วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, 4, 55.
- อัญชลี ฉายสุวรรณ. (2534). การทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่อ อาชญากรรมรัฐ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวกัญจน์ชญา โกมลวาท
วัน เดือน ปีเกิด	25 สิงหาคม 2532
สถานที่เกิด	บึงกุ่ม กรุงเทพฯ ฯ
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรีนิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2555
สถานที่ทำงาน	การเคหะแห่งชาติ กรุงเทพฯ ฯ
ตำแหน่ง	พนักงานจัดการทรัพย์สิน 3

